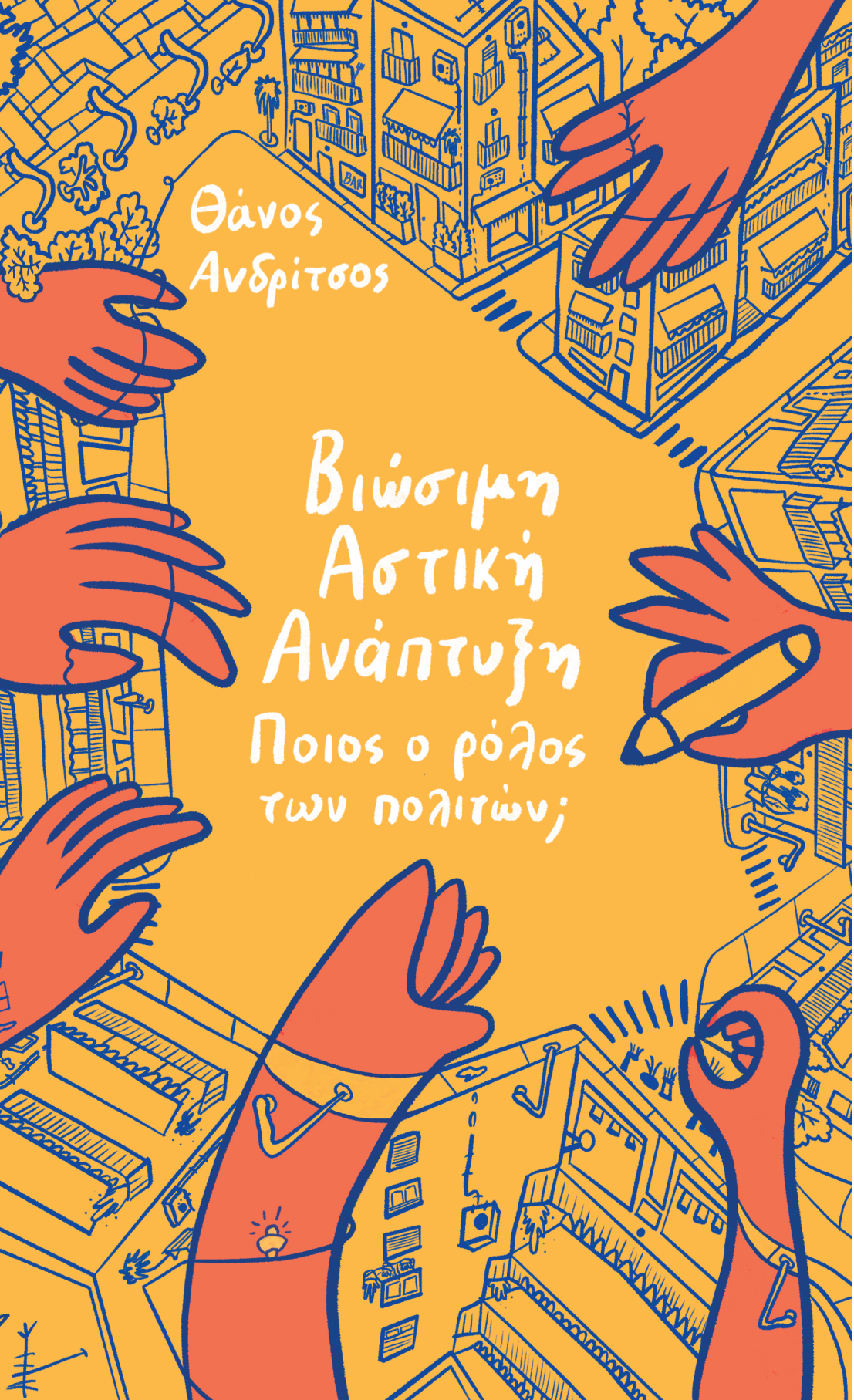

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Ελλάδα

ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΠΟΙΟΣ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Ελλάδα

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Υπεύθυνος Έκδοσης: Μιχάλης Γουδής
Συγγραφή Μελέτης: Θάνος Ανδρίτσος
Επιμέλεια Κειμένου: Δημήτρης Λυμπερόπουλος
Σχεδιασμός/layout: Μελίνα Βλάχου
Υπεύθυνος Παραγωγής: Συνεταιρισμός Εργαζομένων Commonspace
commonspace

Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας
Αριστοτέλους 3, 54624
Θεσσαλονίκη
T +30 2310 282829
F +30 2310 282832
E info@gr.boell.org

Διατίθεται ηλεκτρονικά στο: **www.gr.boell.org**

1η ΕΚΔΟΣΗ: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2022

ISBN: 978-618-5580-11-7

Οι απόψεις που διατυπώνονται στο παρόν κείμενο δεν εκφράζουν κατ' ανάγκην την άποψη του εκδότη.

Το έργο με τίτλο ***Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη - Ποιος ο ρόλος των πολιτών;*** με εκδότη το Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας διατίθεται με άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού – Μη εμπορική Χρήση – Παρόμοια Διανομή 4.0 Διεθνές (CC BY-NC-SA 4.0)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος **6**
Εισαγωγή 8
Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη: Από τους παγκόσμιους στόχους στις τοπικές στρατηγικές **16**
Συνοπτική αναφορά στο διεθνές πλαίσιο 17
Η Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη ως Ευρωπαϊκή Πολιτική 26
Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης στις ευρωπαϊκές χώρες **31**
Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης στην Ελλάδα 36
Συμμετοχή των πολιτών και χωρικές στρατηγικές
Θεωρία και Εφαρμογή 48
Εισαγωγή 49
Συνοπτική Αναφορά σε διεθνείς τάσεις 51
Η Ελληνική Εμπειρία. Απόπειρα αποτίμησης πρώτων βημάτων 59
Οι Στρατηγικές ΒΑΑ στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας και η συμμετοχή των πολιτών **70**
Εισαγωγή – Μεθοδολογία 71
Θεσσαλονίκη 76
Βέροια 88
Γιαννιτσά 94
Έδεσσα 100
Κατερίνη 105
Νάουσα 109
Σέρρες 113
Συμπεράσματα και Προτάσεις Πολιτικής **120**
Εισαγωγή 121
Κριτικά Συμπεράσματα 122
10 σημεία για ένα νέο πλαίσιο πολιτικών για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη **129**
Παράρτημα Πινάκων **132**

ΟΙ ΠΟΛΕΙΣ ΜΑΣ, ΕΜΕΙΣ

Ο **κοινωνιολόγος Ρίτσαρντ Σένετ** στο βιβλίο του *Building and Dwelling: Ethics for the City* επιχειρεί να δώσει έναν από τους πιο απλούς ορισμούς της πόλης, γράφοντας πως πρόκειται για «έναν ανθρώπινο οικισμό στον οποίο είναι πιθανό να συναντηθούν ξένοι». Πέρα από αυτό, οι πόλεις είναι χωρικές οντότητες που συνδέονται με την κατανάλωση και διαχείριση πόρων, αφήνοντας σαφές αποτύπωμα στο φυσικό περιβάλλον τους. Είναι κατασκευές που εξασφαλίζουν ποιότητα ζωής στους πολίτες, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν πεδίο έκφρασης ανισοτήτων. Εντέλει, οι πόλεις, για μια σειρά από κοινωνικούς, οικονομικούς και περιβαλλοντικούς λόγους, είναι το κλειδί για το παρόν και το μέλλον του σταθερά αστικοποιούμενου πλανήτη μας.

Όλα αυτά αφορούν την Ελλάδα κατ' εξοχήν, ιδιαιτέρως λόγω της εξαιρετικά αυξημένης συγκέντρωσης πληθυσμού σε συγκεκριμένα αστικά κέντρα. Στο συνέδριο «Rethink», που διοργάνωσε το Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ το καλοκαίρι του 2022, ο κορυφαίος καθηγητής Δημογραφίας Βύρων Κοτζαμάνης ανέφερε ένα στοιχείο που εντυπώθηκε στη σκέψη όλων όσοι ήμασταν στην αίθουσα: Περισσότερο από το 50% του πληθυσμού ζει στο 3% της επιφάνειας της χώρας. Δεν είναι τυχαίο ότι έχουμε αρχίσει να βλέπουμε τα όρια αυτού του μοντέλου. Επομένως, η στρατηγική για το μέλλον των πόλεών μας αναδεικνύεται σε μια κομβική ανάγκη, η οποία υπογραμμίστηκε επίσης από τους περιορισμούς που επέβαλε η πανδημία τα τελευταία χρόνια.

Με τη ματιά στο μέλλον, στο επίκεντρο έρχονται τα χρηματοδοτικά εργαλεία αλλά και οι διαδικασίες σχεδιασμού. Διότι δεν αρκούν τα χρήματα για την υλοποίηση έργων. Ο κοινωνικοοικολογικός μετασχηματισμός που έχουν ανάγκη οι πόλεις μας πρέπει να γίνει με τη συμμετοχή των πολιτών, πράγμα που δεν αποτελεί το δυνατό σημείο του ελληνικού πολιτικού συστήματος. Η παρούσα έκδοση προσεγγίζει με νηφαλιότητα και τεκμηρίωση μια σειρά από ουσιαστικά ζητήματα όπως: «Τι περιλαμβάνουν, τελικά, οι στρατηγικές που στοχεύουν στη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη; Πόση γνώση έχουν οι πολίτες για τις διαδικασίες σχεδιασμού και ποιος ο ρόλος τους στην προετοιμασία και την υλοποίησή τους; Και εντέλει, σε ποιο βαθμό πετυχαίνουν τον αρχικό στόχο για τον οποίο εκπονήθηκαν;»

Το Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ, χάρη στην εξαιρετική δουλειά της Commonspace και του Θάνου Ανδρίτσου, προσπαθεί να επισημάνει με στοιχεία το έλλειμμα συμμετοχικότητας που χαρακτηρίζει το βασικό εργαλείο προς μία Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη: τις Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ). Με δεδομένο ότι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε είναι μακροπρόθεσμες, οι στρατηγικές μπορούν να νοηματοδοτηθούν πραγματικά μόνο μέσα από τον ενεργό ρόλο των πολιτών, όχι μόνο στη φάση του σχεδιασμού, αλλά και στη φάση της υλοποίησης, δηλαδή κατά τη «χρήση» των πόλεων.

Επιλέξαμε να μην προσεγγίσουμε το θέμα μόνο από τη σκοπιά της διακυβέρνησης (governance), αλλά το εντάξαμε στο πλαίσιο της δουλειάς μας για την Κοινωνική Αλληλέγγυα Οικονομία. Προϋπόθεση τόσο της «βιωσιμότητας» όσο και της «ανάπτυξης» του αστικού περιβάλλοντος είναι η επένδυση σε δραστηριότητες και η συμπερίληψη φορέων που έχουν θετικό κοινωνικό αντίκτυπο, συνεισφέροντας στην ευημερία των κοινοτήτων.

Ευελπιστούμε πως αυτή η μελέτη θα αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για τους αρμόδιους φορείς και πηγή ενημέρωσης για τους πολίτες.

Μιχάλης Γουδής
Διευθυντής Ιδρύματος Χάινριχ Μπελ, Γραφείο Θεσσαλονίκης -- Ελλάδα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια, οι λέξεις «βιωσιμότητα» και «βιώσιμη ανάπτυξη» συναντώνται διαρκώς στον δημόσιο λόγο. Στην κλίμακα των πόλεων, ο στόχος της **Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης** (ΒΑΑ) αποτελεί κοινό τόπο όλων των διεθνών, ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών, ενώ πλούσιος είναι και ο διάλογος για το μέλλον των πόλεων και τα εργαλεία για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Παρότι η θεματική αυτή έχει μακρόχρονη προϊστορία, η συζήτηση εντάθηκε από τις αρχές του 2010 και έπειτα, και συνδέθηκε με την οικονομική κρίση καθώς και με τις ολοένα και πιο έντονες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

Κατά τα μέσα της δεύτερης δεκαετίας του 20ού αιώνα, το σύνολο των διεθνών συμφωνιών και στρατηγικών έθετε ως κοινό στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη των πόλεων. Κρίσιμος σταθμός θεωρείται το 2015, όταν και υιοθετούνται από τον ΟΗΕ οι 17 Παγκόσμιοι Στόχοι για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη μέχρι το 2030, που περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, και τον **«Στόχο 11. Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες: Δημιουργούμε ασφαλείς και ανθεκτικές πόλεις χωρίς αποκλεισμούς».** Η περιγραφή των στόχων εκκινεί από την αναγνώριση της τεράστιας αστικής επέκτασης (σε πληθυσμό και έκταση), που συντελείται τις τελευταίες δεκαετίες, και καταλήγει σε μια σειρά από επιδιώξεις σχετικές με τη βελτίωση των συνθηκών ζωής στα αστικά κέντρα. Το επόμενο έτος, το 2016, στο Κίτο του Εκουαδόρ υπογράφεται η **Νέα Αστική Ατζέντα-Habitat III,** που εγκρίνεται από τον ΟΗΕ και προχωρά περαιτέρω σε διατύπωση βασικών αξόνων για τη διαμόρφωση εθνικών πολιτικών και αρχών για τον σχεδιασμό, τη νομοθεσία και τη χρηματοδότηση.

Φυσικά, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι πόλεις δεν έχουν ούτε την ίδια μορφή ούτε την ίδια ένταση σε όλο τον κόσμο. Η δημογραφική γιγάντωση και η έλλειψη βασικών υποδομών για τη στέγαση σε στοιχειώδεις συνθήκες ασφάλειας και υγιεινής δεν παρατηρούνται με τον ίδιο τρόπο στην Ανατολική Ασία και την Υποσαχάρια Αφρική σε σχέση με τις πόλεις της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής, ενώ ακόμα και εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι χωρικές διαφοροποιήσεις και ανισότητες μεταξύ χωρών και περιφερειών είναι τεράστιες. Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, επίσης, διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό ανάλογα με τη γεωγραφική θέση, την ιστορική διαμόρφωση κάθε πόλης και, κυρίως, την τρωτότητά της απέναντι στους κινδύνους κλιματικών καταστροφών. Παρά τις επισημάνσεις αυτές, η διατύπωση βασικών στόχων για την ανάπτυξη των πόλεων και τις συνθήκες διαβίωσης σε αυτές καθώς και η μετατροπή τους σε δεσμεύσεις των παγκόσμιων «ηγετών» έχουν ιδιαίτερη σημασία παράλληλα με τον προβληματισμό για το επίπεδο υλοποίησής τους.

12 Οι άξονες που καταγράφονται στις διεθνείς αυτές συμφωνίες περιγράφουν βασικούς στόχους όπως η εξάλειψη των διακρίσεων, η εξασφάλιση του δικαιώματος στη στέγη, η ίση πρόσβαση σε δημόσια αγαθά και υπηρεσίες και η προστασία του οικοσυστήματος, **ενώ ιδιαίτερη θέση κατέχουν οι αναφορές στην ανάγκη συμμετοχής και συμπερίληψης όλων των κατοίκων.** Η αναφορά στη συμμετοχή των πολιτών στον σχεδιασμό και στη διαμόρφωση πολιτικών για την ανάπτυξη των πόλεων επαναλαμβάνεται σε όλες τις παγκόσμιες συμφωνίες τόσο ως στόχος όσο και ως αναγκαία μεθοδολογία για την εκπόνηση και χρηματοδότηση στρατηγικών.

Την ίδια περίοδο ξεκινά σε ευρωπαϊκό επίπεδο η προετοιμασία για την ένταξη πολιτικών και χρηματοδοτικών εργαλείων για την επίτευξη της Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης στο θεσμικό πλαίσιο της Ένωσης και των κρατών-μελών.

> Το 2013 εισάγεται στις αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ο στόχος της **Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης** με τη δέσμευση ότι θα στηριχτεί μέσα από **ολοκληρωμένες στρατηγικές** για την αντιμετώπιση των οικονομικών, περιβαλλοντικών, κλιματικών, δημογραφικών και κοινωνικών προκλήσεων που θίγουν τις αστικές περιοχές.

Την ίδια χρονιά δημιουργείται το εργαλείο των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων, μέσω του οποίου θα υλοποιούνται οι στρατηγικές της Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης.

> Ως **Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση (ΟΧΕ)** υλοποιείται μια στρατηγική αστικής ανάπτυξης που απαιτεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση και συνεπάγεται επενδύσεις από διαφορετικά ευρωπαϊκά ταμεία, άξονες προτεραιότητας και επιχειρησιακά προγράμματα.

Επομένως, για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη υλοποιείται μέσω ενός συγκεκριμένου μηχανισμού χρηματοδότησης **τοπικών στρατηγικών** σε πόλεις ή τμήματά τους για την αντιμετώπιση όλου του εύρους των σύγχρονων προκλήσεων (κοινωνικών, οικονομικών, κλιματικών, περιβαλλοντικών και δημογραφικών). Οι στρατηγικές αποτελούν ένα εργαλείο για την επίτευξη της **Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης.**

Οι παραπάνω κανονισμοί μεταφέρθηκαν στην ελληνική νομοθεσία το 2014 και ενσωματώθηκαν στο Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης, το γνωστό ΕΣΠΑ 2014-2020. Ως κομμάτι του ΕΣΠΑ, η ευθύνη για τις ΟΧΕ και τις στρατηγικές ΒΑΑ (ΟΧΕ/ΒΑ) πέρασε στο Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού (νυν Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων). Η χρηματοδότηση των στρατηγικών ΒΑΑ μέσω ΟΧΕ πέρασε στις Περιφέρειες, που τις ενέταξαν στα **Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ)** και εξέδωσαν προσκλήσεις προς τους Δήμους για να υποβάλουν ολοκληρωμένες στρατηγικές.

Συνολικά, στο πλαίσιο της προηγούμενης Προγραμματικής Περιόδου (ΠΠ) εγκρίθηκαν **39 Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης** μέσω ΟΧΕ. Παρά τις διαφοροποιήσεις ανά Περιφέρεια και Δήμο, η προετοιμασία, υποβολή και στη συνέχεια υλοποίηση αστικών στρατηγικών με μια σχετικά ενιαία μεθοδολογία, στην ίδια χρονική περίοδο, σχεδόν για το σύνολο των μεγάλων πόλεων της χώρας είναι κάτι το σημαντικό και σχετικά καινούργιο. Αν συνυπολογιστεί ότι σχεδόν χίλιες στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, από τις οποίες πάνω από διακόσιες μέσω Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων, υλοποιούνται το ίδιο χρονικό διάστημα σε όλη την Ευρώπη, η σημασία αυτών των χωρικών πολιτικών γίνεται ακόμα μεγαλύτερη, ενώ δίνεται η δυνατότητα και για εξαγωγή συγκριτικών συμπερασμάτων. Ειδικά για την Ελλάδα, όπου συνεχίζονται τα μέτρα λιτότητας και η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει διαρκές πρόβλημα έλλειψης πόρων και προσωπικού, οι στρατηγικές ΒΑΑ αποτελούν το βασικό μέσο χρηματοδότησης σημαντικών παρεμβάσεων στις πόλεις.

Παρά τη μεγάλη σημασία τους, ωστόσο, ούτε στον δημόσιο διάλογο ούτε στην ακαδημαϊκή έρευνα έχει δοθεί η προσοχή που θα τους αντιστοιχούσε. Αφενός, αποτελούν κάτι σχετικά νέο που ακόμα δεν έχει επαρκώς μελετηθεί. Και αφετέρου, ο τρόπος υλοποίησής τους μοιάζει αρκετά πιο τεχνοκρατικός και αποπολιτικοποιημένος. Παραμένει, έτσι, σε μεγάλο βαθμό άγνωστος και απόμακρος τόσο από τους πολίτες όσο και από πρόσωπα ή φορείς που εμπλέκονται περισσότερο με ζητήματα αναπτυξιακών πολιτικών και χωρικού σχεδιασμού. Τίθεται, επομένως, ένα ερώτημα:

> Εφόσον η Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη αναφέρεται τόσο συχνά, τι περιλαμβάνουν, τελικά, οι στρατηγικές που στοχεύουν σε αυτήν; Πόση γνώση έχουν οι πολίτες για τις διαδικασίες σχεδιασμού και ποιος ο ρόλος τους στην προετοιμασία και την υλοποίησή τους; Και εντέλει, σε ποιο βαθμό πετυχαίνουν τον αρχικό στόχο για τον οποίο εκπονήθηκαν;

Τα παραπάνω αποτελούν βασικά ερωτήματα της παρούσας μελέτης, με το ειδικό ενδιαφέρον να εστιάζεται στο θέμα της **συμμετοχής των πολιτών στις Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης.**

Αξίζει να σημειωθεί εξαρχής ότι η διαβούλευση και η συμμετοχή των πολιτών και φορέων της πόλης συμπεριλαμβάνονται ως απαραίτητες κατά την εκπόνηση των Στρατηγικών ΒΑΑ και ότι ο βαθμός υλοποίησης συμμετοχικών διαδικασιών αποτελεί κριτήριο για την αξιολόγησή τους. Σε σχέση με άλλες χωρικές πολιτικές, το ζήτημα της συμμετοχής μπαίνει πιο αναβαθμισμένα, και το σύνολο των Δήμων που υπέβαλαν στρατηγικές υλοποίησε με περισσότερο ή λιγότερο επιτυχημένο τρόπο τέτοιες διαδικασίες, κυρίως με φορείς. Αυτό ήταν ένα σημαντικό πρώτο βήμα· ωστόσο, το επίπεδο της συμμετοχής των πολιτών αλλά και της ευρύτερης δημόσιας διαβούλευσης ήταν εξαιρετικά χαμηλότερο και λιγότερο ουσιαστικό αναλογικά με τη σημασία των στρατηγικών, τα ύψη των προϋπολογισμών και την επίδραση των σχεδίων για δράσεις στη ζωή των πόλεων.

Ενώ σε πολλούς Δήμους γίνονται εκτενείς συζητήσεις ή ακόμα και σοβαρές πολιτικές αντιπαραθέσεις για συγκεκριμένα έργα (για παράδειγμα, αστικές αναπλάσεις), η προετοιμασία των Στρατηγικών ΒΑΑ στην προηγούμενη ΠΠ δεν προκάλεσε τόσο έντονο ενδιαφέρον. Η συμμετοχή κατά κύριο λόγο αφορούσε μια συνεργασία με τοπικούς φορείς, ώστε να ενταχθούν, ή μη, προτεινόμενες δράσεις με αυτούς ως δικαιούχους, παρά μια συμμετοχική διαδικασία ή και πολιτική/επιστημονική αντιπαράθεση απόψεων για το μέλλον των πόλεων αντίστοιχη της βαρύτητας που έχει μια στρατηγική για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη.

Μέσα από την παρούσα μελέτη, εξετάζονται οι διαδικασίες εκπόνησης των Στρατηγικών ΒΑΑ και ειδικότερα το πεδίο εφαρμογής μεθοδολογιών διαβούλευσης και συμμετοχής των πολιτών. Ο στόχος, φυσικά, δεν είναι να γίνει μια νέα αξιολόγηση των εγκεκριμένων στρατηγικών, αλλά να αναδειχτούν τα θετικά βήματα, να κατανοηθούν τα όρια και τα λάθη και να διερευνηθούν προτάσεις για μελλοντική βελτίωση.

Κατανοώντας το μεγάλο εύρος του παραπάνω αντικειμένου, ως μελέτη περίπτωσης επιλέχθηκε **η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.** Σε αυτήν εγκρίθηκαν και υλοποιούνται μέχρι σήμερα **7 Στρατηγικές ΒΑΑ:** μια για τη μητροπολιτική περιοχή της Θεσσαλονίκης, που περιλαμβάνει 6 Δήμους, και άλλες 6 για τις πόλεις Σέρρες, Νάουσα, Έδεσσα, Βέροια, Κατερίνη και Γιαννιτσά. Η ποικιλία των περιοχών (ειδικά η διάκριση Θεσσαλονίκης και μικρότερων Δήμων/πόλεων), ο ικανοποιητικός αριθμός στρατηγικών και ο ενιαίος τρόπος που συντονίστηκε η υποβολή των στρατηγικών καθιστούν την επιλογή αυτή ιδανική για μια επικεντρωμένη αλλά και με δυνατότητες γενίκευσης μελέτη.

Οι Στρατηγικές ΒΑΑ της Κεντρικής Μακεδονίας μελετήθηκαν σε μεγαλύτερο βαθμό με μια ειδική επικέντρωση στις διαδικασίες διαβούλευσης. Επιπλέον, διενεργήθηκαν **επιλεγμένες συζητήσεις-συνεντεύξεις** με ανθρώπους που συμμετείχαν στην προετοιμασία και την υποβολή των στρατηγικών και που μετέφεραν την εμπειρία και τα συμπεράσματά τους. Οι διαφορετικές ιδιότητές τους (εργαζόμενοι σε δημοτικές υπηρεσίες, μέλη δημοτικών αρχών και μελετητές/σύμβουλοι) και το γεωγραφικό εύρος που αυτοί καλύπτουν εγγυήθηκαν μια σφαιρική οπτική για τις διαδικασίες που υλοποιήθηκαν, τα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν ή τα προβλήματα που αναδείχτηκαν.

Για τη συγγραφή του κειμένου αξιοποιήθηκαν τα ακόλουθα:

- Επισκόπηση διεθνών και εθνικών κείμενων και πολιτικών σχετικά με τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη.
- Μελέτη της διεθνούς και ελληνικής εμπειρίας σχετικά με τη διαβούλευση και τη συμμετοχή των πολιτών στη χωρική ανάπτυξη.
- Διερεύνηση του νομοθετικού πλαισίου που καθορίζει την εφαρμογή των Στρατηγικών ΒΑΑ σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο.
- Εξέταση των Στρατηγικών ΒΑΑ που εκπονήθηκαν στο πλαίσιο της προηγούμενης Προγραμματικής Περιόδου (2014-2020) και υλοποιούνται μέχρι σήμερα.
- Επικέντρωση στις Στρατηγικές ΒΑΑ στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας και ειδικότερα στις διαδικασίες διαβούλευσης και συμμετοχής πολιτών.
- Συζητήσεις-συνεντεύξεις με ανθρώπους που εργάστηκαν στην προετοιμασία και την υλοποίηση των στρατηγικών στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.

Η μελέτη αναπτύσσεται με βάση την ακόλουθη δομή:

Το **Κεφάλαιο 1** παρουσιάζει συνοπτικά το βασικό θεωρητικό πλαίσιο για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη από τη διεθνή συζήτηση και τους παγκόσμιους στόχους, στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα, περιγράφοντας το θεσμικό πλαίσιο και τον μηχανισμό που δημιουργήθηκε για την υλοποίηση στρατηγικών για την επίτευξή της.

Το **Κεφάλαιο 2** επικεντρώνεται στον δεύτερο βασικό άξονα της μελέτης, τη συμμετοχή των πολιτών στον σχεδιασμό του χώρου. Παρουσιάζεται συνοπτικά η διαδρομή και το θεωρητικό πλαίσιο της διεθνούς συζήτησης, ενώ γίνεται μια αναδρομή στην εμφάνιση και στις εμπειρίες από τον συμμετοχικό σχεδιασμό στην Ελλάδα.

Στο **Κεφάλαιο 3** μελετώνται ειδικότερα οι Στρατηγικές ΒΑΑ στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, σε συνδυασμό με τα ζητήματα της συμμετοχής των πολιτών και τον συμμετοχικό σχεδιασμό για την ανάπτυξη των πόλεων. Εκτός από την παρουσίαση των εγκεκριμένων στρατηγικών και των μεθόδων διαβούλευσης, αξιοποιούνται και αποσπάσματα από τις συζητήσεις-συνεντεύξεις που διεξήχθησαν στο διάστημα Οκτωβρίου-Νοεμβρίου 2022.

Τέλος, στο **Κεφάλαιο 4,** παρουσιάζονται τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας, ενώ κατατίθεται και μια σειρά από προτάσεις πολιτικής σχετικά με τον ρόλο των πολιτών στην εκπόνηση και την υλοποίηση Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης.

Ο στόχος της μελέτης είναι διττός: Αφενός, να αποκρυπτογραφήσει και να παρουσιάσει εύληπτα τον μηχανισμό μέσω του οποίου η διεθνής συζήτηση για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη μεταφράζεται σε ευρωπαϊκές πολιτικές που χρηματοδοτούν τοπικές στρατηγικές στις πόλεις της Ελλάδας. Και αφετέρου, να διερευνήσει τον ρόλο των πολιτών στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση αυτών των στρατηγικών, αναδεικνύοντας υφιστάμενες πρακτικές και προτείνοντας μεθόδους και πολιτικές ενίσχυσης της συμμετοχής και της διαφάνειας. Υπό το πρίσμα αυτό, πρόκειται για μια έρευνα που θέλει να πλαισιώσει την έντονη συζήτηση και τον προβληματισμό για το μέλλον των πόλεων και του χωρικού σχεδιασμού σε μια εποχή πολλαπλών κρίσεων, κοινωνικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων και μεγάλων πολιτικών ερωτημάτων. Φυσικά, δεν εισέρχεται σε όλο το εύρος του σύγχρονου διαλόγου· ωστόσο, φωτίζει κάποιες διαδικασίες και θεματικές που δεν έχουν επαρκώς μελετηθεί, επιδιώκοντας παράλληλα, στο μέτρο του εφικτού, την αποφυγή ενός έντονα τεχνικού ή ακαδημαϊκού λόγου που θα απευθυνόταν σε ένα πιο ειδικό κοινό.

Θα ήταν ιδιαίτερα φιλόδοξη -ενδεχομένως και αφελής- η υπόθεση ότι η εξασφάλιση της συμμετοχής των πολιτών στον σχεδιασμό των στρατηγικών για τη βιώσιμη ανάπτυξη των πόλεων, ή ακόμα και η εκπόνηση και υλοποίησή τους με τον βέλτιστο τρόπο, θα εξασφάλιζε την εξάλειψη των τεράστιων και σύνθετων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα αστικά κέντρα. Παρ' όλα αυτά, ο χωρικός και αναπτυξιακός σχεδιασμός μπορεί να συμβάλει στη μείωση των ανισοτήτων και διακρίσεων, την προστασία της φύσης, τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και συνολικά σε ένα πιο βιώσιμο (περιβαλλοντικά και κοινωνικά) μέλλον. Αυτή την κατεύθυνση επιδιώκει να υπηρετήσει και η παρούσα έρευνα.

ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥΣ ΧΑΡΤΕΣ ΣΤΙΣ ΤΟΠΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΙΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΤΟΥΣ

Η έννοια της «βιωσιμότητας» και ο όρος «βιώσιμη ή αειφόρος ανάπτυξη» χρησιμοποιούνται ευρύτατα και για ευρύ φάσμα θεμάτων και δραστηριοτήτων. Στον δημόσιο λόγο, οι συχνότερες αναφορές σχετίζονται με την ανάγκη για αντιρρόπηση της περιβαλλοντικής-κλιματικής καταστροφής και με στόχους όπως η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και διοξειδίου του άνθρακα, η εξοικονόμηση ενέργειας κ.ά. Εξίσου διαδεδομένη είναι η χρήση της βιωσιμότητας σε θέματα οικονομίας και οικονομικής ανάπτυξης τόσο στον επιχειρηματικό κόσμο όσο και στα δημόσια οικονομικά. Τα τελευταία χρόνια, η «βιώσιμη ανάπτυξη» έχει κατοχυρώσει έναν ακόμα πιο κεντρικό ρόλο στις δημόσιες πολιτικές, ως μια στόχευση που συμπεριλαμβάνει την κλιματική-περιβαλλοντική, την οικονομική, την κοινωνική και την πολιτική πλευρά, ως ένα ολοκληρωμένο όραμα για ένα καλύτερο μέλλον σε παγκόσμιο και τοπικό επίπεδο.

Οι μελέτες για τη διαδρομή και το περιεχόμενο αυτών των όρων είναι εκτενείς. Συχνά αναδεικνύονται ρίζες προερχόμενες από τη βιολογία και άλλοτε παρουσιάζεται ειδικότερα η αναφορά τους στην οικολογική σκέψη των δεκαετιών του '60 και του '70. Σήμερα, είναι τόσο διαδεδομένη η χρήση τους, ώστε καθιστά αρκετά σύνθετη την παρουσίαση της γενεαλογίας και των θεωρητικών προσεγγίσεων και αντιπαραθέσεων που σχετίζονται με αυτούς. Καθώς ο στόχος της ολοκληρωμένης βιώσιμης ανάπτυξης γίνεται κοινός τόπος όλων των κυρίαρχων πολιτικών λόγων, διαπιστώνεται μια αντιφατική τάση. Από τη μια, τα ζητήματα της περιβαλλοντικής προστασίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης ενσωματώνονται σε όλες τις παγκόσμιες και τοπικές συμφωνίες και δεσμεύσεις. Από την άλλη, η μετατροπή της βιωσιμότητας σε μια καθολική κοινή γλώσσα που επαναλαμβάνεται σχεδόν αυτούσια –αν και συνήθως γενικόλογα- από κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμούς, πολυεθνικές επιχειρήσεις, επιστημονικούς φορείς ή ακόμα και κοινωνικά κινήματα δημιουργεί προβληματισμούς ως προς το ποιο είναι το περιεχόμενό της.

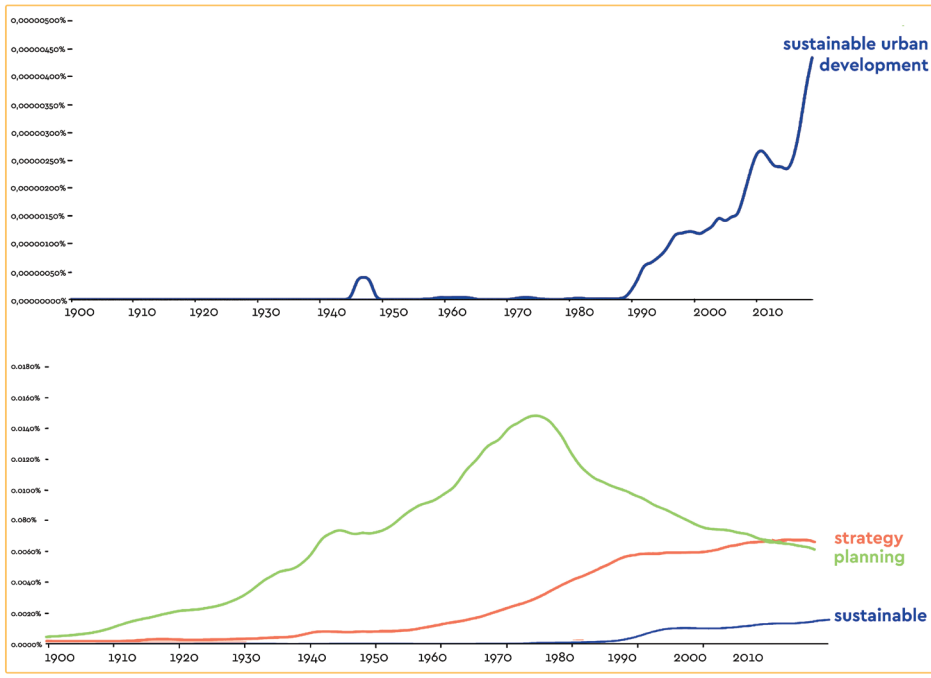
Θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης είναι σήμερα ένα «κενό σημαίνον», ακολουθώντας έναν αντίστοιχο προβληματισμό του Ντέιβιντ Χάρβεϊ [1] (Harvey, 2013) για «το δικαίωμα στην πόλη». Όλα εξαρτώνται από το υποκείμενο που θα προσδώσει το νόημα. Διότι, ακόμα κι αν δεχτούμε ότι η ανθρωπότητα ως σύνολο έχει κατανοήσει την ύπαρξη παγκόσμιων κινδύνων που απειλούν το μέλλον της και έχει αναγνωρίσει την ανάγκη μέτρων αποτροπής τους, σίγουρα το «βιώσιμο μέλλον» που έχουν στο μυαλό τους οι κολοσσοί της ψηφιακής τεχνολογίας, οι αποκλεισμένοι των παραγκουπόλεων και οι ηγεσίες αντικρουόμενων γεωπολιτικών μπλοκ και ανταγωνιστικών πολιτικών συστημάτων δεν μπορεί να είναι το ίδιο.

[1] Harvey, D. (2013), Εξεγερμένες Πόλεις, Αθήνα, Εκδόσεις ΚΨΜ

Μια ενδιαφέρουσα σύμπτωση είναι ότι, παράλληλα με την εισαγωγή και διάδοση της χρήσης του όρου της βιώσιμης ανάπτυξης, παρατηρείται και μια σταδιακή ηγεμονία της «στρατηγικής» επί του «σχεδιασμού», τουλάχιστον σύμφωνα με τους υπολογισμούς της Google (βλέπε Εικόνα 1) που αξίζει να διαβαστούν περισσότερο ως ενδεικτικές τάσεις παρά σαν ασφαλή δεδομένα.

Σε μια πρόσφατη συνάντηση που διοργάνωσε το LSE παρουσιάζοντας την ενδιαφέρουσα ανάλυσή του για την Αθήνα,[2] η πρώην αντιδήμαρχος της Βιέννης και επιδραστική σύμβουλος σε θέματα αστικών στρατηγικών, Μαρία Βασιλάκου, έδωσε περισσότερο βάθος σε αυτή τη γλωσσική τάση. Όπως υποστήριξε, στις μέρες μας οι **στρατηγικές αντικαθιστούν τα σχέδια** και το βασικό ερώτημα είναι το πώς μπορείς να μετασχηματίσεις πράγματι μια πόλη μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, με σημαντικό αντίκτυπο και με ιδιαίτερα περιορισμένους πόρους. Αποτιμώντας την επιτυχημένη εμπειρία της Βιέννης ως μιας από τις πόλεις με την υψηλότερη ποιότητα ζωής, η Βασιλάκου αναδείκνυε ορισμένους βασικούς άξονες αλλαγής ως πως το πώς σχεδιάζεται, διοικείται και μετασχηματίζεται μια πόλη, εστιαζόμενη στον ρόλο της γειτονιάς, της συμμετοχής και δράσης των κοινοτήτων, του ανασχεδιασμού του δημόσιου χώρου κ.ά.

[2] Athens Urban Age Forum, Ιούνιος 2022 (https://www.lse.ac.uk/Cities/news/2022/06/16-Athens-Urban-Age-Forum).

Εικόνα 1: Η συχνότητα αναφοράς των αντίστοιχων λέξεων σε βιβλία μέσα στα χρόνια, σύμφωνα με το εργαλείο της Google Ngram Viewer.

Εικόνα 2: Ορισμένες από τις «Βιεννέζικες στρατηγικές», στις οποίες αναφέρθηκε η Μαρία Βασιλάκου. Πηγή: Παρουσίαση του Andreas Trisko από τον Δήμο Βιέννης, στο: https://slideplayer.com/slide/9897619/

Πράγματι, η κατανόηση των σύνθετων προβλημάτων των πόλεων και η μελέτη επιτυχημένων διεθνών περιπτώσεων ενισχύουν τη διατύπωση ότι χρειάζονται πολλά παραπάνω από τον καλό σχεδιασμό. Απαιτούνται πολιτικές φιλόδοξες, ευέλικτες, με μακροχρόνιους στόχους και μετρήσιμα βήματα, συνδυασμό οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ενεργειών και νέες μορφές πολυεπίπεδης διακυβέρνησης με συμμετοχή των κοινοτήτων. Άλλωστε, ο χωρικός σχεδιασμός δεν είναι μονάχα μια «τεχνική» οργάνωση των χρήσεων γης, αλλά (πρέπει να) εμπεριέχει κοινωνικές, πολιτισμικές, οικονομικές κ.ά. παραμέτρους όπως ενθηκεύονται στον χώρο.

Βέβαια, δεν υπάρχουν μόνο καλά παραδείγματα. Στις ελληνικές πόλεις, για παράδειγμα, δεν είναι σίγουρο αν η υιοθέτηση μιας σειράς στρατηγικών -ή και σχεδίων τα τελευταία χρόνια- έχει οδηγήσει σε σημαντικούς μετασχηματισμούς υπέρ των πολιτών και της ποιότητας ζωής. Αντίθετα, υπάρχει συχνά ένας προβληματισμός μήπως η εκπόνηση ολοκληρωμένων στρατηγικών κρύβει, τελικά, την ανεπαρκή υλοποίηση συγκεκριμένων δράσεων. Μήπως μέσα στην ευρύτητα, στην πολλαπλότητα και στον μακρύ χρονικό ορίζοντα μιας στρατηγικής κινδυνεύουν να χαθούν συγκεκριμένα μέτρα και στόχοι και να γίνει εξαιρετικά δυσδιάκριτο το αποτέλεσμά της; Την τελευταία δεκαετία, παρά τη διαρκή υιοθέτηση φιλόδοξων στρατηγικών για την αντιμετώπιση των οξυμμένων κοινωνικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων, λίγοι άνθρωποι θα θεωρούσαν ότι έχουν γίνει σοβαρά και μετρήσιμα βήματα προς αυτή την κατεύθυνση.

Παρά τους παραπάνω προβληματισμούς, δεν υποστηρίζεται από την παρούσα μελέτη ότι η συζήτηση για τη βιώσιμη ανάπτυξη και η υιοθέτηση αντίστοιχων στρατηγικών είναι κενές περιεχομένου, ούτε ότι χρειάζεται κατ' ανάγκην υιοθέτηση νέων όρων. Οι βασικές ερευνητικές προθέσεις είναι δύο:

- Ανεξάρτητα από την επερώτηση των λέξεων και των ορισμών (όσο ενδιαφέρον κι αν έχει αυτό), **έχει σημασία και η ουσιαστική συζήτηση για το περιεχόμενό τους.** Για παράδειγμα, χρειάζεται να μελετηθεί περισσότερο και να κατανοηθεί καλύτερα τι σημαίνει η Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη, ποιες πολιτικές καθορίζει και σε τι δράσεις καταλήγει. Φυσικά, μπορεί να έχει ευρύτητα, αλλά δεν μπορεί να είναι τα πάντα. Ειδάλλως, υπάρχει ο κίνδυνος **το «business as usual» στη χρηματοδότηση έργων και στην Τοπική Αυτοδιοίκηση να βαφτιστεί στρατηγική για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη.**

- Πέρα από τη συζήτηση για τις θεωρητικές αφετηρίες ή ακόμα και τις παγκόσμιες συμφωνίες, και πριν από την αξιολόγηση συγκεκριμένων δράσεων ή και στρατηγικών, είναι σημαντικό να κατανοηθούν και να τεθούν σε κριτική **οι πολιτικές και οι μηχανισμοί εφαρμογής.** Για να το πούμε πιο απλά: Πώς καταλήγει ένας παγκόσμιος στόχος του ΟΗΕ να μεταφράζεται σε μια πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να καθορίζει συγκεκριμένους μηχανισμούς μεταφοράς στα εθνικά πλαίσια και, εντέλει, να χρηματοδοτεί μια πλατεία στη Θεσσαλονίκη ή στα Τρίκαλα;

Επιστρέφοντας στο θεωρητικό και διεθνές πλαίσιο, οφείλουμε να αναφερθούμε και σε μια ακόμα λέξη. Η βιώσιμη **«αστική»** ανάπτυξη είναι η βιώσιμη ανάπτυξη των πόλεων. Αυτές αποτελούν το επίκεντρο των βασικών εξελίξεων και τον τόπο εκδήλωσης των βασικότερων προκλήσεων της εποχής. Το 2007, ένα σημείο τομής στον ανθρώπινο πολιτισμό, ο πληθυσμός των πόλεων ξεπέρασε για πρώτη φορά στην ιστορία το 50% του παγκόσμιου πληθυσμού. Σήμερα το ποσοστό αυτό έχει ξεπεράσει το 56% και, σύμφωνα με την Έκθεση Παγκόσμιων Πόλεων του UN Habitat [3], που εκδόθηκε το 2022, μέχρι το 2050 θα φτάσει το 68% σε ένα διαρκώς αυξανόμενο παγκόσμιο πληθυσμό που στις 15 Νοεμβρίου του 2022 ξεπέρασε τα οχτώ δισεκατομμύρια.

[3] Διαθέσιμη στο: https://unhabitat.org/world-cities-report-2022-envisaging-the-future-of-cities

Η δημογραφική έκρηξη και η αύξηση του πληθυσμού των πόλεων εντοπίζονται κατά κύριο λόγο σε συγκεκριμένες περιοχές της υφηλίου, που είναι ταυτόχρονα και οι πιο φτωχές: στην Κεντρική και Ανατολική Ασία και στην Υποσαχάρια Αφρική. Αντίθετα, στις πλουσιότερες χώρες του κόσμου η αύξηση του αστικού πληθυσμού έχει περιοριστεί, ενώ στην Ευρώπη αυτός μένει σταθερός ή και μειώνεται σε χώρες όπως η Ελλάδα. Οι προκλήσεις, λοιπόν, που αντιμετωπίζουν τα αστικά κέντρα στον παγκόσμιο Νότο και που σχετίζονται με την υλική αποστέρηση, τις συνθήκες υγιεινής, τη θνησιμότητα και την έλλειψη στέγης, δεν είναι ίδιες με αυτές που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές πόλεις.

Σε αυτές, τα κοινωνικά προβλήματα που οξύνθηκαν με τις κρίσεις των τελευταίων ετών (ανεργία, κοινωνικός αποκλεισμός, στεγαστική επισφάλεια κ.ά.) συνδυάζονται με τα προβλήματα υποβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος, την πυκνή δόμηση, την ατμοσφαιρική ρύπανση, το γερασμένο οικιστικό απόθεμα κ.ά. Φυσικά και εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι πόλεις αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα, καθώς οι περιφερειακές ανισότητες είναι έντονες, ιδιαιτέρως μετά την κρίση του 2008.

Παρά τη γεωγραφική διαφοροποίηση, είναι πλέον παγκόσμια αποδεκτό ότι η ραγδαία ανάπτυξη των προηγούμενων δεκαετιών λειτούργησε εις βάρος του φυσικού περιβάλλοντος και της κοινωνικής συνοχής, σε συνδυασμό με τη ραγδαία αύξηση των ανισοτήτων. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, οι σύγχρονες πόλεις μπαίνουν σε μια διαδικασία όπου κρίνεται απαραίτητη η ανανοηματοδότηση της έννοιας της ανάπτυξης, η οποία οφείλει πλέον να συμπεριλαμβάνει περιβαλλοντικές και κοινωνικές πολιτικές, έχοντας πάντα στη σκέψη το μέλλον των επόμενων γενεών. Αυτό είναι το έδαφος επί του οποίου θεμελιώθηκε η **Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη**.

Ένας βασικός ορισμός για τη βιώσιμη ανάπτυξη δίνεται από την **Έκθεση Μπρούντλαντ** του 1987 της Παγκόσμιας Επιτροπής για την Ανάπτυξη και το Περιβάλλον (World Commission on Environment and Development [WCED], 1987), η οποία συντάχθηκε υπό την προεδρία της τότε πρωθυπουργού της Νορβηγίας, Γκρο Χάρλεμ Μπρούντλαντ (Gro Harlem Brundtland), με τίτλο «Το κοινό μας μέλλον». Σύμφωνα με αυτόν:

> ***Βιώσιμη ανάπτυξη*** *είναι η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις οικονομικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές ανάγκες του παρόντος, χωρίς να διακυβεύεται η δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιούν τις δικές τους ανάγκες.*

Στον ορισμό αυτόν αποτυπώνονται οι **τρεις βασικοί πυλώνες της βιωσιμότητας: η Κοινωνία, η Οικονομία και το Περιβάλλον,** ενώ συχνά προστίθεται και ο πυλώνας της **Διακυβέρνησης**. Οι άξονες αυτοί διατηρούνται μέχρι σήμερα σε όλες τις πολιτικές για τη βιωσιμότητα στις πόλεις. Με μια απλή περιγραφή που είχαν προτείνει από το 1998 η Βούλα Μέγα και ο Γιον Πέντερσεν:[4]

> ***Βιώσιμη πόλη*** *είναι εκείνη που θα καταφέρει να εξισορροπεί τις οικονομικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικοπολιτιστικές προόδους μέσα από τις διαδικασίες της ενεργού συμμετοχής των πολιτών*

[4] Mega V., Pedersen J. (1998). Urban Sustainability Indicators. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin.

Εικόνα 3: Η Βιώσιμη Ανάπτυξη ως κοινή παγκόσμια γλώσσα.

Καθώς οι έννοιες αυτές εισάγονται σε διεθνείς συμφωνίες και δημιουργούνται δείκτες αξιολόγησης, αρχίζουν να γίνονται όλο και πιο συγκεκριμένα και «μετρήσιμα» κάποια χαρακτηριστικά. Έτσι, σύμφωνα με τον ΕΛΟΤ [5] 1457: 2018, οι βιώσιμες πόλεις διαθέτουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

Ανοικτότητα (inclusiveness). Οι πόλεις σχεδιάζουν και προσφέρουν υπηρεσίες σε όλους, χωρίς διακρίσεις (ανοικτές πόλεις/inclusive cities).

Ευφυΐα (smartness), Οι πόλεις συγκεντρώνουν και αξιοποιούν δεδομένα, καινοτομικές λύσεις, νέες τεχνολογίες και έξυπνες υποδομές για την επίτευξη των στόχων τους (έξυπνες πόλεις/ smart cities).

Ασφάλεια και ποιότητα υπηρεσιών για πολίτες, επισκέπτες, επιχειρήσεις και επενδυτές.

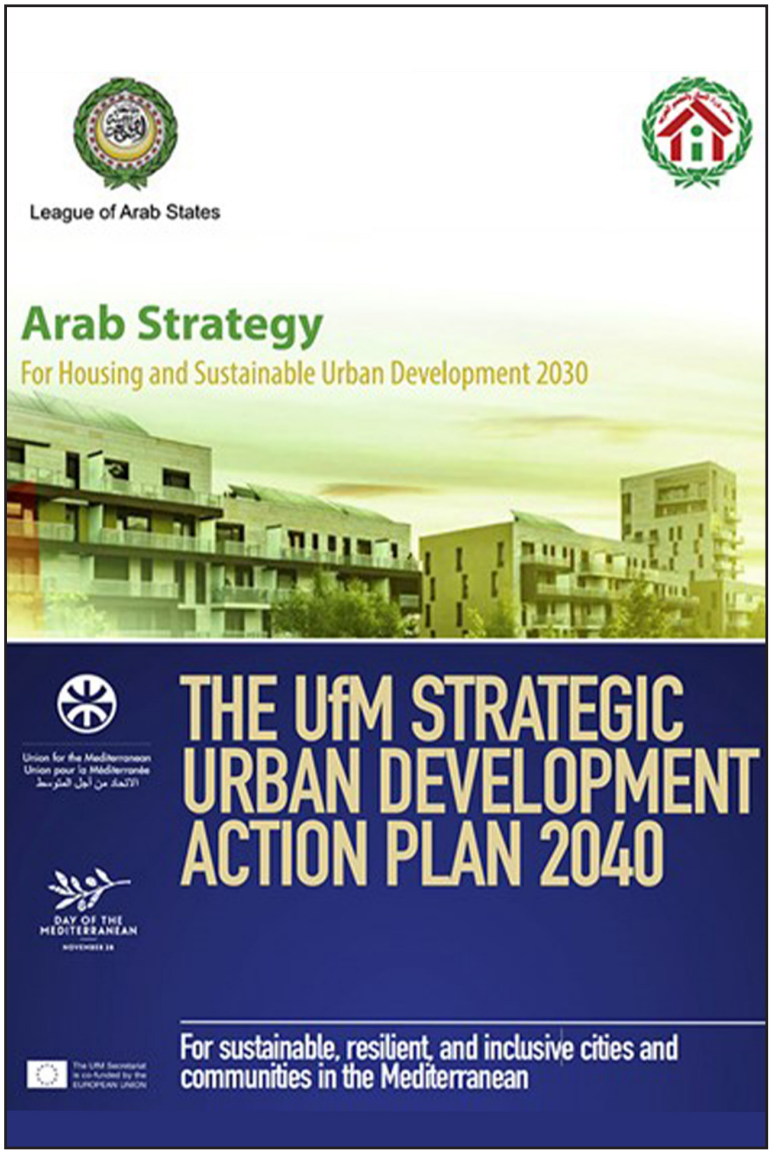
Προσαρμοστικότητα (resilience), που νοείται ως ικανότητα να επανακάμπτουν οι πόλεις σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο λειτουργίας έπειτα από ένα αποδιοργανωτικό συμβάν, φυσική καταστροφή ή κρίση (συχνά αναφέρονται ως ανθεκτικές πόλεις/ resilient cities).

Συμβίωση αστικού περιβάλλοντος με περιαστικά οικοσυστήματα και προστασία οικοσυστημάτων στο υδάτινο και χερσαίο περιβάλλον.

Από την Έκθεση Μπρούντλαντ μέχρι σήμερα έχουν περάσει τριάντα πέντε χρόνια, κατά τα οποία η βιώσιμη ανάπτυξη βρίσκεται στο επίκεντρο της διαμόρφωσης δημόσιων πολιτικών. Η συζήτηση για τη βιωσιμότητα περνά μέσα από κάποιους σταθμούς. Ορισμένοι από αυτούς είναι οι διεθνείς διασκέψεις και τα πρωτόκολλα για το περιβάλλον, όπως **η Διάσκεψη του Ρίο** (1992) με τη δημιουργία της «Ατζέντας 21», **το Πρωτόκολλο του Κιότο** (1997), **η Διάσκεψη της Χάγης** (2000), **η Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Γιοχάνεσμπουργκ** (2002), η οποία αποτέλεσε συνέχεια της Διάσκεψης του Ρίο με στόχο τη δημιουργία ενός συγκεκριμένου σχεδίου υλοποίησης της «Ατζέντας 21». Ο πιο κρίσιμος σταθμός είναι το 2015, όταν και υιοθετείται από τον ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη η **«Ατζέντα 2030»**, που περιλαμβάνει τους **17 στόχους για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη** (Sustainable Development Goals [SDGs]), μεταξύ των οποίων και ο στόχος 11 για τις Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες.

[5] ΕΛΟΤ: Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης, είναι φορέας του Δημοσίου που είναι επιφορτισμένος με τη δημοσίευση και καταγραφή Ελληνικών, Ευρωπαϊκών και Διεθνών Προτύπων. Μεταξύ αυτών, έχει δημοσιεύσει το Σχέδιο ΕΛΟΤ 1457, Ελληνικό Πρότυπο με τίτλο «Βιώσιμη Ανάπτυξη στις πόλεις- Δείκτες αναφοράς επιδόσεων βιωσιμότητας». Διαθέσιμο στο: https://elot.gr/i-bibliothiki-mas

Στο επίπεδο των πόλεων, οι σημαντικότεροι σταθμοί είναι τα συνέδρια του ΟΗΕ με θέμα τους ανθρώπινους οικισμούς, με τις αντίστοιχες συμφωνίες. Το πρώτο λαμβάνει χώρα στο Βανκούβερ το 1976 και είναι γνωστό και ως **Habitat I.** Είκοσι χρόνια μετά, το 1996, ακολουθεί το **Habitat II** στην Κωνσταντινούπολη, και το 2001 διεξάγεται στη Νέα Υόρκη νέα σύνοδος ειδικά για το θέμα των πόλεων. Το 2016 στο Κίτο γίνεται η νέα σύνοδος **Habitat III,** με θέμα την κατοικία και τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη, που καταλήγει και στην υιοθέτηση της **Νέας Αστικής Ατζέντας.**

Εικόνα 4: Διεθνείς και περιφερειακές στρατηγικές για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη.

Η ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΩΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Παράλληλα με τις διεθνείς συμφωνίες, από τα μέσα της δεκαετίας του '90 η συζήτηση για τη βιωσιμότητα των πόλεων είναι έντονη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και αρχίζει να διαμορφώνεται το πλαίσιο για την υιοθέτηση πολιτικών για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη.

Το 1996 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκδίδει έκθεση ειδικών για το αστικό περιβάλλον, με τίτλο **«Ευρωπαϊκές Βιώσιμες Πόλεις»**, και το 1997 δημοσιεύεται η συμφωνία **«Προς μια αστική Ατζέντα στην Ευρωπαϊκή Ένωση».** Σε αυτήν παρουσιάζονται οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές πόλεις μέσα σε ένα διεθνώς μεταβαλλόμενο τοπίο, αναδεικνύοντας τα ζητήματα της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού, της ανισορροπίας μεταξύ διαφορετικών πόλεων, της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος, καθώς και θέματα διακυβέρνησης και εξουσίας. Σημαντική είναι η ειδική αναφορά στην ανάγκη για μια ειδική «αστική προοπτική» στις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στις πολιτικές και στα προγράμματα που υιοθετεί η Ευρωπαϊκή Ένωση τις τελευταίες δεκαετίες, αναδεικνύεται πάντα η ανάγκη για τοποκεντρικές και χωρικά εστιασμένες πολιτικές. Αυτός ο στόχος ιεραρχείται ιδιαίτερα ψηλά και σε παγκόσμιο επίπεδο στον τρόπο που μεταφέρονται στην τοπική κλίμακα οι παγκόσμιες ατζέντες. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Ενωμένων Πόλεων και Τοπικών Κυβερνήσεων (UCLG) εξέδωσε το 2019 την 5η Παγκόσμια Έκθεση για την Αποκέντρωση και την Τοπική Δημοκρατία, με στόχο την κατάθεση προτάσεων για τη μεταφορά των φιλόδοξων παγκόσμιων στόχων στις περιοχές και τις κοινότητες που διαμορφώνουν τις πόλεις, η οποία εστιάζεται ειδικά στην **εδαφική προσέγγιση για την τοπική ανάπτυξη**.

Ιδιαίτερα σαφής είναι ο τρόπος που περιγράφει αυτή την προσέγγιση το Κοινό Κέντρο Ερευνών (JRC) της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο ***Εγχειρίδιο Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης*** [6] που εξέδωσε το 2020, το οποίο αναφέρει:

[6] Διαθέσιμο στο: https://www.espa.gr/el/Pages/NewsFS.aspx?item=1354

Αυτό που φαίνεται να έχει ιδιαίτερη σημασία για τις ολοκληρωμένες και τοποκεντρικές προσεγγίσεις δεν είναι μόνο ότι αυτές οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες συναντώνται στον αστικό χώρο, αλλά επίσης ότι καθεμία εξ αυτών έχει ειδική χωρική διάσταση. […]

Η ύπαρξη σαφούς εδαφικής εστίασης σημαίνει ότι οι ανάγκες, οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες ανάπτυξης πρέπει να αντιστοιχίζονται με κατάλληλη χωρική κλίμακα και κατάλληλο εδαφικό πλαίσιο. *Η επιλογή της κατάλληλης περιοχής για την υλοποίηση της στρατηγικής δεν είναι μόνο μεθοδολογική απόφαση, αλλά και απόφαση πολιτικής, η οποία μπορεί να εξαρτάται από τα πολιτικά θεματολόγια και τα διαθέσιμα εργαλεία διακυβέρνησης. Επιπλέον, η κατάλληλη χωρική διάσταση έχει επίσης στρατηγική αξία και μπορεί να αποτελέσει μέσο για την υιοθέτηση ολοκληρωμένης προσέγγισης στη χάραξη πολιτικής.*

Το πλαίσιο δράσεων για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση αρχίζει να παίρνει πιο συγκεκριμένη κατεύθυνση το 1998, με την υιοθέτηση του **«Κοινοτικού Πλαισίου Δράσης για Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη».** Σε αυτό διαμορφώνονται οι ακόλουθοι τέσσερις στόχοι πολιτικής:

- Ενδυνάμωση της οικονομικής ευημερίας και της απασχόλησης σε μικρά και μεγάλα αστικά κέντρα.
- Προώθηση της ισότητας, της κοινωνικής ένταξης και της αναζωογόνησης των υποβαθμισμένων αστικών ζωνών.
- Προστασία και βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος.
- Συμβολή στην καλή διακυβέρνηση των αστικών περιοχών και στην ενίσχυση του τοπικού δυναμικού.

Ενώ τα πρώτα ευρωπαϊκά προγράμματα για τις βιώσιμες πόλεις έχουν ήδη ξεκινήσει, κατά τη δεκαετία του 2000 εξελίσσεται περαιτέρω η διαμόρφωση της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής για τις πόλεις. Το 2006 εκδίδεται η **«Θεματική Στρατηγική για το Αστικό Περιβάλλον»**, στην οποία έχει πλέον ενσωματωθεί όλη η διεθνής συζήτηση για τη βιωσιμότητα. Η στρατηγική προτείνει μέτρα για τις αστικές μεταφορές, τις κατασκευές, την αστική διαχείριση κ.ά., ενώ εστιάζεται στην ανάγκη διαμόρφωσης ολοκληρωμένων πολιτικών και προγραμμάτων για την επίτευξη των στόχων.

Το 2007 είναι ένας ακόμα σημαντικός σταθμός, καθώς είναι η χρονιά εκκίνησης της Προγραμματικής Περιόδου 2007-2013, ενώ τον Δεκέμβριο υπογράφεται και η Συνθήκη της Λισαβόνας. Νωρίτερα, έχει δημοσιευτεί η **«Χάρτα της Λειψίας για τις βιώσιμες αστικές πόλεις»,** στην οποία εισάγεται η πολιτική της ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης που μπορεί να μεταφραστεί σε αντίστοιχα προγράμματα για τις ευρωπαϊκές πόλεις, τα οποία να συμπεριλαμβάνουν αστικές παρεμβάσεις και δράσεις αναβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος μαζί με δράσεις ενίσχυσης της τοπικής οικονομίας, εκπαίδευσης και κατάρτισης κ.ά.

Στο ΕΣΠΑ 2007-2013 υλοποιούνται πλέον τα **Ολοκληρωμένα Σχέδια Αστικής Ανάπτυξης** (ΟΣΑΑ). Φυσικά, δεν είναι η πρώτη εμφάνιση προγραμμάτων για την αστική ανάπτυξη. Το πρόγραμμα URBAN υλοποιήθηκε την περίοδο 1994-1999, ενώ κατά το διάστημα 2000-2006, στο πλαίσιο του τρίτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, υπήρξε το URBAN II και εφαρμόστηκαν δράσεις για «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας». Στην Προγραμματική Περίοδο 2007-2014 τα ολοκληρωμένα σχέδια αποκτούν πιο κεντρική σημασία, ενώ παλαιότερα είχαν περισσότερο τη μορφή πιλοτικών εφαρμογών. Τα ΟΣΑΑ μπορούσαν να εφαρμοστούν σε πρωτεύουσες νομών και σε μεγάλα αστικά κέντρα, και περιλαμβάνουν σειρά δράσεων σε επιλέξιμες περιοχές παρέμβασης με σκοπό τη βιώσιμη ανάπτυξη του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.

Ουσιαστικά, στην ΠΠ 2007-2014, οι πολιτικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης ενσωματώθηκαν στους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή στη συνολική πολιτική συνοχής. Παρ' όλα αυτά, είναι η επόμενη ΠΠ 2014-2020, κατά την οποία η Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (ΒΑΑ) απέκτησε τόσο κεντρικό ρόλο. Η πολιτική συνοχής κατέστησε υποχρεωτική τη ΒΑΑ και ενίσχυσε την ανάγκη για ολοκληρωμένες προσεγγίσεις μέσω τοπικών στρατηγικών. Για τον σκοπό αυτόν, ορίστηκε ότι το 5% των κονδυλίων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης προορίζεται για τη ΒΑΑ, ενώ θεσπίστηκαν δύο νέα χωρικά εργαλεία για την υλοποίηση στρατηγικών: η Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση (ΟΧΕ) και η Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία των Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ).

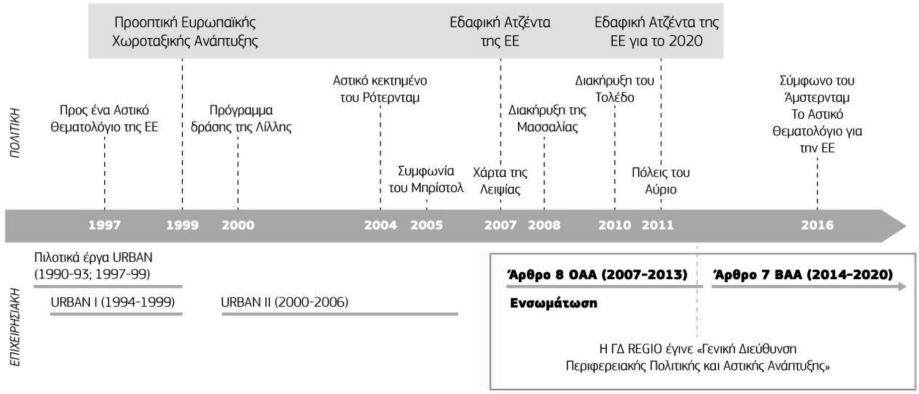
Το 2013 ο κανονισμός 1301/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) εισάγει το Άρθρο 7 σχετικά με τη **Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη**, την οποία και στηρίζει μέσω

> *στρατηγικών που καθορίζουν ολοκληρωμένες δράσεις για την αντιμετώπιση των οικονομικών, περιβαλλοντικών, κλιματικών, δημογραφικών και κοινωνικών προκλήσεων που θίγουν τις αστικές περιοχές.*

Στη συνέχεια, ορίζει ότι η Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη «διενεργείται μέσω **Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων**». Οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ) ορίζονται στο Άρθρο 36 του Κανονισμού 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, που αναφέρει ότι «όταν μια στρατηγική αστικής ανάπτυξης ή άλλες χωρικές στρατηγικές […] απαιτούν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που συνεπάγεται επενδύσεις από το ΕΚΤ, το ΕΤΠΑ ή το Ταμείο Συνοχής στο πλαίσιο περισσότερων του ενός αξόνων προτεραιότητας ενός ή περισσότερων επιχειρησιακών προγραμμάτων, η οικεία ενέργεια μπορεί να υλοποιείται ως ολοκληρωμένη χωρική επένδυση (ΟΧΕ)».

Επομένως, για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη υλοποιείται μέσω ενός συγκεκριμένου μηχανισμού χρηματοδότησης **τοπικών στρατηγικών** σε πόλεις ή τμήματά τους, για την αντιμετώπιση όλου του εύρους των σύγχρονων προκλήσεων (κοινωνικών, οικονομικών, κλιματικών, περιβαλλοντικών και δημογραφικών). Τα σχέδια δράσεων, στα οποία καταλήγουν οι Στρατηγικές μπορούν να αντλήσουν πόρους από διαφορετικά Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ). Οι στρατηγικές αποτελούν ένα εργαλείο για την επίτευξη της **Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης**.

Κατά τη διάρκεια αυτής της ΠΠ, το 2016, εγκρίνεται το **Σύμφωνο του Άμστερνταμ,** το «Αστικό Θεματολόγιο για την Ευρωπαϊκή Ένωση», το οποίο στηρίζει τη σημασία της ολοκληρωμένης προσέγγισης για την αστική ανάπτυξη, που υπερβαίνει την τομεακή πολιτική, υποστηρίζει τη συνεργασία μεταξύ επιπέδων και ενδιαφερόμενων, ξεπερνά τα διοικητικά όρια και στοχεύει σε πόλεις όλων των μεγεθών.

Εικόνα 5: Η εξέλιξη της αστικής διάστασης της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
Πηγή: *Εγχειρίδιο Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης.*

Συνοψίζοντας αυτή την ενότητα, οι κύριες συνιστώσες της προσέγγισης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για βιώσιμη και ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη, σύμφωνα με το *Εγχειρίδιο Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης*, διαμορφώνονται ως εξής:

- Προσέγγιση η οποία προάγει **στρατηγικό όραμα** για την ανάπτυξη αστικών περιοχών.
- Προσέγγιση η οποία στοχεύει **πόλεις όλων των μεγεθών** και προάγει την ολοκλήρωση σε διάφορες κλίμακες, από τη γειτονιά έως τις ευρύτερες εδαφικές περιοχές.
- **Πολυσυλλεκτική προσέγγιση πολυεπίπεδης διακυβέρνησης,** η οποία συντονίζει διάφορους παράγοντες ανάλογα με τους ρόλους, τις δεξιότητες και τις κλίμακες παρέμβασής τους, διασφαλίζοντας την ενεργό συμμετοχή των πολιτών.
- Προσέγγιση η οποία διασφαλίζει την **ολοκλήρωση μεταξύ τομέων** και παροτρύνει τις πόλεις να εργαστούν σε διάφορους τομείς πολιτικής.
- Προσέγγιση βασισμένη στην ολοκληρωμένη χρήση **πολλαπλών πηγών χρηματοδότησης.**
- Προσέγγιση η οποία προάγει τον **προσανατολισμό στα αποτελέσματα** και θεσπίζει πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Στο προηγούμενο κεφάλαιο παρουσιάστηκε εν συντομία η διαδρομή που ακολούθησε η έννοια της Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης από ένα αρχικό πεδίο διαμόρφωσης παγκόσμιων στόχων και πολιτικών διακηρύξεων σε συγκεκριμένες ευρωπαϊκές πολιτικές, οι οποίες ενσωματώθηκαν στο θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όρισαν μηχανισμούς χρηματοδότησης προγραμμάτων στα κράτη-μέλη.

Φυσικά, η διαδικασία αυτή δεν είναι ούτε απλή ούτε «αντικειμενική». Δεν είναι, δηλαδή, μόνο μια τεχνοκρατική υπόθεση που αναζητά τον καλύτερο δυνατό τρόπο για να μεταφερθούν πόροι και να συντονιστούν προγράμματα. Η επιλογή των στόχων πολιτικής, η διαμόρφωση του συγκεκριμένου τρόπου χρηματοδότησης και επιλογής των επιλέξιμων δράσεων και περιοχών παρέμβασης, η διαμόρφωση του ύψους των χρηματοδοτήσεων και η επιλογή των μηχανισμών παρακολούθησης είναι ουσιώδη ζητήματα που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενα πολιτικής και επιστημονικής κριτικής και αντιπαράθεσης.

Παρότι στην παρούσα μελέτη δεν θα επιδιωχθεί μια τέτοια επισκόπηση, θεωρείται σημαντικό να υπενθυμιστεί και το ευρύτερο πλαίσιο εντός του οποίου άρχισαν σταδιακά να εκπονούνται και να υλοποιούνται οι στρατηγικές ΒΑΑ, έπειτα από την ολοκλήρωση των βημάτων που περιγράφηκαν προηγουμένως. Στο πρώτο μισό της δεκαετίας του 2010, η Ευρωπαϊκή Ένωση κλονίζεται από την παγκόσμια οικονομική κρίση μετά το 2008 και την κρίση του δημόσιου χρέους και της Ευρωζώνης. Ειδικά οι χώρες του ευρωπαϊκού Νότου, οι περιγραφόμενες ως PIGS εκ των αρχικών της Πορτογαλίας, της Ιταλίας, της Ελλάδας και της Ισπανίας, βρίσκονται στο επίκεντρο δημοσιονομικών κρίσεων και πολιτικοκοινωνικών ανακατατάξεων, που καταλήγουν σε διάφορες εκδοχές πολιτικών λιτότητας μεγάλης κλίμακας.

Η κρίση δεν είχε απλώς διαφορετικές επιπτώσεις ανά χώρα και περιφέρεια, αλλά συνδέθηκε με και ενίσχυσε σε τεράστιο βαθμό προϋπάρχουσες γεωγραφικές ανισότητες εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.[7] Υπό μία έννοια, τόσο η εκδήλωση της κρίσης όσο και η αντίδραση σε αυτήν αποκαλύπτουν δομικές ανισότητες της Ένωσης και αποτελούν ενδείξεις αποτυχίας των πολιτικών συνοχής, που είχαν προηγηθεί. Εφόσον εστιαστούμε στις πολιτικές και τις Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, δεν μπορεί να αμεληθεί το ότι αυτές εκπονούνται έπειτα από μια πολυετή περίοδο κρίσης, τουλάχιστον για κάποιες χώρες και περιφέρειες. Οι κοινωνικές προκλήσεις είναι πολύ πιο οξυμμένες, η κρίση των δημόσιων οικονομικών και η λιτότητα έχουν μειώσει τη δυνατότητα των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης να αντεπεξέλθουν στα αναβαθμισμένα τους καθήκοντα, ενώ τα προβλήματα υποβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος και ανεπαρκούς συντήρησης υποδομών έχουν εκτιναχθεί. Παρατηρείται, επομένως, το εξής:

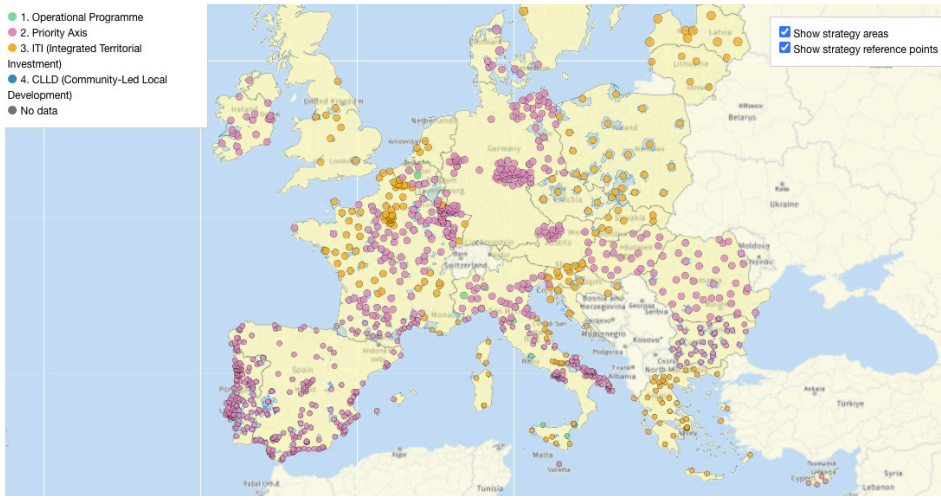
[7] Βλ και Χατζημιχάλης, Κ. (2012). «Άνιση γεωγραφική ανάπτυξη και χωροκοινωνική δικαιοσύνη-αλληλεγγύη: οι ευρωπαϊκές περιφέρειες μετά την οικονομική κρίση του 2009». *ΓΕΩΓΡΑΦΙΕΣ, 19,* σσ. 11-40.

> Μέσα από τις Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης της προηγούμενης ΠΠ και τη σχετικά ενιαία μεθοδολογία καταγραφής τους, έχουμε για πρώτη φορά σε τέτοια κλίμακα περίπου χίλια προγράμματα υψηλού προϋπολογισμού να υλοποιούνται την ίδια περίοδο σε πόλεις της Ευρώπης. Από την άλλη, οι έντονες γεωγραφικές ανισότητες καταλήγουν και σε αρκετά διαφορετικές στρατηγικές ανά χώρα και περιφέρεια.

Στην Πλατφόρμα Strat-Board [8] της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρουσιάζονται 1.969 χωρικές στρατηγικές σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, για την ΠΠ 2014-2020. Από αυτές, περίπου **χίλιες είναι οι Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ).**

[8] Βλ. https://urban.jrc.ec.europa.eu/strat-board/#/where

Ο συνολικός προϋπολογισμός των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης ανέρχεται περίπου στο ύψος των **17.000.000.000 ευρώ** από τα Ευρωπαϊκά και Διαρθρωτικά Ταμεία. Εκτός αυτών, οι πόλεις συνήθως κινητοποιούσαν και άλλους ίδιους πόρους για την υλοποίηση των στρατηγικών, ενώ στόχευαν και στη μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων. Μια αναλυτική συγκριτική αξιολόγηση των στρατηγικών μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών και πόλεων έχει τεράστιο ενδιαφέρον και αποτελεί αντικείμενο μελλοντικής έρευνας. Κάποιες βασικές επισημάνσεις, ωστόσο, παρουσιάζονται παρακάτω.

Εικόνα 6: Οι Στρατηγικές ΒΑΑ στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σύμφωνα με την Πλατφόρμα STRAT-Board. Πηγή: https://urban.jrc.ec.europa.eu/strat-board/#/where

Στην Εικόνα 6 αποτυπώνονται δύο κατηγορίες Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης. Αυτές οι οποίες αποτελούν Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (κίτρινο χρώμα), που είναι οι λιγότερες, στις οποίες έχουν επιλεγεί θεματικοί στόχοι από διαφορετικά επιχειρησιακά προγράμματα. Οι περισσότερες (μοβ χρώμα) έχουν ως μηχανισμό εδαφικής υλοποίησης έναν πολυτομεακό άξονα προτεραιότητας (ΑΠ) για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη.

Σύμφωνα με το *Εγχειρίδιο Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης*:

«Οι Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης αναδεικνύουν ευρύ φάσμα προσεγγίσεων, οι οποίες μπορούν να κατηγοριοποιηθούν συνοπτικά σε τέσσερις ομάδες: **έργα μικρής κλίμακας** με στρατηγικούς στόχους· στρατηγικές αστικής αναγέννησης, οι οποίες καλύπτουν συνήθως **ευρύτερες αστικές περιοχές**· στρατηγικά πλαίσια, τα οποία λειτουργούν ως συνολικά **οργανωτικά συστήματα** για παρεμβάσεις σε συγκεκριμένες περιοχές· τέλος, σε λιγοστές αλλά εμβληματικές περιπτώσεις, οι στρατηγικές οργανώνονται ως **συνεργατικές πλατφόρμες** και **αναπτύσσουν θεματολόγια βάσει προκλήσεων.** Η ποικιλία αυτή συνάδει απολύτως με το τοποκεντρικό παράδειγμα και οφείλεται σε παράγοντες όπως οι διαθέσιμοι **οικονομικοί πόροι,** οι **εγχώριες παραδόσεις σχεδιασμού** και τα **προϋφιστάμενα πλαίσια πολιτικής** καθώς και οι συγκεκριμένες **περιφερειακές/εθνικές κατευθυντήριες γραμμές** για την πολιτική συνοχής.

Η ποικιλομορφία των στρατηγικών μπορεί επίσης να αποδοθεί στις διαχειριστικές, σχεσιακές και μαθησιακές **δεξιότητες των δημόσιων αρχών**. […] Συγκεκριμένα, μια αποτελεσματική Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης αντικατοπτρίζει την ικανότητα των δημόσιων αρχών να δημιουργήσουν και να προωθήσουν ένα όραμα».

Η τοποκεντρική προσέγγιση των αστικών πολιτικών είναι σημαντική αλλά αντιφατική. Το θετικό της πρόσημο είναι ότι δεν αναπαράγει μια αποτυχημένη «από τα πάνω προς τα κάτω» προσέγγιση, κατά την οποία μια «συνταγή» από την Ευρωπαϊκή Ένωση θα εφαρμοστεί με τον ίδιο τρόπο σε κάθε πόλη. Οι τοπικές συνθήκες και φορείς παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση και υλοποίηση της στρατηγικής. Το αρνητικό πρόσημο είναι, ουσιαστικά, η άλλη όψη αυτού του νομίσματος. Οι υφιστάμενες ανισότητες και τα χρόνια προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πόλεις και οι δημοτικές αρχές και υπηρεσίες ενδέχεται να αναπαράγονται ή και να πολλαπλασιάζονται «μένοντας πίσω» από άλλες. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι φτωχότερες χώρες θα σχεδιάσουν λιγότερο επιτυχημένες αστικές στρατηγικές. Αντίθετα, σε πολλές περιπτώσεις, πόλεις της ευρωπαϊκής περιφέρειας που έχουν πολύ μεγαλύτερη ανάγκη για εξεύρεση πόρων μπορεί να έχουν αποκτήσει μεγαλύτερη ικανότητα και εμπειρία στην υλοποίηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων. Παρ' όλα αυτά, προβλήματα υποχρηματοδότησης, ανεπαρκούς στελέχωσης υπηρεσιών, διαφθοράς και αναποτελεσματικής διοίκησης, έλλειψης καινοτομίας κ.ά. είναι σίγουρο ότι επηρεάζουν συνήθως το περιεχόμενο των στρατηγικών και τον βαθμό επιτυχούς υλοποίησής τους.

Τα παραπάνω έχουν μεγαλύτερη σημασία μελετώντας πιο εστιασμένα την περίπτωση της Ελλάδας και των εγκεκριμένων εθνικών Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης.

Εικόνα 7: Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης σε ευρωπαϊκές πόλεις.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όπως συμβαίνει σε κάθε κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έτσι και στην Ελλάδα, οι ευρωπαϊκές συμφωνίες και πολιτικές ενσωματώνονται σταδιακά στην εθνική νομοθεσία. Αντίστοιχα διαμορφώνονται οι μηχανισμοί που καθορίζουν τη χρηματοδότηση δράσεων και προγραμμάτων και το συνολικό πλαίσιο υλοποίησής τους (υποβολή, αξιολόγηση, υλοποίηση, παρακολούθηση κ.ά.).

Οι κανονισμοί που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα μεταφέρθηκαν στην ελληνική νομοθεσία μέσω του νόμου 4314/2014 σχετικά με τις αναπτυξιακές παρεμβάσεις για την ΠΠ 2014-2020, την κύρωση δηλαδή του Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-2020. Στη συνέχεια, η Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων-ΕΣΠΑ του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού (νυν Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων) εξέδωσε το 2015 εγκύκλιο σχεδιασμού, υλοποίησης και παρακολούθησης των ΟΧΕ και το 2016 οδηγίες για τη διαχείριση και εφαρμογή των στρατηγικών ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης. Η χρηματοδότηση των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης μέσω ΟΧΕ πέρασε στις Περιφέρειες, που τις ενέταξαν στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) και εξέδωσαν προσκλήσεις προς τους Δήμους για να υποβάλουν ολοκληρωμένες στρατηγικές.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης δεν ήταν η πρώτη περίπτωση υλοποίησης ολοκληρωμένων προγραμμάτων αστικής ανάπτυξης. Είχε προηγηθεί η πρωτοβουλία URBAN με χρηματοδότηση από το ΕΤΠΑ, τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Αστικής Ανάπτυξης, που εφαρμόστηκαν μέσω των ΠΕΠ 2000-2006 και χρηματοδότησαν «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας» από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ, καθώς και τα Ολοκληρωμένα Σχέδια Αστικής Ανάπτυξης της ΠΠ 2007-2013, που είχαν ως επιλέξιμες περιοχές είτε συγκεκριμένες περιοχές ενός αστικού κέντρου (για παράδειγμα, περιοχές κοινωνικού

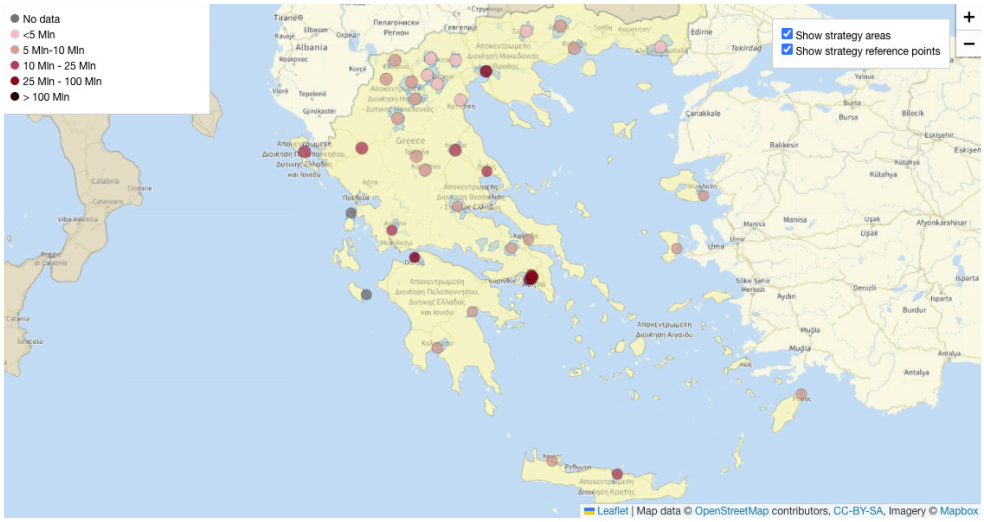
αποκλεισμού και φτώχειας, περιοχές απότομης αλλαγής χρήσεων και δημιουργίας νέου αστικού χώρου, περιοχές αυθαίρετης δόμησης κ.ά.), είτε το σύνολο ενός αστικού κέντρου, είτε ένα δίκτυο επιλέξιμων αστικών κέντρων.

Υπήρχε, επομένως, κάποια εμπειρία από παλαιότερες ολοκληρωμένες στρατηγικές. Ωστόσο, κατά την ΠΠ 2014-2020, άλλαξαν κατά πολύ η κλίμακα, η σημασία, το εύρος δράσεων, το ύψος των προϋπολογισμών και οι διαδικασίες εκπόνησης και υλοποίησης τέτοιων στρατηγικών αστικής ανάπτυξης.

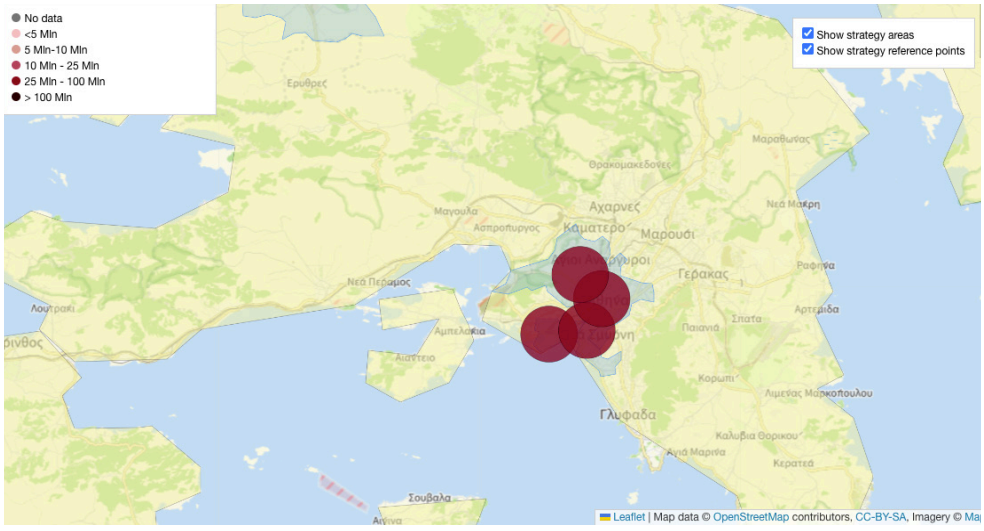
Συνολικά, στο πλαίσιο της προηγούμενης ΠΠ, εγκρίθηκαν σύμφωνα με την επίσημη πλατφόρμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης **39 Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης** μέσω ΟΧΕ. Παρά τις διαφοροποιήσεις ανά Περιφέρεια και Δήμο, η προετοιμασία, η υποβολή και στη συνέχεια η υλοποίηση αστικών στρατηγικών με μια σχετικά ενιαία μεθοδολογία, την ίδια χρονική περίοδο, σχεδόν για το σύνολο των μεγάλων πόλεων της χώρας, είναι γεγονός σημαντικό και σχετικά καινούργιο.

Ειδικά για την Ελλάδα, όπου συνεχίζονται τα μέτρα λιτότητας και η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει διαρκές πρόβλημα έλλειψης πόρων και προσωπικού, οι Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης αποτελούν το βασικό μέσο χρηματοδότησης σημαντικών παρεμβάσεων στις πόλεις.

Όπως φαίνεται, το μεγαλύτερο μέρος των πόλεων της χώρας έχει πλέον εγκεκριμένη ΟΧΕ/ΒΑΑ, με συγκεκριμένα έργα να βρίσκονται υπό υλοποίηση ή να έχουν εγκριθεί και να αναμένεται να υλοποιηθούν. Τόσο σε εθνικό όσο και σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, γίνεται κατανοητό ότι οι Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης αποτελούν μια ιδιαίτερα εκτεταμένη ευρωπαϊκή πολιτική που σχετίζεται με την κατανομή μεγάλου όγκου οικονομικών πόρων. Η ελληνική εμπειρία, που σαφώς έχει ιδιαιτερότητες σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, λέει πως οι ΟΧΕ αποτελούν τη βασικότερη πηγή χρηματοδότησης για έργα και παρεμβάσεις των Δήμων. Παρότι είναι τέτοια η βαρύτητά τους για τις αστικές πολιτικές, οι ΟΧΕ/ΒΑΑ δεν βρέθηκαν -ούτε κατά την εκπόνησή τους ούτε κατά την εν εξελίξει υλοποίησή τους- στο επίκεντρο του διαλόγου, της πολιτικής συζήτησης και της ακαδημαϊκής έρευνας.

Εικόνα 8: Οι Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης στην Ελλάδα, σύμφωνα με την Πλατφόρμα STRAT-Board, και το ύψος των προϋπολογισμών τους.

Εικόνα 9: Οι Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης στην Αττική, σύμφωνα με την Πλατφόρμα STRAT-Board, και το ύψος των προϋπολογισμών τους.

Συγκεκριμένα, η κατανομή των ΟΧΕ ανά περιφέρεια είναι η κάτωθι:

Αττική: 4
1. Αθήνα (με Μοσχάτο και Νέα Σμύρνη) 2. Πειραιάς 3. Δυτική Αθήνα (Αγία Βαρβάρα, Άγιοι Ανάργυροι, Αιγάλεω, Ίλιον, Περιστέρι, Πετρούπολη, Χαϊδάρι) 4. Άλιμος, Καλλιθέα, Παλαιό Φάληρο
Κεντρική Μακεδονία: 7
1. Θεσσαλονίκη (διαδημοτικό με 6 Δήμους) 2. Σέρρες 3. Νάουσα 4. Έδεσσα 5. Βέροια 6. Κατερίνη 7. Γιαννιτσά
Κεντρική Ελλάδα: 3
1. Χαλκίδα 2. Λαμία 3. Αλίαρτος, Θήβα, Λιβαδειά
Κρήτη: 2
1. Χανιά 2. Ηράκλειο
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη: 3
1. Αλεξανδρούπολη 2. Δράμα 3. Καβάλα
Ήπειρος: 1
1. Γιάννενα
Ιόνια: 3
1. Κέρκυρα 2. Ζάκυνθος 3. Λευκάδα (δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία)
Βόρειο Αιγαίο: 2
1. Χίος 2. Μυτιλήνη
Πελοπόννησος: 2
1. Καλαμάτα 2. Ναύπλιο- Άργος- Μυκήνες
Νότιο Αιγαίο: 1
1. Ρόδος
Θεσσαλία: 4
1. Λάρισα 2. Βόλος 3. Τρίκαλα 4. Καρδίτσα
Δυτική Ελλάδα: 2
1. Πάτρα 2. Αγρίνιο
Δυτική Μακεδονία: 5
1. Κοζάνη 2. Φλώρινα 3. Γρεβενά 4. Εορδαίας (Πτολεμαΐδα, Βλάστη, Μουρίκιο) 5. Καστοριά

Οι Περιφέρειες, μέσω των ΠΕΠ και των αντίστοιχων **διαχειριστικών αρχών,** ήταν υπεύθυνες για τον συντονισμό και τον έλεγχο της διαδικασίας, με τους Δήμους ή τις ενώσεις Δήμων να έχουν την ευθύνη της υποβολής των στρατηγικών και των σχεδίων δράσης τους. Υπήρχαν διαφορές ανά Περιφέρεια, αλλά σε γενικές γραμμές η διαδικασία ήταν ότι οι Περιφέρειες έβγαζαν προσκλήσεις προς τους Δήμους για να υποβάλουν στρατηγικές. Σε ορισμένες περιπτώσεις (όπως, για παράδειγμα, στην Περιφέρεια Αττικής και την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης), η διαδικασία ήταν ανταγωνιστική, και υπήρξαν περιπτώσεις στρατηγικών που δεν έγιναν δεκτές. Εκτός των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, άλλες 13 ΟΧΕ εγκρίθηκαν για εξωαστικές περιοχές.

> Όλες αυτές οι Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης σε εθνική κλίμακα, που χρηματοδοτούν εκατοντάδες έργα σε διαφορετικούς τομείς σε όλες τις μεγάλες ελληνικές πόλεις, σηματοδοτούν ένα από τα πιο μεγάλα προγράμματα αστικής ανάπτυξης στην Ιστορία, ανεξάρτητα από το αν παρουσιάζεται και γίνεται κατανοητό ως τέτοιο.

Αναφορικά με τις περιοχές παρέμβασης, υπήρξαν διαφορετικές περιπτώσεις. Σε κάποιες στρατηγικές, οι **λειτουργικές αστικές περιοχές** συνέπιπταν με τα όρια του Δήμου εντός μιας μητροπολιτικής περιοχής (για παράδειγμα, ο Πειραιάς στην Αττική). Σε άλλες, επιλέγονταν συγκεκριμένες ζώνες της πόλης που μπορεί να διαπερνούσαν τα όρια ενός Δήμου ή να αναφέρονταν σε μια ολόκληρη μητροπολιτική περιοχή (όπως, για παράδειγμα, στη Θεσσαλονίκη, που έγινε υπό τον συντονισμό της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης). Στις περισσότερες από τις μικρότερες πόλεις (όπως, για παράδειγμα, στους Δήμους της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας) οι επιλεγμένες περιοχές αποτελούνταν από τις αστικές περιοχές των αντίστοιχων Δήμων, που περιλαμβάνουν τόσο αστικές όσο και μη αστικές ζώνες.

Εξίσου διαφορετικό είναι και το ύψος των προϋπολογισμών ανά στρατηγική. Αυτό, κατά κύριο λόγο, διαφοροποιείται ανάλογα με τον πληθυσμό. Ωστόσο εντοπίζονται και περαιτέρω μικρές διαφοροποιήσεις οι οποίες σχετίζονται με ειδικές προκλήσεις ή προοπτικές που έχει μια περιοχή, με την πληρότητα της

στρατηγικής, την ωριμότητα των δράσεων κ.ά. Τα ανώτατα όρια της συνεισφοράς των Ευρωπαϊκών Ταμείων [9] κινούνται περί τα 70.000.000 ευρώ σε περιπτώσεις όπως η Αθήνα, η Θεσσαλονίκη και ο Πειραιάς. Σε μεγάλες πόλεις, όπως η Πάτρα, ή περιοχές, όπως η Δυτική Αθήνα (που κατέθεσε μια διαδημοτική στρατηγική), ο προϋπολογισμός κινείται περί τα 40.000.000 ευρώ, σε μεσαίες πόλεις, όπως η Λάρισα και ο Βόλος, είναι κοντά στα 15.000.000 ευρώ, για να φτάσει σε μικρότερες πόλεις (για παράδειγμα, της Κεντρικής Μακεδονίας) να είναι κοντά στα 3.000.000 ευρώ.

Μια πληρέστερη συγκριτική μελέτη για την εφαρμογή των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης στην Ελλάδα αποτελεί επίσης ένα ερευνητικό στοίχημα για το μέλλον. Κάποιες βασικές παρατηρήσεις, ωστόσο, μπορούν να κατατεθούν από την επαγγελματική εμπειρία, τις στοχευμένες συνεντεύξεις του τελευταίου κομματιού της μελέτης, μια εν εξελίξει έρευνα του Ινστιτούτου Περιφερειακής Ανάπτυξης στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, καθώς και τα πρακτικά του καινοτόμου εργαστηρίου στο Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης.[10]

Οι ΟΧΕ/ΣΒΑΑ συνιστούν πολύ σημαντικές στρατηγικές για τους Δήμους και αποτελούν τον βασικό μηχανισμό χρηματοδότησης δράσεων. Στο μεγαλύτερό τους τμήμα, παρά τα προβλήματα που θα αναφερθούν στη συνέχεια, οι δημοτικές υπηρεσίες υλοποιούν τις στρατηγικές και τις επιμέρους δράσεις. Φυσικά, η δυσκολία υλοποίησης δράσεων, που σχετίζεται και με την υποστελέχωση των δημοτικών υπηρεσιών, εντοπίζεται συχνά, και ορισμένες φορές οδηγεί στη μη απορρόφηση εγκεκριμένων πόρων.
Οι Δήμοι καλούνται να παίξουν πολύ καθοριστικό ρόλο στην προετοιμασία της στρατηγικής, την ωρίμανση των δράσεων, την αδειοδότηση και συμβασιοποίηση έργων, την παρακολούθηση και την ολοκλήρωση, που ενίοτε είναι πολύ πιο απαιτητικός από τις δυνατότητές τους. Το πιο συχνό αποτέλεσμα είναι οι καθυστερήσεις.

[9] Στη συνεισφορά των ευρωπαϊκών ταμείων προστίθενται συνήθως και εθνικοί ή ίδιοι πόροι, ακόμα και περιπτώσεις μόχλευσης ιδιωτικών πόρων, με αποτέλεσμα οι κατατεθειμένες στρατηγικές να είναι συχνά κατά 20%-30% υψηλότερες από αυτές οι οποίες καταγράφονται στην πλατφόρμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που μελετά τη συνεισφορά των ΕΔΕΤ.

[10] Διαθέσιμο στο: https://www.ekdd.gr/images/seminaria/teuxos_oxe.pdf

Εικόνα 10α: Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης στην Ελλάδα.

Εικόνα 10β: Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης στην Ελλάδα.

Ένα κοινό χαρακτηριστικό των στρατηγικών στην Ελλάδα είναι το μεγάλο εύρος των δράσεων που καλύπτουν όλους τους θεματικούς στόχους των ευρωπαϊκών ταμείων (εκτός του στόχου 11 για την αποτελεσματική δημόσια διοίκηση). Αυτό σχετίζεται με το ότι οι Δήμοι επιδιώκουν με αυτές τις χρηματοδοτήσεις να αντιμετωπίσουν προβλήματα για τα οποία δεν έχουν άλλες επαρκείς χρηματοδοτήσεις.

Στο προφίλ της χώρας στην Πλατφόρμα STRAT-Board, αποτυπώνεται καθαρά αυτή η πραγματικότητα:

> *Οι κοινωνικοοικονομικές κρίσεις επηρέασαν τις αστικές πολιτικές στην Ελλάδα, στρέφοντας το θεματικό επίκεντρο σε μέτρα που επιδιώκουν να αντιμετωπίσουν κυρίως τη φτώχεια και τον χωροκοινωνικό αποκλεισμό ή να τονώσουν την τοπική αγορά εργασίας. Τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) υποστήριξαν στρατηγικές με βασικούς άξονες: υποβαθμισμένες γειτονιές, αστική αναζωογόνηση, τουριστικές/πολιτιστικές δραστηριότητες, συμπαγή χωρική ανάπτυξη και κοινωνικές υποδομές.*

Πρόκειται για μια απολύτως ερμηνεύσιμη εξέλιξη. Στον βαθμό που η Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη δεν περιορίζεται μόνο στην περιβαλλοντική-κλιματική μέριμνα, αλλά συναρθρώνεται με την κοινωνική και οικονομική ευημερία, τότε σε πόλεις υπό το καθεστώς της λιτότητας απαιτούνται μέτρα που θα αναμετρηθούν με τις επιπτώσεις της κρίσης, είτε στο αστικό περιβάλλον είτε στην κοινωνία. Ωστόσο, η έλλειψη πόρων προσανατολίζει τους Δήμους και τις δημοτικές αρχές στο να αντιμετωπίσουν τις Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης περισσότερο σαν μια **δεξαμενή χρημάτων** για τη χρηματοδότηση δράσεων ή και την υποστήριξη της γενικής λειτουργίας των υπηρεσιών τους. Αυτό μειώνει την ειδική εστίαση κάθε στρατηγικής και περιορίζει τη δυνατότητα υλοποίησης φιλόδοξων έργων βιώσιμης ανάπτυξης, ικανών να επιτύχουν στόχους σαν αυτούς που τίθενται στις διεθνείς συνθήκες.

Οι ΟΧΕ/ΣΒΑΑ βρίσκονται σήμερα σε φάση υλοποίησης και ολοκλήρωσης, με αρκετές δράσεις να συνεχίζονται και στην επόμενη ΠΠ. Ορισμένα από τα προβλήματα τα σχετικά με τις αστικές παρεμβάσεις, που εμφανίστηκαν, είναι:

- Καθυστερήσεις στην ωρίμανση μελετών, την αδειοδότηση και την ολοκλήρωση έργων.
- Καθυστερήσεις στις διαδικασίες δημοπράτησης και συμβασιοποίησης έργων.
- Καθυστερήσεις, προβλήματα και ανατιμήσεις κατά τη διάρκεια κατασκευής έργων υποδομών (συγκρούσεις μεταξύ μελετών και κατασκευής, αυξημένα κόστη σε υλικά και εργασίες λόγω ενεργειακής κρίσης και πληθωρισμού κ.ά.).
- Προβλήματα σχετικά με την διακυβέρνηση των ΟΧΕ/ΣΒΑΑ.
- Ανεπαρκής έλεγχος του βαθμού επίτευξης των στόχων σε συνδυασμό με ανεπάρκειες των διαθέσιμων δεικτών.

Παρά τα παραπάνω προβλήματα, η θέση που διατυπώνεται στην παρούσα έρευνα είναι ότι το επίπεδο υλοποίησης των ΟΧΕ/ΣΒΑΑ στην Ελλάδα δεν είναι τόσο χαμηλό. Τόσο από την επαγγελματική και ερευνητική εμπειρία του συγγραφέα, όσο και από τις συνεντεύξεις που παρουσιάζονται στο τρίτο μέρος, διαμορφώνεται η άποψη ότι η διαδικασία εκπόνησης, διαβούλευσης, ωρίμανσης και υλοποίησης των στρατηγικών ήταν μια πρωτόγνωρη προσπάθεια με ένα γενικά **θετικό πρόσημο** για τη λειτουργία της τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς καταγράφηκαν κάποια πρώτα θετικά βήματα ειδικότερα ως προς τα εξής:

- Συνεργασία μεταξύ δημοτικής αρχής, δημοτικών υπηρεσιών διαφορετικών διευθύνσεων, πιθανών συμβούλων, δικαιούχων δράσεων και φορέων της πόλης.
- Προετοιμασία, ωρίμανση, προγραμματισμός και υλοποίηση ενός σχεδίου μεγάλου αριθμού και υψηλού προϋπολογισμού δράσεων από διαφορετικά ταμεία και Άξονες Προτεραιότητας.
- Διαβούλευση και συνεργασία μεταξύ των Δήμων και φορέων των πόλεων, καθώς και συνδιαμόρφωση δράσεων με δικαιούχους εκτός των Δήμων.

Όλα τα παραπάνω έγιναν μερικώς, αποσπασματικά, ανεπαρκώς, με καθυστερήσεις και δυσκολίες. Όμως, με βάση την υφιστάμενη πραγματικότητα των ελληνικών πόλεων, τις δυνατότητες των Δήμων και των υπηρεσιών, τους σύνθετους, χρονοβόρους και συχνά ελαττωματικούς μηχανισμούς των ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων, καθώς και τα όρια στους προϋπολογισμούς, θα ήταν αδύνατο να επιτευχθεί η βέλτιστη υλοποίηση.

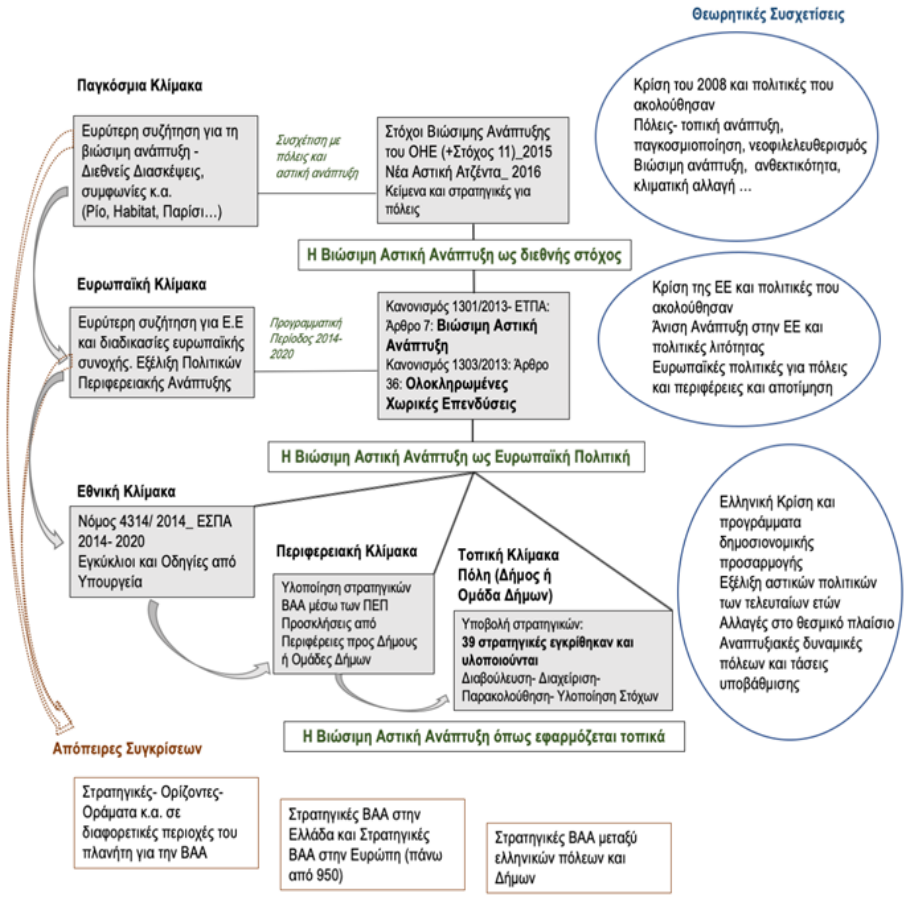
Το βασικό πρόβλημα υποστηρίζεται πως δεν είναι η μη υλοποίηση των στρατηγικών, αλλά η αδυναμία των στρατηγικών αυτών (κυρίως λόγω ύψους προϋπολογισμού και έλλειψης στοχευμένων και πιο «ριζοσπαστικών» δράσεων) να αποτελέσουν επαρκή μέσα για τις ολοένα και πιο οξυμμένες ανάγκες των πόλεων και των κατοίκων τους.

Το ερώτημα, επομένως, είναι πιο βαθύ και δομικό. Ακόμα κι αν οι εγκεκριμένες στρατηγικές υλοποιούνταν με αποτελεσματικότερο τρόπο, οι αλλαγές που θα επέφεραν στις πόλεις θα ήταν επαρκώς ορατές από τους πολίτες ως αποτελέσματα μιας σύγχρονης στρατηγικής αστικής βιωσιμότητας; Τεκμηριώνουν κάποιον άμεσο ή μακροπρόθεσμο μετασχηματισμό των πόλεων στην κατεύθυνση την αντιμετώπισης των πολλαπλών προκλήσεων των πόλεων, ειδικά μπροστά στις ολοένα και πιο επείγουσες ανάγκες της κλιματικής κρίσης; Βελτιώνουν την ποιότητα ζωής σε κλίμακα γειτονιάς, με τρόπο αντίστοιχο, για παράδειγμα, με τη Βιέννη, που αναφέρθηκε στην αρχή; Δυστυχώς, η απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα θα ήταν μάλλον αρνητική.

Πριν από την ολοκλήρωση αυτού του κομματιού, μια επισήμανση θεωρείται σημαντικό να κατατεθεί. Στόχος αυτής της έρευνας δεν είναι ούτε να κρίνει, ούτε να αξιολογήσει συγκριτικά τις στρατηγικές, ούτε φυσικά κάθε Δήμο ή υπηρεσία, αλλά να κατανοήσει την διαδικασία εκπόνησής τους και να εξετάσει κριτικά τον διεθνή και εθνικό μηχανισμό που μεταφέρει τη συζήτηση για τη βιωσιμότητα των πόλεων σε συγκεκριμένες τοπικές δράσεις. Υπ' αυτό το πρίσμα, η άμεση επαγγελματική εμπειρία, τόσο του συγγραφέα όσο και της Commonspace, σε πολλές από τις στρατηγικές που εκπονήθηκαν στην Ελλάδα, λειτουργεί βοηθητικά ως προς την πληρέστερη γνώση η οποία έχει κατακτηθεί μέσω των διαφορετικών ιδιοτήτων και οπτικών που έχουν συνδυαστεί.

Η εμπειρία αυτή ενισχύει το συμπέρασμα της αντιφατικής υλοποίησης των στρατηγικών στην Ελλάδα διότι περιλαμβάνει και τη δημιουργικότητα των πρώτων βημάτων ολοκληρωμένου στρατηγικού σχεδιασμού για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, αλλά και την κατανόηση των ορίων, των εμποδίων και των δομικών αδυναμιών του τρόπου υλοποίησής τους.

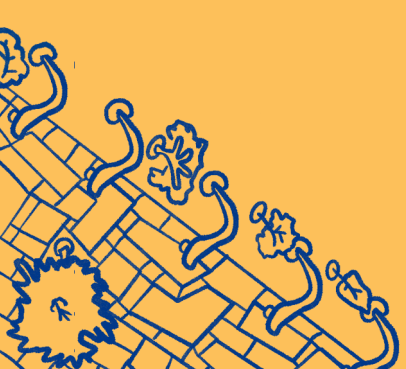
Φυσικά, μια πληρέστερη μελέτη επί των ίδιων των στρατηγικών στην Ελλάδα και στις ευρωπαϊκές χώρες, καθώς και οι συσχετίσεις μεταξύ των εγκεκριμένων στρατηγικών με τη διεθνή συζήτηση για τη βιωσιμότητα, ξεπερνά τις δυνατότητες αυτής της μελέτης. Απαιτείται περαιτέρω έρευνα και διατύπωση ενός θεωρητικού πλαισίου ανάλυσης, με τρόπο που να είναι κατανοητός, επαρκώς κριτικός αλλά και εν δυνάμει αξιοποιήσιμος ως προς τις προτάσεις βελτίωσης που θα είναι όλο και πιο αναγκαίες τα επόμενα χρόνια. Ένα περίγραμμα συσχετίσεων ως προς τη ροή των ερευνητικών ερωτημάτων θα είχε την ακόλουθη μορφή:

Εικόνα 11: Διάγραμμα ερευνητικών συσχετίσεων και περαιτέρω προβληματισμού.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ:

ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τον ίδιο τον τίτλο της παρούσας μελέτης γίνεται κατανοητό ότι αυτή κινείται σε δύο βασικούς άξονες ενδιαφέροντος. Ο πρώτος είναι η έννοια και οι πολιτικές για τη **Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη.** Ο δεύτερος είναι η αναφορά στη **συμμετοχή των πολιτών** και οι μέθοδοι **συμμετοχικού σχεδιασμού και διαβούλευσης.** Η δεύτερη σειρά ερωτημάτων, λοιπόν, που τίθενται, περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

> *Τι σημαίνει η συμμετοχή των πολιτών στον σχεδιασμό και στην ανάπτυξη των πόλεων; Ποιες μεθοδολογίες και εργαλεία υπάρχουν; Σε ποιο βαθμό εφαρμόζονται στις στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης;*

Η διερεύνηση του ρόλου των πολιτών στον σχεδιασμό και στην εφαρμογή στρατηγικών για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη δεν αποτελεί μονάχα ένα ερευνητικό ενδιαφέρον της μελέτης, αλλά αναδεικνύεται από τα ίδια τα κείμενα και τους κανονισμούς που διέπουν τις πολιτικές οι οποίες εφαρμόζονται. Το Άρθρο 5 του Ευρωπαϊκού Κανονισμού 1303/2013, που εισήγαγε τις Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη, με τίτλο «Εταιρική σχέση και πολυεπίπεδη διακυβέρνηση», περιγράφει τον τρόπο διακυβέρνησης των Στρατηγικών ΒΑΑ που περιγράφηκαν στην Ενότητα 1.

Συγκεκριμένα, σε αυτό το άρθρο αναφέρεται ότι τα κράτη-μέλη οργανώνουν εταιρικές σχέσεις με τις αρμόδιες περιφερειακές και τοπικές αρχές, που περιλαμβάνουν τους ακόλουθους εταίρους:

- τις αρμόδιες **αστικές** και άλλες **δημόσιες αρχές,**
- τους **οικονομικούς** και **κοινωνικούς εταίρους,**
- σχετικούς φορείς που εκπροσωπούν **την κοινωνία των πολιτών,** περιλαμβανομένων των **περιβαλλοντικών εταίρων, μη κυβερνητικών οργανώσεων** και φορέων που είναι υπεύθυνοι για **την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, της ισότητας των φύλων και για την καταπολέμηση των διακρίσεων.**

Στη βάση των παραπάνω, στις προσκλήσεις που βγήκαν σε κάθε χώρα (συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, όπως θα περιγραφεί αναλυτικότερα στην Ενότητα 3), η διαμόρφωση του σχήματος συμμετοχής φορέων εκτός της αστικής αρχής (συνήθως Δήμων ή δικτύων Δήμων) και η διαβούλευση κατά την εκπόνηση της στρατηγικής ήταν υποχρεωτικές και αποτελούσαν κριτήρια επιλογής και αξιολόγησης.

Οι Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης δεν αποτελούν, φυσικά, το μόνο πεδίο στο οποίο θεωρείται αναγκαία η συμμετοχή των πολιτών. Αντίθετα, **η συμμετοχή των πολιτών, η διαβούλευση, ο συμμετοχικός σχεδιασμός** κ.ά. συναντώνται διαρκώς σε όλα τα παγκόσμια, ευρωπαϊκά και εθνικά κείμενα και πολιτικές. Όπως και η βιωσιμότητα και η βιώσιμη ανάπτυξη, έτσι και η συζήτηση για τη «συμμετοχικότητα», από μια σχετικά νέα διεκδίκηση στις δεκαετίες του '60 και του '70, κατέχει πλέον κυρίαρχη θέση στις δημόσιες πολιτικές.

Χρειάζεται, επομένως, και σε αυτή την περίπτωση να κατανοηθεί η διαδρομή της έννοιας της συμμετοχής των πολιτών στον σχεδιασμό και στην ανάπτυξη του χώρου, καθώς και η ανάδειξη της εμπειρίας και του αναπτυσσόμενου διαλόγου των τελευταίων ετών στην Ελλάδα. Μια αναλυτική παρουσίαση υπερβαίνει τον σκοπό της παρούσας έρευνας. Ωστόσο, μια συνοπτική αναφορά κρίνεται αναγκαία για να τεθεί σε καλύτερες βάσεις η εστίαση στις μεθόδους συμμετοχής των πολιτών αναφορικά με τις μελέτες περίπτωσης που θα ακολουθήσουν στο τρίτο μέρος της έρευνας.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Το ζήτημα του ρόλου των πολιτών στην κοινωνία και στο πολιτικό σύστημα ξεπερνά κατά πολύ τα θέματα του σχεδιασμού και της ανάπτυξης των πόλεων. Συνδέεται άρρηκτα με τα ζητήματα της διακυβέρνησης, της δημοκρατικής λήψης αποφάσεων, της εκπροσώπησης των διαφορετικών ομάδων και κοινωνικών τάξεων. Σε αυτό το κείμενο δεν θα μπορούσαμε να αναφερθούμε στο σύνολο αυτής της τεράστιας θεματικής. Μιας θεματικής που είναι διαρκώς στο προσκήνιο, τουλάχιστον από τα μεταπολεμικά χρόνια και έπειτα, αποκτώντας μάλιστα ιδιαίτερη ένταση και σημασία την τελευταία δεκαπενταετία των πολλαπλών κρίσεων.

Στην Ατζέντα 2030 με τους 17 Στόχους για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, ένας στόχος αφιερώνεται σε αυτόν.

ΣΤΟΧΟΣ 16

ΕΙΡΗΝΗ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Προάγουμε τις ειρηνικές και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίες με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη, παρέχουμε πρόσβαση στη δικαιοσύνη για όλους και οικοδομούμε αποτελεσματικούς, υπεύθυνους και συμμετοχικούς θεσμούς σε όλα τα επίπεδα.

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω στόχο, το ζήτημα της συμμετοχής στους θεσμούς και στη λήψη αποφάσεων αποτελεί κρίκο συνδεδεμένο με την ειρήνη, τη δικαιοσύνη και την κοινωνική συνοχή.

Ο στόχος της αυξημένης συμμετοχής των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων τίθεται μόνιμα σε όλες τις δημόσιες πολιτικές και τις διεθνείς συμφωνίες, ως θεμελιώδης πλευρά της δίκαιης διακυβέρνησης. Όπως επισημάνθηκε και στη συζήτηση για τη βιώσιμη ανάπτυξη, είναι ενδιαφέρον πεδίο έρευνας και κριτικής το πώς η έννοια της «συμμετοχής των πολιτών» χρησιμοποιείται ως στόχος κρατών και κυβερνήσεων με τεράστιες διαφορές μεταξύ τους και με διαμετρικώς αντίθετα πολιτικά συστήματα.

Ξεπερνώντας όμως αυτό το πρώτο επίπεδο κριτικής, είναι χρήσιμο να αναγνωρίσουμε τη ρίζα του ανανεωμένου ενδιαφέροντος γύρω από τη συμμετοχή των πολιτών, με μια ειδικότερη εστίαση στα ζητήματα της πόλης και του χωρικού σχεδιασμού. Από το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, τόσο η αναφορά στην ανάγκη συμμετοχής όσο και οι ίδιες οι συμμετοχικές διαδικασίες, που αποτελούν ένα επόμενο βήμα ουσιαστικότερης κατοχύρωσης της συμμετοχής, κάνουν όλο και πιο συχνά την εμφάνισή τους.[11] Προσαρμόζονται σε ευρύ φάσμα ζητημάτων και πολιτικών, μέσα από τη ματιά διαφορετικών επιστημονικών ειδικοτήτων (οικονομολόγων, περιβαλλοντολόγων, κοινωνιολόγων). Μεταξύ των διαφορετικών εφαρμογών, εκτεταμένες είναι οι περιπτώσεις αξιοποίησης του συμμετοχικού σχεδιασμού στον χωρικό σχεδιασμό, από την κλίμακα της οικίας και της γειτονιάς μέχρι τον χωροταξικό και αναπτυξιακό σχεδιασμό.

> *Κύριος στόχος του συμμετοχικού σχεδιασμού είναι να τοποθετήσει τους ανθρώπους στην πρώτη γραμμή των διαδικασιών παραγωγής του χώρου και να αναδιαμορφώσει τη σχέση ανάμεσα στους χρήστες του χώρου, το αντικείμενο (για παράδειγμα, κατοικία, δημόσιος χώρους) και το υποκείμενο (μελετητές) του σχεδιασμού.*

Τόσο οι ορισμοί όσο και τα εργαλεία, οι μεθοδολογίες και οι εφαρμογές είναι αρκετά διαφορετικά και ευρέα. Ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόζεται ο συμμετοχικός σχεδιασμός στην πράξη έχει αρκετά μεγάλο βαθμό διαφοροποίησης από περίπτωση σε περίπτωση. Έτσι, και τα εργαλεία που αξιοποιούνται πολλές φορές αναπτύσσονται μέσα από την ίδια την πρακτική, γι' αυτό και είναι καινοτόμα καθώς και άμεσα προσαρμοσμένα στις ανάγκες των χρηστών στην εκάστοτε περίπτωση.

Στην ιστορική του αφετηρία, στην αρχιτεκτονική και την πολεοδομία, ο συμμετοχικός σχεδιασμός αρχίζει να εμφανίζεται τη δεκαετία του '60 σε σύνδεση με κινήματα πόλης γύρω από

[11] Για μια εισαγωγή στην ιστορία και το θεωρητικό πλαίσιο γύρω από τον συμμετοχικό σχεδιασμό, αξίζει να διαβαστεί ο συλλογικός τόμος με τίτλο *Συμμετοχικός Σχεδιασμός: Πόλη, Περιβάλλον και Κλιματική Αλλαγή*, που θα εκδοθεί μέσα στο 2023, από την Commonspace και το Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ, και ειδικότερα το εισαγωγικό κείμενο της Ελένης Μουγιάκου, της Σοφίας Τσάδαρη, της Ελένης Κατρίνη και της Στεφανίας Γυφτοπούλου με τίτλο «Συμμετοχικός Σχεδιασμός: Θεωρία και Πρακτικές».

θέματα κατοικίας, δημόσιου χώρου και καθημερινής ζωής, που έθεταν στο επίκεντρο την ανάγκη ενίσχυσης της δημοκρατίας και της διαφάνειας στον σχεδιασμό και επαναπροσέγγιζαν τον ρόλο του αρχιτέκτονα-μελετητή σε σχέση με τους χρήστες. Θεωρητικές αφετηρίες μπορούν να ανιχνευτούν στην κριτική της Τζέιν Τζέικομπς (Jane Jacobs)[12] στον σχεδιασμό των αμερικάνικων πόλεων της δεκαετίας του '50 ή στην ανατρεπτική κριτική της καθημερινής ζωής στην πόλη που ασκούσαν οι καταστασιακοί[13] στη Γαλλία. Τις δεκαετίες του '60 και του '70 παρατηρείται μια συνολικότερη αναζωπύρωση της συζήτησης για την πόλη και τον σχεδιασμό, ενισχύεται η αμφισβήτηση στην αστική ανάπτυξη των μεταπολεμικών χρόνων, ενώ διαμορφώνονται και νέες προσεγγίσεις για το «δικαίωμα στην πόλη»[14] και τα κοινωνικά κινήματα.[15] Την ίδια περίοδο, στις χώρες του ευρωπαϊκού Νότου, η κλίμακα της πόλης και της γειτονιάς και οι διεκδικήσεις γύρω από την κατοικία και τον δημόσιο χώρο υπήρξαν έδαφος και για την ανάπτυξη των δημοκρατικών αγώνων ενάντια στα δικτατορικά καθεστώτα.

Δεν ήταν τυχαίο, επομένως, που σε χώρες όπως η **Ισπανία** και η **Πορτογαλία** έχει δημιουργηθεί μια έντονη κουλτούρα συμμετοχής, διεκδικήσεων και πειραματισμών σχετικά με την πόλη, την κατοικία και τον δημόσιο χώρο. Στην Πορτογαλία, μάλιστα, υλοποιείται από το 1974 μέχρι το 1976 **το πρόγραμμα SAAL** (Serviço Ambulatório de Apoio Local), ένα από τα πιο φιλόδοξα πρώτα πειράματα συμμετοχικού σχεδιασμού με στόχο τη στέγαση 40.000 λαϊκών οικογενειών στο σύνολο της χώρας.[16] Ξεκινά τον Αύγουστο του 1974, αμέσως μετά την Επανάσταση των Γαρυφάλλων και την πτώση της δικτατορίας, από το Υπουργείο Κατοικίας και Αστικής Ανάπτυξης, με επικεφαλής τον αρχιτέκτονα Νούνο Πόρτας (Nuno Portas).

[12] Jacobs, J. (1992). The Death and Life of Great American Cities (Reissue edition). Vintage.

[13] Οι καταστασιακοί (από την Καταστασιακή Διεθνή- Internationale Situationniste) ήταν μια πρωτοποριακή πολιτική-καλλιτεχνική ομάδα των δεκαετιών του 50 και του 60 κυρίως στη Γαλλία, με γνωστότερο εκπρόσωπο τον Γκυ Ντεμπόρ (Guy Debord)

[14] Lefebvre, H. (1977). Δικαίωμα στην πόλη Χώρος και πολιτική. Αθήνα. Παπαζήση.

[15] Ενδεικτικά: Castells, M (1983). The City and the Grassroots. University of California, Berkeley.

[16] Για πρόγραμμα, διαβάστε το κείμενο του Δημήτρη Πούλιου, μέλους της Commonspace, στην ιστοσελιδα «Περιοδικό». Διαθέσιμο στο: https://tinyurl.com/53etv38t

Στο παραδοσιακό σύστημα κατοικίας όλα γίνονται πριν έρθουν οι κάτοικοι, στο SAAL οι κάτοικοι έρχονται πριν παρθεί οποιοδήποτε απόφαση.

Νούνο Πόρτας [17], συντονιστής του προγράμματος SAAL

[17] Πηγή: https://tinyurl.com/53etv38t

Την ίδια περίοδο, πολλοί αρχιτέκτονες και αρχιτεκτόνισσες, σε διαφορετικές χώρες, αρχίζουν να υλοποιούν πρωτοπόρα έργα εφαρμόζοντας διαφορετικές μεθόδους συμμετοχής των χρηστών στον σχεδιασμό και στην κατασκευή. Ενδεικτικά παραδείγματα είναι το έργο του **Λυσιέν Κρολ** (Lucien Kroll) στο πανεπιστήμιο της Λουβέν στο Βέλγιο, αλλά και το συγκρότημα κατοικιών Byker Wall, του αρχιτέκτονα **Ραλφ Έρσκιν** (Ralph Erskine) στο Νιούκαστλ της Αγγλίας. Άλλες σημαντικές φυσιογνωμίες πρωτοπόρων στα θέματα της συμμετοχής αρχιτεκτόνων είναι ο **Γιόνα Φρίντμαν** (Yona Friedman) και ο **Κρίστοφερ Αλεξάντερ** (Christopher Alexander).

Οι αρχιτέκτονες πρέπει να φτιάχνουν απλά ένα σκελετό, το πλαίσιο μέσα στο οποίο ζουν οι άνθρωποι στις πόλεις. Στη συνέχεια οι ίδιοι οι χρήστες θα το εξελίξουν με βάση τις ανάγκες τους.

Yona Friedman [18]

[18] Στο: Ellin, N. (2007). *Postmodern Urbanism: Revised Edition.* Princeton Architectural Press.

Από την δεκαετία του '70 μέχρι σήμερα, έχουν υπάρξει πολλές περιπτώσεις αρχιτεκτόνων και ομάδων σχεδιασμού που πειραματίστηκαν με πολλαπλούς τρόπους με συμμετοχικές διαδικασίες, χωρίς ωστόσο να καθιερωθούν τέτοιες μέθοδοι στην κυρίαρχη αρχιτεκτονική πρακτική.

Μάλιστα, η σταδιακή υποβάθμιση των ριζοσπαστικών πειραματισμών της αρχιτεκτονικής πρωτοπορίας μετά τη δεκαετία του '80 και η κυριαρχία νέων αρχιτεκτονικών ιδιωμάτων και προσεγγίσεων που κινούνταν παράλληλα με την νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση επέφεραν μια εγκατάλειψη σε μεγάλη κλίμακα των συμμετοχικών διαδικασιών στην αρχιτεκτονική πρακτική. Οι διασημότεροι αρχιτέκτονες των δεκαετιών του '90 και του 2000 πειραματίζονται περισσότερο γύρω από μορφές και υλικά, για να ικανοποιήσουν τη φαντασία και τις ιδιαίτερες χρήσεις των μεγάλων project στις παγκόσμιες μητροπόλεις, παρά προβληματίζονται γύρω από τις μεθόδους αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, τον ρόλο του αρχιτέκτονα και την οπτική των κατοίκων.

Εικόνα 12: Κάτοικοι μαζί με τεχνίτες στην κατασκευή κατοικίας στο πρόγραμμα SAAL. Πηγή: https://tinyurl.com/53etv38t

Η τάση αυτή φαίνεται σε ένα βαθμό να αλλάζει μετά το 2008 και την παγκόσμια οικονομική κρίση. Η ένταση των κοινωνικών προβλημάτων τόσο στις χώρες του παγκόσμιου Βορρά όσο και στα ολοένα και πιο πολυπληθή αστικά κέντρα και στις παραγκουπόλεις των φτωχότερων περιοχών του πλανήτη, σε συνδυασμό με την ολοένα και μεγαλύτερη ανησυχία για τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, διαμορφώνει ένα νέο πλαίσιο αναζήτησης που επιδρά και στην κυρίαρχη αρχιτεκτονική συζήτηση. Πλέον, ο πειραματισμός δεν μπορεί να περιορίζεται στις εντυπωσιακές σχεδιαστικές χειρονομίες μεγάλων αρχιτεκτονικών έργων που απευθύνονται στις οικονομικές και κοινωνικές ελίτ των χρηματιστηριακών κέντρων, των χωρών του Κόλπου και των τουριστικών προορισμών. Η κάλυψη πιο βασικών αναγκών στέγασης και κοινωνικών υποδομών, με πιο απλές μορφές και φτηνά υλικά, επανέρχεται στο προσκήνιο. Μαζί και η επανεξέταση διαφορετικών μεθόδων σχεδιασμού και κατασκευής, με τη συμμετοχή των χρηστών στο επίκεντρο.

Η τάση αυτή αποτυπώνεται και στα σημαντικότερα παγκόσμια αρχιτεκτονικά βραβεία. Ο Χιλιανός **Αλεχάντρο Αραβένα** (Alejandro Aravena) με το γραφείο Elemental κερδίζει το 2016 το βραβείο Pritzker, μια από τις ανώτερες διεθνείς διακρίσεις του επαγγέλματος. Η χρόνια ενασχόλησή του με τη δημιουργία μεγάλου αριθμού φτηνών κατοικιών για κοινωνικά ευάλωτες οικογένειες, μέσω ενός δομημένου συστήματος κατασκευής οικιστικών κελυφών που συμπληρώνονταν μέσα από την συμμετοχή των κατοίκων, κατακτά την αναγνώριση της αρχιτεκτονικής ελίτ. Το 2022 ο Φρανσίς Κερέ (Francis Kéré), με μακροχρόνιο έργο δημιουργίας αναγκαίων κοινωνικών υποδομών με ελάχιστα χρήματα, φυσικά υλικά και ενεργή συνεργασία με τις τοπικές κοινότητες σε αφρικανικές χώρες, γίνεται ο πρώτος μαύρος αρχιτέκτονας που κατακτά το ίδιο βραβείο. Την ίδια χρονιά, το δεύτερο σημαντικότερο αρχιτεκτονικό βραβείο, το Mies van der Rohe, πηγαίνει στον συνεταιρισμό των Λακόλ (Lacol) στη Βαρκελώνη, με κυριότερο έργο τη συνεταιριστική κατοικία La Borda, που βασίζεται σε τρεις κεντρικούς προγραμματικούς άξονες:

- την ανανοηματοδότηση της συλλογικής κατοικίας,

- τη βιωσιμότητα και

- τη συμμετοχή των χρηστών/χρηστριών.

Εικόνα 13: Πάνω: Κοινωνικές Κατοικίες του Αραβένα (Πηγή: https://agile-city.com/blog/elemental-social-housing/). Στην **μέση**: Σχολείο στην κοινότητα Γκάντο της Μπουρκίνα Φάσο, του Φρανσίς Κερέ (Πηγή: https://arquitecturaviva.com/articulos/contextos-emergentes). **Κάτω:** Συμμετοχικός Σχεδιασμός της La Borda των Lacol στη Βαρκελώνη (Πηγή: http://www.laborda.coop/en/project/architectural-project/). Διακρίνεται, μεταξύ άλλων, και η Κριστίνα Γκαμπόα (Cristina Gamboa) που συμμετείχε στο 1ο Συνέδριο για τον συμμετοχικό σχεδιασμό στην Ελλάδα, τον Νοέμβριο του 2021, βλ. https://www.youtube.com/watch?v=YiJlIYEWNgI&ab_channel=CommonspaceCoop

Όλα τα προηγούμενα παραδείγματα προέρχονται συνειδητά από τον χώρο της αρχιτεκτονικής, καθώς και του αστικού και πολεοδομικού σχεδιασμού. Παρότι αποτελούν πρωτοπόρες περιπτώσεις, πρέπει να σημειωθεί ότι δεν υπήρξαν ποτέ κυρίαρχες τάσεις στην αρχιτεκτονική. Κατά κύριο λόγο, οι περισσότερες εφαρμογές συμμετοχής των πολιτών αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο είτε στρατηγικού και αναπτυξιακού προγραμματισμού, είτε κοινωνικής έρευνας, είτε του γενικότερου σχεδιασμού πολιτικών.[19]

Καθώς ξεπερνά τον στόχο αυτής της έρευνας μια αναλυτικότερη παρουσίαση των ορισμών και αρχών του συμμετοχικού σχεδιασμού, αναφέρονται μονάχα ορισμένοι άξονες που έχει καταθέσει η «Διεθνής Ένωση για τη Δημόσια Συμμετοχή (International Association for Public Participation [IAP2])»[20], οι οποίοι παρουσιάζουν το γενικό περίγραμμα:

- **Η συμμετοχική διαδικασία** βασίζεται στην πεποίθηση ότι όσοι **επηρεάζονται από μια απόφαση** έχουν **δικαίωμα συμμετοχής** στη **διαδικασία λήψης αποφάσεων.**
- **Η συμμετοχική διαδικασία** περιλαμβάνει την **υπόσχεση/ δέσμευση** ότι η **συμβολή του κοινού θα επηρεάσει** την **τελική απόφαση.**
- **Η συμμετοχική διαδικασία** προάγει **βιώσιμες αποφάσεις** αναγνωρίζοντας και κοινοποιώντας τις **ανάγκες** και τα **συμφέροντα όλων των συμμετεχόντων,** συμπεριλαμβανομένων των **υπευθύνων** για τη **λήψη αποφάσεων.**
- **Η συμμετοχική διαδικασία** επιδιώκει και **διευκολύνει** τη **συμμετοχή εκείνων** που ενδεχομένως **επηρεάζονται ή ενδιαφέρονται** για μια **απόφαση** ή μια **πολιτική.**
- **Η συμμετοχική διαδικασία** επιδιώκει τη **συμβολή** των **συμμετεχόντων** στον **σχεδιασμό** του **τρόπου** με τον οποίο **συμμετέχουν.**
- **Η συμμετοχική διαδικασία** παρέχει στους **συμμετέχοντες** τις **πληροφορίες** που χρειάζονται για να **συμμετέχουν** με **ουσιαστικό τρόπο.**
- **Η συμμετοχική διαδικασία** κοινοποιεί στους **συμμετέχοντες** το πώς η **συμμετοχή** τους **επηρεάζει** την **τελική λήψη** της **απόφασης**.

[19] Για περισσότερα σχετικά με διεθνείς εμπειρίες και μεθοδολογίες συμμετοχικών διαδικασιών, οι αναγνώστες/ες μπορούν να ανατρέξουν στα παρακάτω που αποτελούν μια καλή εισαγωγή στην ελληνική γλώσσα:

Ανδρίτσος, Θ. *et al.* (επ.) (2023). *Συμμετοχικός Σχεδιασμός: Πόλη, Περιβάλλον και Κλιματική Αλλαγή*. Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας, Θεσσαλονίκη.

Βελεγράκης Γ., Μπεκριδάκη Γ., Ανδρίτσος, Θ. (2021). *Συμμετοχικός Δημοτικός Προϋπολογισμός*. Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας, Θεσσαλονίκη, διαθέσιμο στο: https://gr.boell.org/

[20] https://www.iap2.org/page/corevalues

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ. ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗΣ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΒΗΜΑΤΩΝ

Όπως παρουσιάστηκε προηγουμένως, το θέμα της συμμετοχής των πολιτών ή συγκεκριμένων ομάδων και φορέων στον σχεδιασμό του χώρου και στη λήψη αποφάσεων που σχετίζονται με την αστική ανάπτυξη είναι αρκετά ευρύ θεματικά και μεθοδολογικά. Περιλαμβάνει με πιο άμεσο τρόπο εργαλεία και εφαρμογές συμμετοχικού σχεδιασμού σε διάφορες κλίμακες που συνδέονται με τον αρχιτεκτονικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, εκτείνεται στις διαδικασίες συναπόφασης και συμμετοχής επί θεμάτων άμεσα συνδεδεμένων με τον χωρικό και περιβαλλοντικό σχεδιασμό και φτάνει μέχρι τις διάφορες μορφές διαβούλευσης και ενημέρωσης για την τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη. Υπ' αυτή την ευρεία έννοια, εδώ και χρόνια έχουν αρχίσει να εφαρμόζονται διάφορες διαδικασίες συμμετοχής, ενώ ως έννοιες έχουν ενσωματωθεί στις δημόσιες πολιτικές, στην ακαδημαϊκή έρευνα, σε διάφορες θεσμικές διαδικασίες κ.α.

Παρ' όλα αυτά, τα βήματα ως προς την υιοθέτηση συγκεκριμένων και σε σχετικά μεγάλη κλίμακα μεθοδολογιών και δομών συμμετοχής των πολιτών στον σχεδιασμό και στη διαμόρφωση χωρικών στρατηγικών είναι λίγα και ασταθή.

Η παραπάνω διατύπωση δεν αναπαράγει μια απλοϊκή πρόσληψη ότι «αυτά εδώ δεν γίνονται» ή μια άκριτη υπεράσπιση «καλών πρακτικών» του εξωτερικού, που συνηθίζεται. Προκύπτει μέσα από μια ερευνητική και επαγγελματική εμπειρία πολλών ετών, που δεν καταλήγει σε εύκολους αφορισμούς, αλλά αναγνωρίζει μια σύνθετη και αντιφατική εγχώρια πραγματικότητα. Η Ελλάδα είναι μια χώρα με έντονη κουλτούρα συμμετοχής «στα κοινά», με ζωηρή πολιτικοποίηση σε πολλαπλά επίπεδα και διαφορετικές εκδοχές πολιτικής πίεσης και έκφρασης κοινωνικών ομάδων και συγκρούσεων. Θα απαιτούνταν μεγαλύτερη εξειδίκευση και έρευνα για να μελετηθεί το ζήτημα της συμμετοχής των πολιτών σε κόμματα, συνδικάτα, αυτοδιοικητικές παρατάξεις, συλλόγους κ.α. Ωστόσο, από μια εμπειρική ματιά, εκτιμάται ότι υπάρχει ενδιαφέρον και εμπλοκή των πολιτών επί της ασκούμενης πολιτικής. Αυτό όμως δεν ταυτίζεται με την ανάπτυξη ισχυρών και αποτελεσματικών θεσμών κατοχύρωσης της λαϊκής συμμετοχής στη λήψη και την εφαρμογή αποφάσεων.

Όπως αναφέρεται στο 3ο Σχέδιο Δράσης για την Ανοιχτή Διακυβέρνηση:[21] «… Στην Ελλάδα δεν υφίσταται ένα ολοκληρωμένο νομοθετικό πλαίσιο που να ρυθμίζει τα θέματα της ανοιχτής και συμμετοχικής διακυβέρνησης, με αποτέλεσμα, παρά τις διάφορες ενέργειες που έχουν γίνει κατά το παρελθόν, να απουσιάζει μια συνολική στρατηγική και η υλοποίησή της. Τα βήματα της Διαύγειας και της Ανοιχτής Διαβούλευσης και η συμμετοχή στη Διεθνή Πρωτοβουλία Συνεργασίας για την Ανοιχτή Διακυβέρνηση έχουν ήδη ενισχύσει σημαντικά τις λειτουργίες ανοικτότητας στο κράτος, όμως το συνολικό πλαίσιο παραμένει αδύναμο, χωρίς ολοκληρωμένες και ουσιαστικές ρυθμίσεις με δεσμευτικό χαρακτήρα…»

[21] Βλ. https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2001/01/GREEK_NAP3-OGP-GR.pdf

Η πραγματικότητα αυτή γίνεται ακόμα πιο έντονη στα ζητήματα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης καθώς και της διαχείρισης και του σχεδιασμού του χώρου. Για ιστορικούς, πολιτικούς, αλλά και νεότερους κοινωνικούς και οικονομικούς λόγους, δεν έχουν αναπτυχθεί ισχυρές πρακτικές και διαδικασίες συμμετοχής των πολιτών και ουσιαστικής διαβούλευσης σε τοπικό επίπεδο. Θα μπορούσε μάλιστα να υποστηριχτεί ότι στην Ελλάδα εντοπίζεται ένα παράδοξο: Υπάρχει εντονότερη εμπλοκή, έστω με τη μορφή της πληροφόρησης και της διαμαρτυρίας, των πολιτών στην κεντρική κυβερνητική πολιτική παρά στην πολιτική για τον Δήμο, την πόλη ή τη γειτονιά. Υπάρχει έντονη αποξένωση μεταξύ των πολιτών και των αστικών πολιτικών.

Αυτό καθόλου δεν αγνοεί την ύπαρξη σημαντικών κοινωνικών κινημάτων πόλης και κινημάτων περιβαλλοντικής δικαιοσύνης. Αυτά μπορεί να ξεκινούν από το επίπεδο γειτονιάς για τη διεκδίκηση δημόσιου χώρου ή/και την κατασκευή αστικών κοινών, όπως για παράδειγμα το Πάρκο Ναυαρίνου στην Αθήνα[22], και να φτάνουν σε ευρύτερη κλίμακα, όπως για παράδειγμα αντιεξορυκτικό κίνημα στις Σκουριές[23] και το κίνημα ενάντια στην εκτροπή του Αχελώου[24]. Μάλιστα, τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα η σημασία και η ένταση αυτών των κινημάτων έχουν αυξηθεί. Αυτό συμβαίνει σε μεγάλο βαθμό διότι επικεντρώνεται όλο και μεγαλύτερο επενδυτικό ενδιαφέρον για μεγάλες επιχειρηματικές δραστηριότητες γύρω από τη γη (μεγάλες επενδύσεις στον τουρισμό, στην ενέργεια, στην αγορά ακίνητης περιουσίας κ.α.), ενισχυόμενο από το θεσμικό πλαίσιο που διαμορφώνεται σταδιακά από την έναρξη των μνημονίων[25].

[22] Βλ. https://ejatlas.org/conflict/acheloos-river-diversion

[23] Βλ. https://ejatlas.org/conflict/gold-mining-in-chalkidiki-greece

[24] Βλ. https://ejatlas.org/conflict/acheloos-river-diversion

[25] Μια σύνοψη των μεταρρυθμίσεων στο χωρικό σχεδιασμό παρουσιάζεται στο παρακάτω άρθρο: https://gr.boell.org/el/2023/03/10/syghrono-plaisio-toy-symmetohikoy-horikoy-shediasmoy

Αυτό με τη σειρά του οδηγεί σε ισχυροποίηση των κοινωνικών αντιστάσεων απέναντι στον επεκτατισμό της αγοράς και τις ολοένα και πιο έντονες επιπτώσεις της μακροχρόνιας κρίσης και των πολιτικών λιτότητας (στεγαστική επισφάλεια, ενεργειακή φτώχεια, συρρίκνωση κοινωνικού κράτους, υποβάθμιση υποδομών).

Το αίτημα για μεγαλύτερη διαφάνεια και δημοκρατία στις τοπικές πολιτικές και στον σχεδιασμό του χώρου ακούγεται πιο έντονα στις πόλεις της κρίσης. Όμως, δεν υπάρχουν ούτε θεσμοί αποτελεσματικής εμπλοκής, ούτε επαρκή εργαλεία συμμετοχικού σχεδιασμού, ούτε πραγματική βούληση για κατοχύρωση αποφασιστικού ρόλου στη διαβούλευση, ούτε στοχευμένη βούληση από τις κοινωνικές ομάδες, ούτε καθιερωμένη εμπειρία από τους φορείς σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων.

Θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι σε μια χώρα με έντονες πολιτικές και κοινωνικές συγκρούσεις, ειδικά τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, οι διαδικασίες συμμετοχικού σχεδιασμού δεν μπορούν να επιλύσουν αντιθέσεις και συγκρουόμενα συμφέροντα. Και πράγματι, μια απλοϊκή και αποπολιτικοποιημένη εκδοχή εργαλείων συμμετοχής, πόσο μάλλον μια λειτουργία θεσμών τυπικών διαβουλεύσεων χωρίς αποφασιστικό χαρακτήρα, δεν θα βρει πρόσφορο έδαφος στο περιβάλλον έντονου πολιτικού και κομματικού ανταγωνισμού που υπάρχει και στο επίπεδο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Όμως, ο συμμετοχικός σχεδιασμός δεν υπόσχεται ότι θα βρει τεχνικές ή «αντικειμενικές» λύσεις που θα κατευνάσουν τις αντιθέσεις και θα εγγυηθούν την ικανοποίηση όλων των εμπλεκομένων. Δεν θα μπορούσαν διαδικασίες διαβούλευσης να επιλύσουν, για παράδειγμα, την έλλειψη επαρκών πόρων για τη συντήρηση των δημόσιων χώρων μιας πόλης. Τα εργαλεία συμμετοχής δεν έρχονται ούτε για να κρύψουν προβλήματα ούτε για να αντικαταστήσουν τον ρόλο των μελετητών ή των εκλεγμένων αντιπροσώπων. Στοχεύουν στην καλύτερη, διαφανέστερη και δημοκρατικότερη αντιμετώπιση όλων των ζητημάτων ενός τόπου ή μιας πόλης. Βάζουν τον χρήστη στο επίκεντρο του σχεδιασμού αυτών που προγραμματίζονται για αυτόν. Αναγνωρίζουν στον κάτοικο της γειτονιάς τη δυνατότητα να έχει λόγο στο πώς αυτή θα γίνει «βιώσιμη», όπως διακηρύττουν οι διεθνείς συμφωνίες και οι τοπικές στρατηγικές.

ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΑΡΕΝΘΕΣΗ

commonspace

Η **Commonspace,**[26] που συνεργάζεται με το ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας για την έκδοση του παρόντος τόμου, είναι μια συνεργατική ομάδα σχεδιασμού και έρευνας, η οποία αποτελείται από επιστήμονες/ισσες που καλύπτουν ευρύ φάσμα ειδικοτήτων σχετικών με την πόλη και το περιβάλλον. Τα πρώτα της βήματα τοποθετούνται στο 2012, όταν και διαμορφώθηκε ένα ευρύ δίκτυο συνεργατών/ιδών με στόχο να αναζητήσει τρόπους συλλογικής, διεπιστημονικής εργασίας επικεντρωμένης στην προσπάθεια βελτίωσης του αστικού περιβάλλοντος και με «καρδιά» της προσέγγισής της τον συμμετοχικό σχεδιασμό.

Μια δεκαετία πριν, και ενώ οι επιπτώσεις της κρίσης γίνονταν όλο και πιο κατακλυσμιαίες (ακόμα και για τα μέλη της ομάδας), διαμορφωνόταν μια νέα «συνθήκη» για τις πόλεις της Ελλάδας. Τα προβλήματα των κατοίκων αυξάνονταν, χρήματα για δημόσια έργα δεν υπήρχαν, οι πόλεις πλήττονταν από τη λιτότητα και η ανεργία και η αποειδίκευση έπληττε τον κλάδο της μελέτης και της κατασκευής. Εκτός της αξιοπρεπούς πρόσβασης στο επάγγελμα, τέθηκε το ερώτημα και ο στόχος μιας διαφορετικής προσέγγισης και στο ίδιο το αντικείμενο του σχεδιασμού: Μέσα σε μια κοινωνική κρίση, ποιες μελέτες και ποια έργα κρίνονται ως τα πιο κοινωνικά χρήσιμα; Το ερώτημα αυτό φώτισε μια κατεύθυνση για την απάντηση: τους ίδιους τους κατοίκους. Αυτοί και αυτές που μπορούν καλύτερα να κρίνουν τι χρειάζεται μια πόλη σε κρίση δεν μπορεί παρά να είναι αυτοί και αυτές που τη βιώνουν.

[26] Βλ. https://www.commonspace.gr/

Που αντιμετωπίζουν τα προβλήματα της καθημερινότητας, βιώνουν την υποβάθμιση του δημόσιου χώρου, ζουν, εργάζονται και σπουδάζουν σε κτήρια με προβλήματα συντήρησης κ.ά. Από αυτή τη διαδρομή, καταλήξαμε στο ενδιαφέρον και στην προσπάθεια εφαρμογής εργαλείων συμμετοχικού σχεδιασμού.

Κατά τη γνώμη μας, η αξιοποίηση του συμμετοχικού σχεδιασμού δεν είναι μια «πολυτέλεια» για τα «καλά χρόνια», τους τόπους ή τους πληθυσμούς που έχουν λύσει βασικά θέματα επιβίωσης. Αντιθέτως, είναι μια ανάγκη για τους «επείγοντες καιρούς», για πόλεις και κοινωνικές ομάδες σε κρίση, με εντονότερες ανάγκες. Δεν είναι σαν ένα ακριβό λογισμικό ή μια υπερσύγχρονη τεχνολογία, που αξιοποιούν οι «τυχερές» μεγάλες εταιρείες, αλλά ένας νέος προσανατολισμός για τον τρόπο που σκεφτόμαστε την πόλη και τον σχεδιασμό της. Δεν είναι μια μαγική συνταγή ή μια αθώα μάσκα για να κρυφτούν ανισότητες, αλλά μια διεκδίκηση για περισσότερη δημοκρατία και δικαιοσύνη.

Έχοντας πλέον μια δεκαετία εμπειρίας σε δεκάδες έργα και προγράμματα (διαφορετικής κλίμακας και θεματικής) συμμετοχικού σχεδιασμού και διαβούλευσης και αναγνωρίζοντας τα θετικά βήματα αλλά και τα μεγάλα εμπόδια στην εφαρμογή, μπορούμε να εξαγάγουμε ένα βασικό συμπέρασμα:

Η εφαρμογή σε ευρεία κλίμακα μορφών συμμετοχής των πολιτών στη διαμόρφωση των πολιτικών και του σχεδιασμού των πόλεων είναι εφικτή, παρά την έλλειψη αντίστοιχης εμπειρίας των κατοίκων, των επαγγελματιών και των δημόσιων φορέων. Είναι τα θεσμικά, πολιτικά, οικονομικά και διοικητικά εμπόδια που περιορίζουν τη συμμετοχικότητα, και όχι κάποια «κουλτούρα» ή αρνητική παράδοση της ελληνικής κοινωνίας.

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΤΟΥ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Επιχειρώντας μια πολύ σχηματική περιγραφή, θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι υπάρχουν δύο περίοδοι ανάπτυξης της συζήτησης και της προώθησης των συμμετοχικών διαδικασιών στην Ελλάδα. Σε ένα βαθμό, εντοπίζεται και στην ελληνική περίπτωση (με διαφορετικό τρόπο και με κάποια χρονική απόσταση) η διάκριση μεταξύ μιας πρώτης περιόδου ριζοσπαστικών θεωρητικών προσεγγίσεων και πειραματικών εφαρμογών και μιας δεύτερης περιόδου προσπαθειών καθιέρωσης στο πλαίσιο διεθνών και εθνικών πολιτικών και προγραμμάτων.

Η **πρώτη περίοδος** συνδέεται με τη μεταπολιτευτική περίοδο και τη διαδικασία εκδημοκρατισμού των θεσμών. Σε αυτό το πνεύμα, άρχισαν να αναδεικνύονται τέτοιες προσεγγίσεις και διεθνή παραδείγματα στον ακαδημαϊκό χώρο, στους επιστημονικούς συλλόγους και -σε κάποιο βαθμό- στα κοινωνικά κινήματα. Παράλληλα, από τη δεκαετία του '80 και έπειτα, άρχισαν να προωθούνται μεταρρυθμίσεις στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, με αλλαγές στην εκλογή των αυτοδιοικητικών οργάνων, στο εκλογικό σύστημα, καθώς και με την εισαγωγή διαδικασιών ενίσχυσης της συμμετοχής. Μία από τις πρώτες πρωτοβουλίες για την εισαγωγή συμμετοχικών θεσμών στην Τοπική Αυτοδιοίκηση ήταν ο νόμος 1235/1982, ο οποίος μετέτρεψε το Νομαρχιακό Συμβούλιο σε όργανο συμμετοχής των αιρετών και ορισμένων επαγγελματικών ομάδων προερχόμενων από την τοπική κοινωνία, ενώ ο νόμος 1270/1982 εισήγαγε συμμετοχικούς θεσμούς με στόχο τη δημοκρατική αποκέντρωση. Παρά την εμφάνιση κάποιων προσπαθειών τοπικών συνελεύσεων, δημοψηφισμάτων κ.ά., η διαδικασία αποκέντρωσης του κράτους υπήρξε άτολμη και ανολοκλήρωτη, ενώ και η εφαρμογή συμμετοχικών πρακτικών έγινε αποσπασματικά, αδυνατώντας εντέλει να εμβαθύνει τη δημοκρατική λειτουργία και την καθιέρωση συμμετοχικών θεσμών που να επιδρούν ουσιαστικά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και την υλοποίησή τους.

Σε αυτή την πρώτη περίοδο, συναντώνται και κάποιες σημαντικές πειραματικές προσπάθειες συμμετοχικού σχεδιασμού σε σχετικά μεγάλη κλίμακα. Η πιο εμβληματική από αυτές είναι το πρόγραμμα για τον **συμμετοχικό σχεδιασμό στον προσφυγικό συνοικισμό**

της Θήβας.[27] Το πρόγραμμα αυτό είχε ως στόχο την ανάπλαση του παλιού προσφυγικού οικισμού μέσα από τον σχεδιασμό μαζί με τους κατοίκους, και αποτελεί μέχρι σήμερα την πιο εκτεταμένη προσπάθεια μελέτης μέσα από συμμετοχικό σχεδιασμό. Υπήρξε μια πρωτοπόρα και μακροχρόνια διαδικασία που έμεινε σε μεγάλο βαθμό ανολοκλήρωτη,[28] ενώ δεν ακολούθησαν πολλές παρόμοιες την ίδια περίοδο.

Μια **δεύτερη περίοδος** σχετικά με τον συμμετοχικό σχεδιασμό φαίνεται να διαμορφώνεται από τα τέλη της πρώτης δεκαετίας του 2000 μέχρι και σήμερα. Πλέον, ο συμμετοχικός σχεδιασμός συνδέεται πιο έντονα με τις διεθνείς τάσεις, τις ευρωπαϊκές συμφωνίες και προγράμματα, αλλά και με την αναζήτηση που κάνουν νεότερες γενιές μέσα στο περιβάλλον της κρίσης. Σε αυτή την περίοδο βλέπουμε αρκετές παράλληλες διαδρομές και τάσεις που αλληλοδιαπλέκονται.

Καταρχάς, μια πρώτη τάση είναι από πάνω προς τα κάτω. Οι διαδικασίες συμμετοχής και διαβούλευσης αναφέρονται σε όλες τις διεθνείς συμφωνίες, με ειδική επικέντρωση στις στρατηγικές για την πόλη και την τοπική ανάπτυξη. Το θεσμικό πλαίσιο σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο αναμορφώνεται. Σε μια σειρά από νέα εργαλεία σχεδιασμού ή μηχανισμούς χρηματοδότησης δράσεων ενσωματώνονται ως προτροπή ή απαίτηση τέτοιες διαδικασίες.

Οι **στρατηγικές για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη** μέσω **Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων**, που εξετάζονται σε αυτό το κείμενο, είναι ένα τέτοιο παράδειγμα. Παρότι δεν υλοποιήθηκαν εκτενείς διαδικασίες συμμετοχικού σχεδιασμού με μαζική συμμετοχή πολιτών και αποφασιστικό χαρακτήρα για κάθε δράση, η «υποχρέωση» της διαβούλευσης με φορείς σε κάθε πόλη και η συνδιαμόρφωση δράσεων με διαφορετικούς δικαιούχους από την αστική αρχή οδήγησαν στην υλοποίηση σημαντικών βημάτων στην κατεύθυνση της συμμετοχικότητας, που σε άλλη περίπτωση ενδεχομένως θα απαλείφονταν. Στις συνομιλίες που είχαμε, κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της μελέτης, με ανθρώπους που εργάστηκαν κατά την προετοιμασία των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης και οι οποίες θα παρουσιαστούν στην επόμενη ενότητα, ήταν κοινή η διαπίστωση ότι –παρά τις δυσκολίες και ανεξάρτητα από τον βαθμό επιτυχίας- αυτές αποτέλεσαν μια καινούργια προσπάθεια σε σχέση με τις παλαιότερες εμπειρίες. Διατυπώθηκε σαφώς μια κοινή αίσθηση πως -έστω λόγω της «επιβολής» από τις προσκλήσεις- υλοποιήθηκαν κάποια πρώτα βήματα στην κατεύθυνση της συνεργασίας μεταξύ των Δήμων και εκπροσώπων των τοπικών κοινωνιών για τη συνδιαμόρφωση των στρατηγικών.

[27] Βλ. Βρυχέα, Α, Κατερίνη, Τ, Μαλασπίνας, Δ. (1984). *Μια εναλλακτική πρόταση για την ανάπλαση του προσφυγικού συνοικισμού στη Θήβα.* ΕΜΠ.

[28] Βλ. την παρουσίαση της Τ. Κατερίνη στο συνέδριο που διοργάνωσε η Commonspace και το Participatory Lab «Συμμετοχικός Σχεδιασμός: Πόλη, Περιβάλλον και Κλιματική Αλλαγή», με τίτλο: «Πρόταση Ανάπλασης του Παλιού Προσφυγικού Συνοικισμού στη Θήβα: Μια επίκαιρη παλιά ιστορία συμμετοχικού σχεδιασμού», διαθέσιμη στο:

https://www.youtube.com/watch?v=b0VnBdgc7oY&t=3958s&ab_channel=CommonspaceCoop

Όπως παρουσιάστηκε νωρίτερα, οι ευρωπαϊκοί κανονισμοί που διαμόρφωσαν το πλαίσιο χρηματοδότησης των ΟΧΕ/ΒΑΑ έβαζαν την παράμετρο της διαβούλευσης μέσω της εταιρικής σχέσης και της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης των στρατηγικών. Στην ελληνική περίπτωση, η κατεύθυνση αυτή συγκεκριμενοποιήθηκε μέσα από την **«Εγκύκλιο σχεδιασμού, υλοποίησης και παρακολούθησης των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων ως εργαλείων Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020»**, που εξέδωσε η Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων-ΕΣΠΑ τον Ιούλιο του 2015, και η οποία αποτέλεσε τον βασικό οδηγό για την προετοιμασία των στρατηγικών που ακολούθησαν τα επόμενα χρόνια. Στην εγκύκλιο αναφέρεται ρητά η ανάγκη υλοποίησης διαδικασιών διαβούλευσης τόσο μεταξύ των διαχειριστικών αρχών και των τοπικών αρχών όσο και με τους τοπικούς φορείς. Στο προτεινόμενο περιεχόμενο μιας στρατηγικής που παρουσιαζόταν στο Παράρτημα IV, υπήρχαν αυτοτελή κεφάλαια για το σύστημα διακυβέρνησης (Κεφάλαιο ζ) και για τις διαδικασίες διαβούλευσης (Κεφάλαιο η). Στη βάση αυτή, όλες οι προσκλήσεις που ακολούθησαν ενέταξαν το ζήτημα της διαβούλευσης ως προαπαιτούμενο κατά την υποβολή της πρότασης και την αξιολόγηση της προτεινόμενης στρατηγικής.

Μια σειρά από ευρωπαϊκά προγράμματα, μεγαλύτερης ή μικρότερης κλίμακας και ύψους προϋπολογισμού, έχουν υλοποιηθεί την τελευταία δεκαετία εφαρμόζοντας διάφορες μορφές συμμετοχικού σχεδιασμού, ενεργοποίησης κοινότητας ή απλής εμπλοκής διάφορων φορέων και stakeholders. Σε αυτό το πλαίσιο, δημόσιες αρχές (κυρίως Δήμοι), ερευνητικοί φορείς αλλά και καινοτόμες ομάδες πολιτών ή επαγγελματιών έχουν αρχίσει εδώ και χρόνια να εφαρμόζουν εργαλεία και μεθοδολογίες συμμετοχής των πολιτών σε θέματα σχετικά με τη χωρική ανάπτυξη.

Μεταξύ των δεκάδων τέτοιων περιπτώσεων, αξίζει να αναφερθεί το έργο **CULTURAL HIDRANT**,[29] που υλοποιείται στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής δράσης Urban Innovative Actions, το οποίο πιθανότατα εμπεριέχει την εκτενέστερη διαδικασία συμμετοχικού σχεδιασμού με διαφορετικές ομάδες κοινού και χωρικές επικεντρώσεις που έχει υλοποιηθεί εντός τέτοιων προγραμμάτων. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα ανάδειξης του Αδριάνειου Υδραγωγείου στον Δήμο Χαλανδρίου, με τη συνεργασία πολλών και σημαντικών φορέων, μεταξύ των οποίων και η Commonspace. Αναφέρεται αυτό το έργο, ακριβώς διότι αυτή η ευρωπαϊκή δράση προκύπτει απευθείας από τις ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη που παρείχαν τη δυνατότητα για έργα υψηλού προϋπολογισμού με μεγάλο αντίκτυπο στις πόλεις όπου υλοποιούνται.

[29] Βλ. https://culturalhidrant.eu/

ΜΙΑ (ΔΕΥΤΕΡΗ) ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΑΡΕΝΘΕΣΗ

Η πρώτη τάση συνδέεται με τη δεύτερη, δηλαδή την αξιοποίηση του συμμετοχικού σχεδιασμού **«από τα κάτω»**. Φυσικά, σε αυτό το επίπεδο έχει σημασία να μην ξεχνιούνται τα κινήματα πόλης και περιβάλλοντος που αναζωπυρώθηκαν τα τελευταία χρόνια. Όμως στο σημείο αυτό δεν αναφέρομαι σε αυτά, για τα οποία χρειάζεται ειδική συζήτηση για τη σχέση τους με τον συμμετοχικό σχεδιασμό, αλλά σε μια σειρά από ομάδες που έχουν εδώ και σχεδόν μια δεκαετία αρχίσει να υλοποιούν δράσεις και προγράμματα συμμετοχικού σχεδιασμού (ενδεικτικά: Place Identity, Mamagea, Stipo Ελλάδας, Open Lab Athens κ.ά.).

Οι ομάδες αυτές αναδεικνύουν μια τάση που προέρχεται από τους ίδιους τους επαγγελματίες του «πεδίου», με εξειδίκευση – κατά κύριο λόγο – στην αρχιτεκτονική, στο χωρικό σχεδιασμό και στις αστικές και περιβαλλοντικές πολιτικές. Προερχόμενες συνήθως από νέους και νέες με υψηλή εξειδίκευση και εποπτεία της διεθνούς συζήτησης (συχνά και επαγγελματική εμπειρία στο εξωτερικό), συλλογικές και ατομικές προσπάθειες, κάνουν την εμφάνισή τους από τις αρχές της δεκαετίας του 2010, συχνά σε συνομιλία με την άνοδο των κοινωνικών διεκδικήσεων. Παράλληλα, μια σειρά από φορείς (κοινωφελή ιδρύματα, Δήμους κ.α.) αρχίζουν να ενδιαφέρονται για την αξιοποίηση συμμετοχικών μεθοδολογιών σε διάφορων ειδών έργα. Έτσι, δημιουργούνται για πρώτη φορά πηγές χρηματοδότησης για τέτοια, συνήθως πιλοτικά, έργα. Την ίδια περίπου περίοδο, ο συμμετοχικός σχεδιασμός αρχίζει να εντάσσεται σε προγράμματα πανεπιστημιακών σχολών ή μεταπτυχιακών προγραμμάτων (για παράδειγμα, στους Τοπογράφους και στην Αρχιτεκτονική του ΕΜΠ, στη Χωροταξία του ΑΠΘ και αλλού).

Παρά τη σημασία των προσπαθειών αυτών, η θεωρία και οι εφαρμογές του συμμετοχικού σχεδιασμού διατηρούν μια μάλλον «περιθωριακή» θέση τόσο στα επαγγέλματα όσο και στις σπουδές του χωρικού και αναπτυξιακού σχεδιασμού. Παρ' όλα αυτά, σήμερα υπάρχει μια εμπειρία τέτοιων δράσεων, αλλά και μια κοινότητα ανθρώπων που ασχολείται σταθερά με τον συμμετοχικό σχεδιασμό και τις διαδικασίες συμμετοχής των πολιτών. Σε αυτή την κατεύθυνση, ιδιαίτερη σημασία έχει η ίδρυση του Participatory Lab «Εργαστήριο Χωρικού, Αστικού και Περιβαλλοντικού Συμμετοχικού Σχεδιασμού για την προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή», με πρωτοβουλία της Commonspace και χρηματοδότηση του Πράσινου Ταμείου, το 2020. Μεταξύ των δράσεων που έχει υλοποιήσει, αξίζει να αναφερθεί το 1ο Συνέδριο για τον Συμμετοχικό Σχεδιασμό στην Ελλάδα, με τίτλο: «Συμμετοχικός Σχεδιασμός: Πόλη, Περιβάλλον και Κλιματική Αλλαγή» που διοργάνωσε τον Νοέμβριο του 2021 (στην ιστοσελίδα https://www.participatorylab.org/conference υπάρχει όλο το υλικό καθώς και τα βίντεο από τις συνεδρίες, ενώ προγραμματίζεται η έκδοση ενός τόμου με επιλεγμένα κείμενα).

Το συνέδριο -με πάνω από 300 συμμετοχές- ήταν μια συνάντηση που έδειξε ότι ο συμμετοχικός σχεδιασμός είναι σε σημαντική άνοδο στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ:

ΠΟΛΗ, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ & ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ.

ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ, ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

19-21 ΝΟΕ, ΣΕΡΑΦΕΙΟ

PARTICIPATORY LAB

commonspace

ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΣΕΡΑΦΕΙΟ

Το έργο "participatory LAB" χρηματοδοτείται από το Πράσινο Ταμείο στο πλαίσιο του άξονα προτεραιότητας 3: Συμμετοχικότητα Πολιτών «Καινοτόμες δράσεις με τους πολίτες» του χρηματοδοτικού προγράμματος «Φυσικό περιβάλλον & καινοτόμες δράσεις 2020».

ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΒΑΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Το παρόν κεφάλαιο αποτυπώνει τις διαδικασίες χάρη στις οποίες διαμορφώθηκαν οι Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης των εξής εφτά πόλεων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας: Θεσσαλονίκη, Βέροια, Γιαννιτσά, Έδεσσα, Κατερίνη, Νάουσα, Σέρρες. Κεντρικά κείμενα αναφοράς αποτελούν τα δημοσιευμένα τεύχη των εγκεκριμένων ΣΒΑΑ, που βρίσκονται στην επίσημη ιστοσελίδα της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας.

Μέχρι τα μέσα του 2016, είχαν δημοσιευτεί οι οδηγίες και οι εγκύκλιοι για την εκπόνηση των Στρατηγικών ΒΑΑ στην Ελλάδα, και η ευθύνη για τα επόμενα βήματα είχε μεταφερθεί στις διαχειριστικές αρχές των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ).

Τον Ιούλιο του 2016, η διαχειριστική αρχή του ΠΕΠ της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας (ΠΚΜ) δημοσιεύει δύο οδηγούς για τον σχεδιασμό και την υποβολή «Στρατηγικών Αστικής Ανάπτυξης» ΟΧΕ/ΒΑΑ. Ο ένας αφορά τη Θεσσαλονίκη, και περιγράφει πώς μπορεί να εκπονηθεί στρατηγική σε μητροπολιτική κλίμακα (δηλαδή να έχει ως Περιοχή Εφαρμογής μια σειρά Δήμων και Δημοτικών Ενοτήτων) με αστική αρχή και ενδιάμεσο φορέα τη Μητροπολιτική Ενότητα Θεσσαλονίκης. Το όριο του Προϋπολογισμού ορίζεται στα 84.000.000 ευρώ.

Ο άλλος, αφορά τις πόλεις εκτός της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης, με κριτήριο επιλογής τον πληθυσμό. Επιλέξιμα είναι αστικά κέντρα με πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων -στη συγκεκριμένη περίπτωση οι εξής πόλεις: Αλεξάνδρεια, Βέροια, Γιαννιτσά (Δ. Πέλλας), Έδεσσα, Κατερίνη, Κιλκίς, Νάουσα και Σέρρες. Ο συνολικός προϋπολογισμός είναι λίγο κάτω από τα 22.000.000 ευρώ και ανώτατο όριο για κάθε πρόταση τα 7.500.000 ευρώ (στην τελική εκδοχή των προσκλήσεων, το ποσό αυτό έπεσε στα 7.000.000 ευρώ ανά πρόταση). Αστικές αρχές και ενδιάμεσοι φορείς θα μπορούσαν να είναι είτε Δήμοι, είτε εταιρικά σχήματα όπου θα συμμετείχαν φορείς της περιοχής -απαραίτητα όμως με επικεφαλής τις δημοτικές αρχές.

Μετά την ολοκλήρωση μιας σύντομης διαβούλευσης επί των οδηγών, δημοσιεύονται δύο προσκλήσεις για την υποβολή προτάσεων για «Στρατηγικές Ολοκληρωμένης Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης». Καταληκτικές ημερομηνίες (έπειτα από μια παράταση) είναι η 20η Ιανουαρίου του 2017 για τις πόλεις εκτός Θεσσαλονίκης και η 24η Φεβρουαρίου του ίδιου έτους για τη Θεσσαλονίκη. Εγκρίνονται έξι προτάσεις -εκτός αυτών της Αλεξάνδρειας και του Κιλκίς.

Σημειώνεται ότι τόσο στους οδηγούς όσο και στα κριτήρια αξιολόγησης των στρατηγικών, υπάρχει σαφής αναφορά στις διαδικασίες διαβούλευσης και στη δημιουργία του εταιρικού σχήματος διακυβέρνησης. Ωστόσο, ούτε γίνεται λεπτομερής περιγραφή των δραστηριοτήτων διαβούλευσης (που δεν αποτελούν κεντρικό κριτήριο αξιολόγησης), ούτε παροτρύνονται οι δημοτικές αρχές να απευθυνθούν εκτός από τους τοπικούς φορείς και στους ίδιους τους κατοίκους.

Εκτός από τη μελέτη των κειμένων των στρατηγικών, την εικόνα συμπληρώνουν συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν με στελέχη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και συμβούλους των αυτοδιοικητικών αρχών, που μοιράστηκαν εμπειρίες και σκέψεις, κάνοντας παράλληλα μια αποτίμηση της εμπειρίας της διαμόρφωσης του περιεχομένου και ανάπτυξης των ΣΒΑΑ. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην υλοποίηση της διαβούλευσης, την κοινωνική απήχηση των προσκλήσεων για συμμετοχή φορέων και πολιτών, καθώς και στις αντιλήψεις και στάσεις που διαμορφώθηκαν μέσα από αυτή τη διαδικασία.

Γιατί επιλέχθηκε η συγκεκριμένη μεθοδολογία; Αρχικά, γιατί ο αριθμός των πόλεων και των στρατηγικών είναι ικανοποιητικός τόσο για μια ικανοποιητικά λεπτομερή μελέτη, όσο και για την εξαγωγή πιο γενικεύσιμων συμπερασμάτων. Επιπλέον, ο συγκεντρωτικός και σχετικά ενιαίος τρόπος οργάνωσης της διαδικασίας εκπόνησης και υλοποίησης των στρατηγικών σε περιφερειακό επίπεδο, λειτουργεί βοηθητικά στην έρευνα και διαχείριση των ίδιων ερωτημάτων. Τέλος, ο συνδυασμός μεγάλων μητροπολιτικών περιοχών (όπως η Θεσσαλονίκη) και μικρότερων πόλεων, δίνει την ευκαιρία για μια συγκριτική επισκόπηση διαφορετικών χωρικών κλιμάκων, με διαφορετικές, αλλά εξαιρετικά έντονες προκλήσεις.

Από τη μια μεριά, βρίσκεται η Θεσσαλονίκη. Μια πόλη που διανύει μια περίοδο σοβαρού μετασχηματισμού, με δυναμικές τάσεις τουριστικής και επιχειρηματικής ανάπτυξης, αλλά και σοβαρά, διαχρονικά προβλήματα και θύλακες υποβάθμισης. Από την άλλη, οι περισσότερες μικρότερες πόλεις της Περιφέρειας, που βρίσκονται αντιμέτωπες –εκτός των άλλων– με μια πολύ σημαντική δημογραφική κρίση. Σύμφωνα με τα προσωρινά αποτελέσματα της τελευταίας απογραφής, που δημοσιεύτηκαν τον Ιούλιο του 2022, η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας καταγράφει μείωση πληθυσμού 4,8% -ποσοστό μεγαλύτερο από το 3,5% του γενικού πανελλαδικού μέσου όρου. Με εξαίρεση την Περιφερειακή Ενότητα (ΠΕ) Θεσσαλονίκης που παρουσιάζει συγκριτικά χαμηλή μείωση πληθυσμού (1,7%), βλέπουμε μια σειρά από περιοχές που αντιμετωπίζουν τεράστια πληθυσμιακή συρρίκνωση. Οι ΠΕ Σερρών, Κιλκίς και Πέλλας, βρίσκονται μεταξύ των πρώτων, με ποσοστά μείωσης πληθυσμού 14,3%, 12,2% και 9,6% αντίστοιχα.

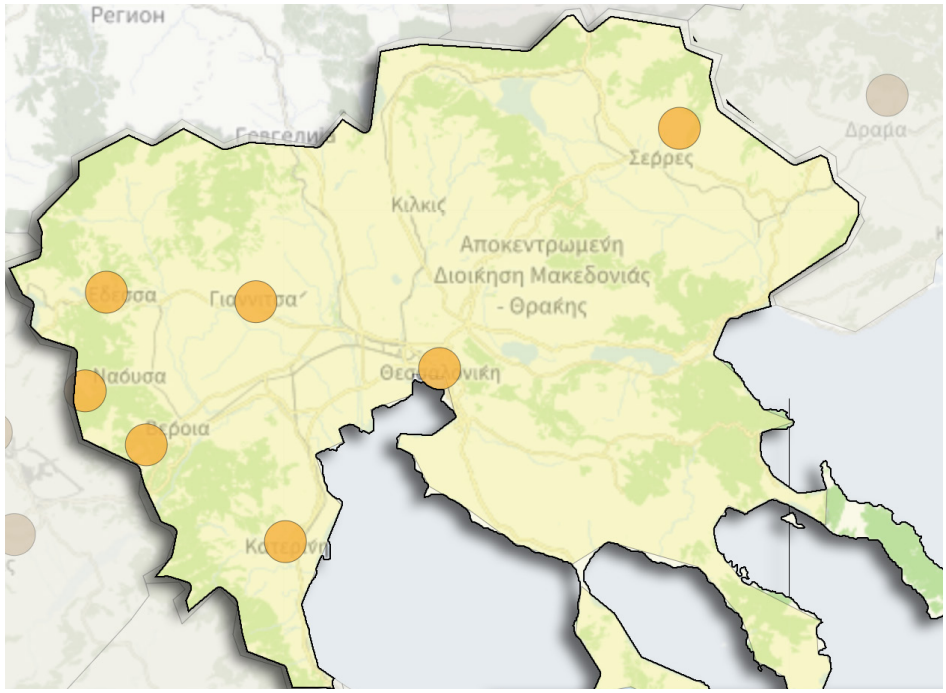
Παρότι η παρούσα έρευνα δεν εστιάζει στα ευρήματα της απογραφής, είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι η βιώσιμη αστική ανάπτυξη περιλαμβάνει, πάνω από όλα, την αντιμετώπιση των δημογραφικών προκλήσεων. Άλλωστε, πόσο βιώσιμη μπορεί να θεωρηθεί μια πόλη που χάνει το 10% του πληθυσμού της μέσα σε δέκα χρόνια; Πόσο βιώσιμη μπορεί να είναι η ζωή σε μια χώρα, όταν οι κάτοικοί της αντιμετωπίζουν πρόβλημα στέγασης ή κάλυψης βασικών αναγκών ενός νοικοκυριού;

Φυσικά, θα ήταν άδικο να «χρεωθούν» στις Στρατηγικές ΒΑΑ όλα τα προβλήματα της χώρας, καθώς αυτές ούτε τα προκάλεσαν ούτε και θα μπορούσαν να τα επιλύσουν. Είναι, όμως, σημαντικό να μελετώνται οι στρατηγικές χωρίς να χάνεται πλήρως η μεγάλη εικόνα, η πραγματικότητα των σύνθετων προβλημάτων που αυτές καλούνται να αντιμετωπίσουν.

Επίσης, πρέπει να ξεκαθαριστεί εξαρχής ότι δεν επιχειρείται μια βαθύτερη μελέτη του περιεχομένου των στρατηγικών, δηλαδή της συνεκτικότητας και της αναγκαιότητας των επιμέρους δράσεων ή του βαθμού υλοποίησής τους. Στην παρούσα μελέτη, μελετάται η διαδικασία εκπόνησης και διαβούλευσης των τοπικών στρατηγικών, η οποία παρουσιάζεται σε τρία βήματα:

- **Περιοχή παρέμβασης και χαρακτηριστικά της**
- **Άξονες Στρατηγικής, Ειδικοί Στόχοι και Χρηματοδοτικός Πίνακας**
- **Διαδικασίες Διαβούλευσης**

Έγινε προσπάθεια για διεξαγωγή συνεντεύξεων με το σύνολο των Δήμων που εκπόνησαν ΣΒΑΑ, καθώς και με τη διαχειριστική αρχή του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας. Όπου η μελέτη της στρατηγικής μιας πόλης συνοδεύεται από συνέντευξη κάποιου εμπλεκόμενου προσώπου, η έκταση της παρουσίασης είναι μεγαλύτερη -μιας και περιλαμβάνει συνοπτικά ορισμένες βασικές διαπιστώσεις των συνεντευξιαζομένων, με επίκεντρο την εμπειρία τους από τη Διαβούλευση. Κύριος στόχος είναι η κατανόηση των μηχανισμών και διαδικασιών, έτσι ώστε να εξαχθούν κάποια γενικότερα συμπεράσματα που παρουσιάζονται στην επισκόπηση, με την οποία κλείνει το 3ο μέρος.

Εικόνα 14: Οι εγκεκριμένες Στρατηγικές ΒΑΑ στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.

Οι εγκεκριμένες Στρατηγικές ΒΑΑ αποτυπώνονται στον παραπάνω χάρτη, μαζί με τους εγκεκριμένους προϋπολογισμούς τους:

- **Θεσσαλονίκη:** ≈ 84.000.000 ευρώ
- **Σέρρες:** ≈ 5.000.000 ευρώ
- **Βέροια:**≈ 4.200.000 ευρώ
- **Νάουσα:** ≈ 3.500.000 ευρώ
- **Κατερίνη:** ≈ 3.200.000 ευρώ
- **Γιαννιτσά:** ≈ 3.800.000 ευρώ
- **Έδεσσα:** ≈ 2.500.000 ευρώ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Περιοχή Εφαρμογής

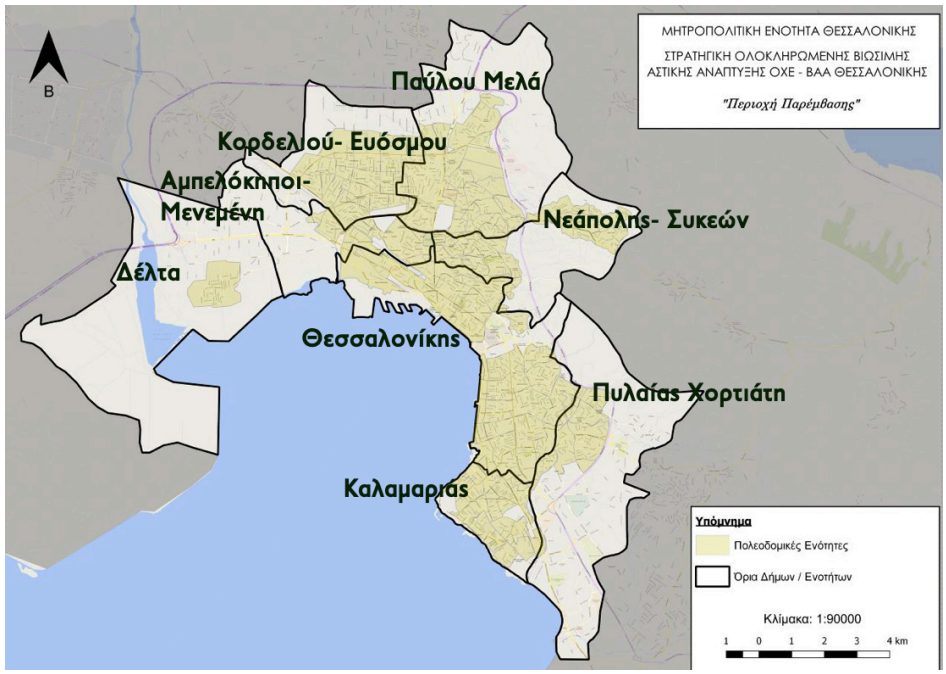
ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Ως περιοχή εφαρμογής της εγκεκριμένης ΣΒΑΑ στον Δήμο Θεσσαλονίκης ορίστηκε η περιοχή που περιλαμβάνει το σύνολο της έκτασης των Δήμων Αμπελοκήπων, Μενεμένης, Θεσσαλονίκης, Καλαμαριάς, Κορδελιού-Ευόσμου, Νεάπολης-Συκεών, Παύλου Μελά, τη ΔΕ Πυλαίας του Δήμου Πυλαίας-Χορτιάτη και τη ΔΕ Καλοχωρίου του Δήμου Δέλτα.

Οι διοικητικές ενότητες που περιλαμβάνονται είναι το σύνολο της έκτασης των Δήμων Αμπελοκήπων, Μενεμένης, Θεσσαλονίκης, Καλαμαριάς, Κορδελιού-Ευόσμου, Νεάπολης- Συκεών και Παύλου Μελά. Οι Δημοτικές Ενότητες που περιλαμβάνονται σε αυτές είναι οι: Αμπελοκήπων και Μενεμένης του Δήμου Αμπελοκήπων- Μενεμένης, Τριανδρίας και Θεσσαλονίκης του Δήμου Θεσσαλονίκης, Ελευθερίου-Κορδελιού και Ευόσμου του Δήμου Κορδελιού-Ευόσμου, Αγίου Παύλου, Νεάπολης, Συκεών και Πεύκων του Δήμου Νεάπολης-Συκεών, Πολίχνης, Σταυρούπολης και Ευκαρπίας του Δήμου Παύλου Μελά, Πυλαίας του Δήμου Πυλαίας-Χορτιάτη, και Καλαμαριάς.

Επίσης, περιλαμβάνονται οι Δημοτικές Κοινότητες Αμπελοκήπων και Μενεμένης του Δήμου Αμπελοκήπων- Μενεμένης, το σύνολο των ΔΚ του Δήμου Θεσσαλονίκης (Α΄ έως Ε' και Τριανδρίας), Ελευθερίου-Κορδελιού και Ευόσμου του Δήμου Κορδελιού-Ευόσμου, Αγίου Παύλου, Νεάπολης, Συκεών και Πεύκων του Δήμου Νεάπολης-Συκεών, Πολίχνης, Σταυρούπολης και Ευκαρπίας του Δήμου Παύλου Μελά, Πυλαίας του Δήμου Πυλαίας-Χορτιάτη, Καλοχωρίου του Δήμου Δέλτα, καθώς και το Δημοτικό Διαμέρισμα Καλαμαριάς του Δήμου Καλαμαριάς.

Η Περιοχή Εφαρμογής έχει υψηλή συγκέντρωση πληθυσμού με ετερογενή κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά. Όπως σημειώνεται και στο επίσημο κείμενο της εγκεκριμένης ΣΒΑΑ για την περιοχή της Θεσσαλονίκης, «οι προκλήσεις που αφορούν συνολικά τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη εμφανίζουν ένταση, συγκέντρωση και αλληλεξάρτηση». Η συγκεκριμένη περιοχή έχει διέλθει από ένα σύνολο μετασχηματισμών οι οποίοι συνδέονται με την περίοδο της οικονομικής κρίσης και των συνακόλουθων κοινωνικών της συνεπειών.

Εικόνα 15: Η Περιοχή Εφαρμογής της ΟΧΕ/ΒΑΑ Θεσσαλονίκης με αναφορά στους Δήμους που περιλαμβάνει. Πηγή: ΟΧΕ/ΒΑΑ Θεσσαλονίκης.

Κάποια από τα σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η Περιοχή Εφαρμογής, είναι τα εξής:

- Η υψηλή ανεργία
- Η απώλεια θέσεων εργασίας, που σχετίζεται και με αλλαγές στις μορφές και τις λειτουργίες της τοπικής οικονομίας
- Η κρίση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων
- Η αύξηση του ποσοστού των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων
- Η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και η απουσία αστικού πρασίνου
- Η έλλειψη δημόσιων χώρων
- Η μη προώθηση μορφών βιώσιμης κινητικότητας

Από την άλλη, υπάρχουν και δυναμικά στοιχεία που δημιουργούν δυνατότητες και προοπτικές, όπως:

- Η σημαντική οικονομική λειτουργία του λιμανιού της Θεσσαλονίκης ως μοναδικής και πιο συμφέρουσας πύλης εισαγωγών-εξαγωγών για τα δυτικά Βαλκάνια
- Ο τομέας των μεταφορών-logistics
- Η τοπική τουριστική οικονομία
- Οι σημαντικές παρεμβάσεις μικρότερης ή μεγαλύτερης κλίμακας που έχουν βελτιώσει την ποιότητα του φυσικού περιβάλλοντος και του νερού (βλ. σχετικά τη βελτίωση της ποιότητας των υδάτων και άλλες μερικές αναπλάσεις)
- Η σταδιακή ολοκλήρωση των έργων του Μετρό
- Το υψηλό μορφωτικό επίπεδο ομάδων του πληθυσμού
- Η παρουσία ενεργών μεταναστευτικών κοινοτήτων στην πόλη

Καθώς το σύνολο της Περιοχής Εφαρμογής της στρατηγικής ήταν αρκετά ευρύ, επιλέχθηκαν συγκεκριμένες ζώνες-θύλακες στις οποίες επικεντρώθηκε, ανάλογα με τις ειδικές προκλήσεις ή αναπτυξιακές δυνατότητες που αυτές εμφανίζουν.

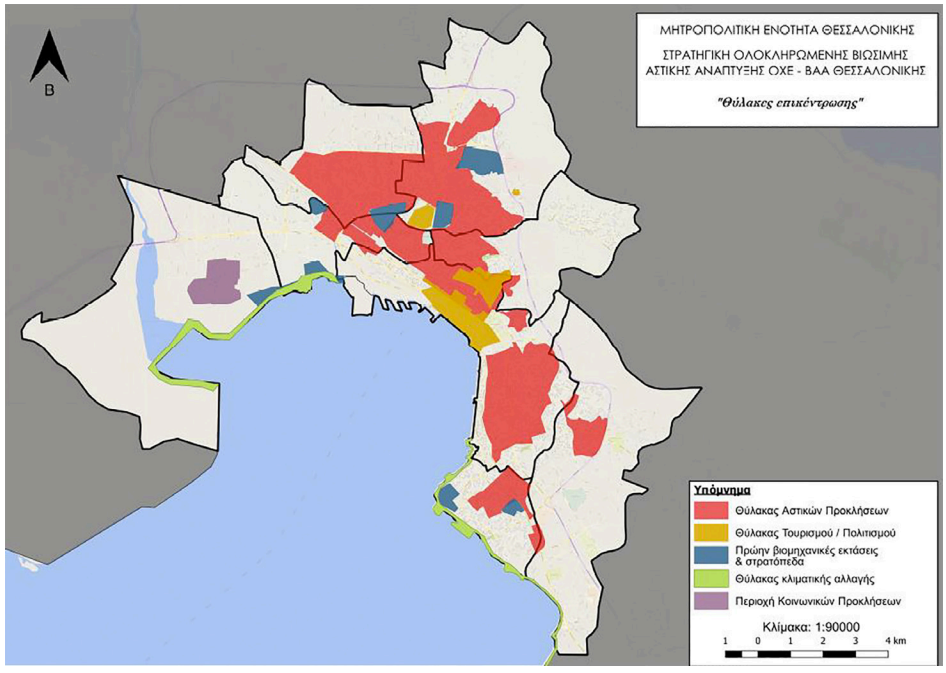
Αναγνωρίζονται λοιπόν οι ευρείες αστικές ζώνες στις κατεξοχήν οικιστικές περιοχές της πόλης, που αντιμετωπίζουν τις «τυπικές» αστικές προκλήσεις. Πέρα όμως από αυτές, αναγνωρίζονται ως ιδιαίτεροι θύλακες:

- Ζώνες του ευρύτερου κέντρου με τουριστική ή πολιτιστική αξία

- Διακριτά τμήματα του παράκτιου μετώπου που αντιμετωπίζουν σοβαρές προκλήσεις από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής

- Ζώνες πρώην στρατοπέδων και ανενεργών βιομηχανικών εγκαταστάσεων

- Περιοχές κατοίκησης ειδικών, ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

Εικόνα 16: Οι «θύλακες επικέντρωσης» της ΟΧΕ/ΒΑΑ Θεσσαλονίκης. Πηγή: ΟΧΕ/ΒΑΑ Θεσσαλονίκης.

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ[30]

Με γνώμονα τα παραπάνω, διαμορφώθηκαν 4 Άξονες Στρατηγικής της ΣΒΑΑ, με ζητούμενο μια Θεσσαλονίκη:

- Ανταγωνιστική & Καινοτόμα με υποστήριξη της υπάρχουσας και προσέλκυση νέας επιχειρηματικότητας, προτεραιότητα στην εκπαίδευση, καθώς και ανάδειξη της πόλης ως πολιτιστικό προορισμό.

- Συνεκτική για τη δημογραφική αναζωογόνηση μέσα από την ενσωμάτωση όλων των κοινωνικών ομάδων και την επούλωση των πληγών της οικονομικής κρίσης.

- Πράσινη & Ανθεκτική με βελτιωμένο φυσικό περιβάλλον και αστικό μικροκλίμα, ενισχυμένη βιώσιμη αστική κινητικότητα, και αποτελεσματικές πρακτικές απέναντι στις επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης.

- Αποτελεσματική στη διοίκησή της, με εκσυγχρονισμένες οργανωτικά τοπικές λειτουργίες, ολοκληρωμένη αστική διακυβέρνηση και μητροπολιτικές συνέργιες, καθώς και αξιοποίηση και ιδιωτικών πόρων.

[30] Για το σύνολο των πόλεων και των στρατηγικών που αναλύονται παρακάτω παρατίθεται και παράρτημα με πίνακες από τις εγκεκριμένες στρατηγικές ΒΑΑ

Οι 4 αυτοί άξονες αναλύονταν σε 11 επιμέρους Ειδικούς Στόχους:

1.1 Υποστήριξη της επιχειρηματικότητας, προσέλκυση επενδύσεων και προώθηση της καινοτομίας
1.2 Ανάπτυξη και πιστοποίηση δεξιοτήτων
1.3 Ανάδειξη της πόλης ως τουριστικού προορισμού με βάση τον πολιτισμό
2.1 Προώθηση στην απασχόληση και ενσωμάτωση των μειονεκτουσών ομάδων
2.2 Ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας και παροχή υψηλής ποιότητας κοινωνικών υπηρεσιών
2.3 Ισότιμη πρόσβαση στο σχολείο
3.1 Βελτίωση της προσαρμοστικότητας στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής
3.2 Βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και μικροκλίματος
3.3 Ενίσχυση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας
4.1 Εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας της διοίκησης και εκσυγχρονισμός της οργάνωσης των τοπικών λειτουργιών
4.2 Ενδυνάμωση της δημόσιας διοίκησης και των δημόσιων υπηρεσιών

Στο σύνολό τους, έχουν δύο βασικές κατευθύνσεις. Η μία, σχετίζεται με τη μείωση ή εξάλειψη φαινομένων όπως η ανεργία, η οικονομική συρρίκνωση, η φτώχεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός και η περιθωριοποίηση, το αυξημένο κόστος διαχείρισης των επιπτώσεων της κλιματικής κρίσης. Η άλλη, σχετίζεται με την αύξηση, ενίσχυση ή ανάπτυξη παραμέτρων όπως η επιχειρηματικότητα, η καινοτομία, η ισότιμη πρόσβαση, η οικονομική ζωή και ανάπτυξη της πόλης, η βιωσιμότητα, η λειτουργικότητα σε επίπεδο Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Οι 11 αυτοί **Ειδικοί Στόχοι** εξειδικεύτηκαν σε Κατηγορίες Παρεμβάσεων που περιγράφηκαν στα σχετικά Τεχνικά Δελτία. Οι δράσεις των παρεμβάσεων αυτών δεν προσδιορίζονται απόλυτα. Οι λόγοι είναι δύο. Ο πρώτος, σχετίζεται με τον ενδεχομένως μεγάλο αριθμό δράσεων που περιλαμβάνει κάθε κατηγορία παρέμβασης. Ο δεύτερος, σχετίζεται με την απαιτούμενη ευελιξία: η τελική επιλογή των έργων μπορεί να γίνει όσο ωριμάζει και υλοποιείται ο σχεδιασμός, διασφαλίζοντας τη μέγιστη δυνατή απορρόφηση κονδυλίων.

Όσο για τον Πίνακα Χρηματοδοτήσεων, έχει ως εξής:

ΑΞΟΝΑΣ	ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	Π/Υ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΤΕΛΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ
1	1.1	1.1.1 Δομές στηριξης της επιχειρηματικότητας και καινοτομίας	4.500.000,00 €	3.981.818,18 €	8.181.818,18 €
		1.1.2 Υποστήριξη Συστάδων σπιχειρήσεων σε τομείς αστικής αριστείας	2.250.000,00 €	1.840.909,09 €	4.090.909,09 €
		1.1.3 Υποστήριξη της επιχειρηματικότητας σε περιοχές ανάπτυξης λειτουργιών κεντρικών περιοχών	1.600.000,00 €	1.309.090,91 €	2.909.090,91 €
	1.2	1.2.1 Υποστήριξη της επιχειρηματικότητας, προσέλκυση επενδύσεων και προώθηση της καινοτομίας -ΕΚΤ	2.550.000,00 €	1.441.569,27 €[29]	3.991.569,27 €
		1.2.2 Αναβάθμιση και πιστοποίηση δεξιοτήτων και προσόντων του αστικού ανθρώπινου δυναμικού (σε τομείς ενδιαφέροντος)	2.150.000,00 €	761.844,27 €[30]	2.911.844,27 €
	1.3	1.3.1 Αναβάθμιση και προβολή τουριστικών και πολιτιστικών πόρων	1.000.000,00 €	0,00 €	1.000.000,00 €
		1.3.2 Ενισχύσεις για την προσαρμογή των τουριστικών επιχειρήσεων στο προφίλ και τις απαιτήσεις της του	900.000,00 €	736.363,64 €	1.636.363,64 €
		1.3.3 Αναβάθμιση δεξιοτήτων και προσόντων του ανθρώπινου δυναμικού	338.082,00 €	276.612,55 €	614.694,55 €
		1.3.4 Υποστήριξη της αυτοαπασχόλησης και της επιχειρηματικής δημιουργίας σε τομείς της δημιουργικής βιομηχανίας και του τουρισμού πόλης	338.082,00 €	276.612,55 €	614.694,55 €
			15.576.939,00 €	**10.431.818,18 €**	**26.188.757,18 €**
2	2.1	2.1.1 Κατάρτηση και Επαγγελματική ένταξη για ευπαθείς ομάδες	3.552.632,00 €	0,00 €	3.552.632,00 €
		2.1.2 Δράσεις και δομές στήριξης ομάδων	1.421.053,00 €	0,00 €	1.421.053,00 €
	2.2	2.2.1 Στήριξη της Κοινωνικής Οικονομίας και της ενεργού ένταξης	105.000,00 €	85.909,09 €	190.909,09 €
			852.632,00 €	697.908,00 €	1.550.240,00 €

2	**2.2**	2.2.2 Βελτίωση πρόσβασης σε υψηλής ποιότητας υπηρεσίες (υγειονομικής περίθαλψης και κοινωνικές υπηρεσίες)	4.973.684,00 €	0,00 €	4.973.684,00 €
	2.3	2.3.1 Δράσεις πρειβαλλοντικής ευαισθητοποίησης	150.000,00 €	0,00 €	150.000,00 €
		2.3.2 Βελτιώσεις μικρής κλίμακας σε σχολεία α' και β' βάθμιας εκπαίδευσης που στοχεύουν και σε βελτίωση προσβασιμότητας ΑμεΑ	1.250.000,00 €	0,00 €	1.250.000,00 €
			12.305.001,00 €	**783.517,09 €**	**13.088.518,09 €**
3	**3.1**	3.1.1 Αντιπλημμυρική προστασία	3.000.000,00 €	0,00 €	3.000.000,00 €
		3.1.2 Προστασία, διαχείρηση και αξιοποίηση παράκτιου μετώπου	3.000.000,00 €	0,00 €	3.000.000,00 €
		3.1.3 Συστήματα για την πρόληψη και αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών	1.000.000,00 €	0,00 €	1.000.000,00 €
	3.2	3.2.1 Αποκατάσταση - αξιοποίηση αποδεσμευμένων από οχλούσες χρήσεις ελεύθερων χώρων μητροπολιτικού πρασίνου	12.300.000,00 €	0,00 €	12.300.000,00 €
		3.2.2 Δημιουργία - αναβάθμιση πυρήμωμ πρασίνου επιπέδου Πολεοδομικής ενότητας ή/ και Πράσινων διαδρόμων	16.000.000,00 €	0,00 €	16.000.000,00 €
		3.2.3 Αναβάθμιση πυρήνων τοπικού αστικού πρασίνου	4.000.000,00 €	0,00 €	4.000.000,00 €
		3.2.4 Έργα και Πράσινα Δώματα και Κάθετους Κήπους	4.000.000,00 €	0,00 €	4.000.000,00 €
		3.2.5 Ενίσχυση οικολογικής συνείδησης κατοίκων και προώθηση περιβαλλοντικού εθελοντισμού	500.000,00 €	0,00 €	500.000,00 €
	3.3	3.3.1 Δράσεις για πολυτροπικές αστικές μεταφορές και προώθηση τους	2.565.000,00 €	0,00 €	2.565.000,00 €
		3.3.2 Ανάπτυξη έξυπνων συστημάτων ποδηλατοδρόμων	1.000.000,00 €	0,00 €	1.000.000,00 €
		3.3.3 Ανάπτυξη έξυπνων συστημάτων διαχείρησης κινητικότητας	2.850.000,00 €	0,00 €	2.850.000,00 €
			50.215.000,00 €	**0,00 €**	**50.215.000,00 €**
4	**4.1**	4.1.1 Διαλειτουργικότητα Πληροφοριακών Συστημάτων Δήμων και Χωρικά Ενεργοποιημένοι μηχανισμοί εύρεσεης / διάθεσης δεδομένων	800.000,00 €	0,00 €	800.000,00 €
		4.1.2 Ψηφιοποίηση - ανάδειξη ιστορικού, πολιτισμικού και τουριστικού αποτυπώματος	750.000,00 €	0,00 €	750.000,00 €
	4.2	4.2.1 Ενίσχυση θεσιμκής ικανότητας δημόσιας διοίκησης	3.500.000,00 €	0,00 €	3.500.000,00 €
		4.2.2 Ενίσχυση δικτύων παρακολούθησης και παρατηρητηρίων αστικών προκλήσεων	1.000.000,00 €	0,00 €	1.000.000,00 €
			6.050.000,00 €	**0,00 €**	**6.050.000,00 €**
ΣΥΝΟΛΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ			**84.326.940,00 €**	**0,00 €**	**95.542.275,27 €**

Πίνακας 1: Ο Πίνακας Χρηματοδότησης της ΣΒΑΑ για την πόλη της Θεσσαλονίκης.

ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ

Η διαδικασία πραγματοποιήθηκε σε δύο φάσεις.

Στην πρώτη, ενεργοποιήθηκαν και ενημερώθηκαν οι εμπλεκόμενοι τοπικοί φορείς, έτσι ώστε να διαμορφωθούν η Στρατηγική και το Σχέδιο Δράσης της περιοχής παρέμβασης, καθώς και οι στόχοι του προγράμματος.

Στη δεύτερη, η διαβούλευση συνεχίστηκε διαδικτυακά μέσω του site της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης και της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας. Ήταν μια διαδικασία ανοιχτή σε φορείς και πολίτες, που μπορούσαν να υποβάλλουν προτάσεις σχετικά με έργα και δράσεις τοπικού ενδιαφέροντος, στο πλαίσιο των προτεραιοτήτων του σχετικού Οδηγού.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΕ ΒΑΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΑ ΜΠΕΣΣΑ (ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ)

“Δεν σταματάει η διαδικασία του σχεδιασμού. Ο σχεδιασμός προσαρμόζεται, αλλάζει.”

Κωνσταντία Μπέσσα, Μητροπολιτική Επιτροπή Θεσσαλονίκης

Η κα Μπέσσα είναι στέλεχος της διοίκησης της Μητροπολιτικής Επιτροπής Θεσσαλονίκης (ΜΕΘ), που αποτελεί με έναν τρόπο τη διάδοχη διοικητική μονάδα της Νομαρχίας. Είναι ένα δεκαπεντεμελές όργανο το οποίο αποτελείται από τους περιφερειακούς συμβούλους που εκλέγονται στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης.

Επιπλέον, στα πλαίσια προώθησης της συμμετοχής, δημιουργήθηκε και η επιτροπή του προγράμματος «Μητροπολιτική Θεσσαλονίκη», στην οποία συμμετέχουν οκτώ δήμαρχοι και τρεις περιφερειακοί σύμβουλοι, καθώς και η χωρική αντιπεριφερειάρχης της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης. Αφού παρακολούθησε και συμμετείχε στις διαδικασίες προετοιμασίας και διαβούλευσης, η κα Μπέσσα υπογράμμισε τον κομβικό ρόλο της ΜΕΘ, χαρακτηρίζοντάς την **«ένα όργανο πολυκομματικό, το οποίο μπορούσε να μας βοηθήσει να τρέξουμε τις ΟΧΕ σε επίπεδο μητροπολιτικό».**

Σύμφωνα με την ίδια, η μητροπολιτική διοίκηση θα έπρεπε να λειτουργεί σε ενδιάμεσο επίπεδο, μεταξύ Περιφέρειας και Δήμου. Με δεδομένο μάλιστα ότι οι Περιφέρειες διατηρούν μητροπολιτικές αρμοδιότητες, υπήρξε η δυνατότητα για σχεδιασμό ΟΧΕ για το Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης. Συνολικά πάντως στην προσπάθεια, διακρίνει αρκετά κενά και αδυναμίες.

Μέσα στο παραπάνω πλαίσιο, ξεκίνησαν να προωθούνται και να υλοποιούνται διαδικασίες διαβούλευσης και συμμετοχής που περιγράφηκε παραπάνω στην Προγραμματική Περίοδο 2014-2020, . Διαδικασίες που αποτέλεσαν σημαντικά αρχικά βήματα, χωρίς όμως μια «θεαματική» ανταπόκριση από πλευράς κοινού και ευρύτερων φορέων. Για την ακρίβεια, καλύτερη και αμεσότερη ανταπόκριση -μέσα από την υποβολή προτάσεων- είχαν οι εξοικειωμένοι με παρόμοιες διαδικασίες φορείς.

Ο συνδυασμός μάλιστα χαμηλής ανταπόκρισης σε συμμετοχικές δράσεις και των **«απογοητευτικών ρυθμών»** και καθυστερήσεων από τις σύνθετες και γραφειοκρατικές διαδικασίες εγκρίσεων, υπονομεύει σημαντικά το συνολικό εγχείρημα της διαδικασίας διαβούλευσης και την καλλιέργεια μιας κουλτούρας συμμετοχικότητας.

Σύμφωνα με την κα Μπέσσα, δύο είναι οι βασικοί λόγοι που οδηγούν στο ότι **«υπάρχει μία άρνηση»** σχετικά με τον συμμετοχικό σχεδιασμό. Ο πρώτος είναι η πληθώρα των σχεδίων και των κειμένων σχεδιασμού που δημοσιοποιούνται, που καταλήγουν να υποβαθμίζουν την έννοια και τον στόχο του ίδιου του σχεδιασμού. Ο δεύτερος είναι η αντίληψη πολιτών και φορέων ότι αυτές οι διαδικασίες είναι λιγότερο γειωμένες κοινωνικά, και όχι επαρκώς προσανατολισμένες στην επίλυση κρισιμότερων προβλημάτων που εκείνοι αντιμετωπίζουν ανάλογα με τη συγκυρία και την περίοδο.

Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα, ανέφερε το ότι κατά την περίοδο της πανδημίας τα μέλη της επιτροπής χρειάστηκε να αναστείλουν αρκετές από τις δράσεις δημοσιότητας που προβλέπονταν στο πλαίσιο διαδικασίας διαβούλευσης, καθώς αυτές ήταν ασύμβατες με τη συνθήκη του περιορισμού των μετακινήσεων και της πρόσβασης σε δημόσιους χώρους.

Η κα Μπέσσα επισημαίνει πως ένα από τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία της διαδικασίας είναι το κλίμα συνεργασίας και η αλληλεπίδραση μεταξύ φορέων της διοίκησης και αιρετών μέσω της συμμετοχής στις αρμόδιες επιτροπές: **«Είναι πολύ ωραίο να συναντιόμαστε σε ένα τραπέζι και να συζητάμε για τα προβλήματα της πόλης».**

Από την άλλη, δεν είναι αρκετά ικανοποιημένη από την ποιότητα της διαδικασίας της διαβούλευσης και τη δέσμευση όσων συμμετείχαν σε αυτήν. Συνολικά, ως μια αρκετά πρωτόλεια διαδικασία που επιδέχεται πολλές βελτιώσεις, θα μπορούσε να αποτιμηθεί θετικά για την πόλη. Τέλος, εξέφρασε την άποψη ότι η περαιτέρω αποκέντρωση της διαδικασίας και η μεταφορά της αρμοδιότητας της υλοποίησής της στους Δήμους θα ήταν λιγότερο αποτελεσματική.

Εικόνα 17: Η αρχική σελίδα της ιστοσελιδας της «Μητροπολιτικής Θεσσαλονίκης». Πηγή: https://thma.gov.gr/

ΒΕΡΟΙΑ

Περιοχή Εφαρμογής

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Σύμφωνα με την εγκεκριμένη ΣΒΑΑ, ως Περιοχή Εφαρμογής (ΠΕ) ορίστηκε το τμήμα της πόλης της Βέροιας (ΔΕ Βέροιας) που περικλείει το εμπορικό-ιστορικό κέντρο, την κοίτη και την παρόχθια ζώνη του Τριποτάμου, καθώς και τη συνοικία του Προμηθέα στην αντίπερα όχθη.

Η περιοχή αυτή περιλαμβάνει τους κηρυγμένους ιστορικούς τόπους της πόλης (Μπαρμπούτα, Παναγία Δεξιά, Κυριώτισσα, Έλλης - Κοντογεωργάκη), το εμπορικό κέντρο, καθώς και τη χαρακτηρισμένη ως περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους παραποτάμια ζώνη.

Η περιοχή της Βέροιας έχει πλούσια πολιτιστική ζωή και λαογραφικό πλούτο. Ωστόσο, κατά την περίοδο της κρίσης, η τοπική οικονομική δραστηριότητα και η απασχόληση επλήγησαν σημαντικά, με την ανεργία ν' αποτελεί πλέον δομικό πρόβλημα της πόλης. Ήδη πριν από την κρίση ήταν υψηλότερη από τον μέσο όρο της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, ενώ εξαιτίας της διαρκούς κρίσης το ποσοστό της εκτιμώμενης πραγματικής ανεργίας αγγίζει το 35%.

Επιπλέον, η πίεση που υφίστανται οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, καθώς και η αύξηση του κόστους ζωής (στα είδη πρώτης ανάγκης, τρόφιμα και ενέργεια), έχουν αυξήσει την ευαλωτότητα ομάδων του πληθυσμού της περιοχής και έχουν οξύνει φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού και φτώχειας. Στα παραπάνω προστίθενται η έντονη χρήση του αυτοκινήτου στις καθημερινές μετακινήσεις, η έλλειψη αστικού πρασίνου και η καύση ξυλείας για τη θέρμανση, παράγοντες που επιβαρύνουν δυσανάλογα την ατμόσφαιρα και το περιβάλλον.

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ & ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Με γνώμονα τα παραπάνω, οι Άξονες Στρατηγικής, σύμφωνα με το κείμενο της ΣΒΑΑ Βέροιας, στοχεύουν στην:

- Ανάδειξη του οικοπολιτιστικού αποθέματος της πόλης, που αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημά της και τον πλέον σημαντικό αναπτυξιακό της πόρο.

- Βιώσιμη αστική κινητικότητα και προσβασιμότητα, με παρεμβάσεις στις αστικές μετακινήσεις, περιορισμό της χρήσης αυτοκινήτων και των επιπτώσεών τους (θόρυβος, καυσαέριο) και προώθηση εναλλακτικών μέσων μετακίνησης.

- Στήριξη της απασχόλησης και της τοπικής επιχειρηματικότητας, μέσα από ευκαιρίες για επαναδιοργάνωση, καινοτομία και ανάδειξη του οικοπολιτιστικού χαρακτήρα της πόλης.

- Προστασία, υποστήριξη και ένταξη ευπαθών και ευάλωτων ομάδων, με στόχο τον περιορισμό του αποκλεισμού, της φτώχειας, της επαγγελματικής απαξίωσης και της σχολικής διαρροής.

Στην περίπτωση της Βέροιας -όπως και των άλλων πόλεων εκτός Θεσσαλονίκης- οι παρεμβάσεις περιλάμβαναν συγκεκριμένες δράσεις που περιγράφονταν στα τεχνικά δελτία. Το μεγαλύτερο ποσοστό του προϋπολογισμού δόθηκε για αστικές αναπλάσεις -με μια μεγάλης κλίμακας αστική παρέμβαση στην Παλιά Πόλη ν' απορροφά το ένα τρίτο του συνολικού ποσού. Ο Πίνακας Χρηματοδοτήσεων διαμορφώθηκε ως εξής:

ΑΞΟΝΑΣ	ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	Π/Υ (€) Δ.Δ.	ΕΔΕΤ	ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ		
					Ε.Π.	ΕΠ. ΠΡ.	ΠΠ
1	1.1	Βιοκλιματικό-πολιτιστικό δίκτυο διαδρομών στην Παλιά Πόλη της Βέροιας	1.703.000	ΕΤΠΑ	ΒΑΑ	6ε	83
	1.2	Τα τείχη της Βέροιας: Η προστασία της πόλης στους αιώνες της ιστορίας της	348.000	ΕΤΠΑ	ΒΑΑ	6γ	93
	1.3	Βιοκλιματική διαμόρφωση πλατείας Δίδυμων Λουτρώνων	180.000	ΕΤΠΑ	ΒΑΑ	6ε	83
		Η φύση στο σχολείο: «Πράσινες» σχολικές αυλές	170.000				
			2.401.000				
2	2.1	Υποδομές και ρυθμίσεις για ήπιες μορφές μετακίνησης σε περιοχές σχολείων	525.000	ΕΤΠΑ	ΒΑΑ	6ε	83
	2.2	Ποδήλατα πόλης σε δύο σταθμούς	92.000	ΕΤΠΑ	ΒΑΑ	4ε	43
			617.000				
3	3.1	Δημιουργία Ανοικτού Κέντρου Εμπορίου στο εμπορικό κέντρο της πόλης	90.000	ΕΤΠΑ	ΒΑΑ	3δ	63
		Ενισχύσεις τοπικών επιχειρήσεων στον τομέα του τουρισμού (φιλοξενία - εστίαση - πολιτισμός - δημιουργικότητα)	102.000	ΕΤΠΑ	ΒΑΑ	3α	67
	3.2	Εξειδικευμένη τεχνική κατάρτιση σε θέματα σωστικών εργασιών, συντήρησης και προστασίας μνημείων και αρχαιολογικών τόπων	69.000	ΕΚΤ	ΒΑΑ	8iii	104
		Η Βιβλιοθήκη ανοίγει δουλειές: Υποστήριξη ανέργων για πρόσβαση στην αγορά εργασίας	90.000				
		Ολοκληρωμένο πρόγραμμα προώθησης της καινοτόμου επιχειρηματικότητας με έμφαση στον τουρισμό και τον πολιτισμό	48.000				
	3.3	Δημιουργία πλατφόρμας ψηφιακού περιεχόμενου για τον θρησκευτικό τουρισμό από την Ιερά Μητρόπολη	44.000	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	9iii	111
		Ψηφιακή πλατφόρμα προβολής της πόλης	46.000				
			489.000				
4	4.1	Υποστήριξη της λειτουργίας του Τμήματος Ημιαυτόνομης Διαβίωσης Νέων του Κέντρου Ημερήσιας Φροντίδας και Στήριξης Οικογένειας της «Πρωτοβουλίας για το Παιδί»	255.000	ΕΚΤ	ΒΑΑ	9iv	112
		Υποστήριξη της οργάνωσης και λειτουργίας του χώρου προσωρινής φιλοξενίας ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο ή έχουν άμεση ανάγκη και του Κέντρου Στήριξης Οικογένειας του Συλλόγου Κοινωνικής Παρέμβασης «Ερασμος»	128.000	ΕΚΤ	ΒΑΑ	9iv	112
		Ενίσχυση της λειτουργίας του μεικτού Κέντρου Διημέρευσης Ατόμων με Ειδικές Δεξιότητες του Σωματείου Φίλων ΚΕΜΑΕΔ	122.000	ΕΚΤ	ΒΑΑ	9iii	111
		Λειτουργία Κέντρου Υποστήριξης για ενηλίκους με ψυχικές διαταραχές στην πόλη της Βέροιας από τον Σύλλογο Οικογενειών και Φίλων Ψυχικής Υγείας (ΣΟΦΨΥ) Ημαθίας	147.000	ΕΚΤ	ΒΑΑ	9iv	112
		Ένταξη ατόμων με προβλήματα ψυχικής υγείας στην παραγωγική διαδικασία μέσα από τη λειτουργία ΚΟΙ.Σ.Π.Ε. Το.Ψ.Υ.	45.000	ΕΚΤ	ΒΑΑ	9v	113
			697.000				
ΣΥΝΟΛΟ Σ.Β.Α.Α.			**4.204.000**				
Σύνολο ΕΤΠΑ			**3.300.000**				
Σύνολο ΕΚΤ			**904.000**	*ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΕΚΤ ΣΤΟ ΒΑΑ = 0,215*			

Πίνακας 2: Ο Πίνακας Χρηματοδότησης της ΣΒΑΑ για την πόλη της Βέροιας.

ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ

Η ΣΒΑΑ συγκροτήθηκε μέσα από διαδικασίες διαβούλευσης σε δύο επίπεδα, με τη διαδικασία να πραγματοποιείται και ολοκληρώνεται με ευθύνη της επιτροπής διαβούλευσης (η οποία αποτελεί τη δομή συναίνεσης στο διαχειριστικό σχήμα της ΣΒΑΑ).

Σε εσωτερικό επίπεδο, συμμετείχαν αντιδήμαρχοι, προϊστάμενοι Διεύθυνσης και Τμημάτων, Σε εξωτερικό επίπεδο, συμμετείχαν οι εξής τοπικοί φορείς, υπηρεσίες, σύλλογοι και εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών: Εφορεία Αρχαιοτήτων Ημαθίας, Εμπορικός Σύλλογος Βέροιας, ΜΚΟ «Πρωτοβουλία για το Παιδί», ΜΚΟ «Σύλλογος Κοινωνικής Παρέμβασης "Έρασμος"», ΜΦΗ «Σωσσίδειο Γηροκομείο Βέροιας», ΚΕΜΑΕΔ, Επιμελητήριο Ημαθίας, Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας, Ιερά Μητρόπολη Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας, Πανελλαδική Συνομοσπονδία Ελλήνων Ρομ, ΚΟΙΣΠΕ «Δεσμός».

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΕ ΒΑΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟ ΣΤΡΑΤΟ ΜΑΝΟ (ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ-ΠΟΛΕΟΔΟΜΟ, ΣΥΝΕΡΓΑΤΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ)

Ο κος Στράτος Μάνος είναι Αρχιτέκτονας-Πολεοδόμος, και συνεργάτης του Δήμου στην εκπόνηση της Στρατηγικής.

Για τον ίδιο, η συνολική διαδικασία προετοιμασίας και διαβούλευσης της ΟΧΕ/ΒΑΑ ήταν μια θετική με ανάλογο αποτέλεσμα. Ωστόσο, ανέδειξε διαχρονικά προβλήματα ως προς τη χωρική ανάπτυξη και την Τοπική Αυτοδιοίκηση της χώρας. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι τα επιχειρησιακά προγράμματα με τον αντιφατικό και μη υποχρεωτικό τρόπο που τα εκπονούν οι Δήμοι, συχνά ακόμα και στο τέλος της θητείας των δημοτικών αρχών.

Κατά τη γνώμη του, δεν γίνεται αντιληπτός ο ουσιαστικός και κρίσιμος χαρακτήρας των διαδικασιών σύνταξης και εκπόνησης των σχεδίων. Αυτό έχει συνέπειες στη μεθοδολογία που ακολουθείται, ενώ θεωρεί ότι επιδρά καταλυτικά σε όλα τα στάδια εκπόνησης -και ειδικότερα στη διαδικασία της διαβούλευσης. Αν και υπάρχουν φορείς πιο ώριμοι και προετοιμασμένοι, σε ορισμένες περιπτώσεις ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η διαβούλευση ακυρώνει πλήρως τον στόχο.

Από την άλλη πλευρά, εκτιμά ότι η διαδικασία της διαβούλευσης με τους πολίτες, αν και αρκετά πρωτόλεια, είχε συνολικά θετικό και προωθητικό χαρακτήρα. Υπήρξε ανταπόκριση από πολίτες που αντιμετώπισαν θετικά την πρωτοβουλία και υπέβαλαν αρκετά εκτενείς και τεκμηριωμένες προτάσεις.

Σε επίπεδο διοίκησης, οι δράσεις επικοινωνίας και δημοσιότητας της διαδικασίας του Γραφείου Συντονισμού ήταν πολύ αποτελεσματικές. Από την άλλη, είναι διακριτές οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν αρκετοί από τους εργαζόμενους που αναλαμβάνουν να υλοποιήσουν το γραφειοκρατικό-διοικητικό αλλά και το ουσιαστικό μέρος αυτών των διαδικασιών. Βασική αιτία, η **έλλειψη στοιχειώδους ενημέρωσης και επιμόρφωσης** για το περιεχόμενο αλλά και τις τεχνικές απαιτήσεις της διαδικασίας.

Ο κύριος Μάνος εμφανίστηκε πιο επικριτικός ως προς τη δυνατότητα των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης να αντιμετωπίσουν τις μεγάλες προκλήσεις των Δήμων. Σύμφωνα με τον ίδιο, οι στρατηγικές αντιμετωπίζονται περισσότερο ως ένα εργαλείο χρηματοδοτήσεων δράσεων παρά ως μια φιλόδοξη στρατηγική αλλαγής. Μια αντιμετώπιση που ενισχύεται από τις τοπικές συνθήκες (για παράδειγμα, τη δυνατότητα της τοπικής αγοράς εργασίας να αντεπεξέλθει στις σύγχρονες τάσεις) και άλλες παθογένειες του πολιτικού συστήματος και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

ΓΙΑΝΝΙΤΣΑ (ΔΗΜΟΣ ΠΕΛΛΑΣ)

Περιοχή Εφαρμογής

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Τα Γιαννιτσά ανήκουν στην Κεντρική Μακεδονία και είναι η μεγαλύτερη πόλη της Περιφερειακής Ενότητας Πέλλας. Με δεδομένο ότι απέχουν περίπου 54 χλμ. από τη Θεσσαλονίκη, χαρακτηρίζονται συχνά ως η «δυτική είσοδός της». Αυτή η στενή σύνδεση ωστόσο, έχει λειτουργήσει σε μεγάλο βαθμό ανασταλτικά στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας.

Αν και στην ευρύτερη περιοχή έχουν την έδρα τους δέκα βιομηχανικές μονάδες, οι δραστηριότητες που σχετίζονταν με τον καπνό, το βαμβάκι και τα οπωροφόρα έχουν εγκαταλειφθεί. Η ανεργία – και ειδικότερα αυτή των νέων (24-35 ετών) – είναι ιδιαίτερα υψηλή, με το συνολικό εκτιμώμενο ποσοστό (σύμφωνα με στοιχεία του 2018) να προσεγγίζει το 40%. Σε συνδυασμό με το υψηλό κόστος ζωής, αποτελούν τις βασικές αιτίες φτωχοποίησης ομάδων του πληθυσμού και αύξησης της ευαλωτότητας.

Η Περιοχή Εφαρμογής (ΠΕ) της στρατηγικής ήταν τα όρια της πόλης των Γιαννιτσών, όπως αυτά απεικονίζονται στο εγκεκριμένο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ) του Δήμου Γιαννιτσών του Νομού Πέλλας (2009), συμπεριλαμβανομένων των προτεινόμενων επεκτάσεων, πλην του πρώην οικισμού Πενταπλατάνου. Η ΠΕ αποτελείται, επομένως, από τις Πολεοδομικές Ενότητες 1-5 και ανέρχεται σε 6.049 στρέμματα. Οι διοικητικές ενότητες που περιλαμβάνονται είναι: Δήμος Πέλλας, Δημοτική Ενότητα Γιαννιτσών, Δημοτικά/Κοινοτικά Διαμερίσματα (όλα όσα περιλαμβάνονται), Δημοτική Κοινότητα Γιαννιτσών.

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Με γνώμονα τα παραπάνω και σύμφωνα με το κείμενο της ΣΒΑΑ, διαμορφώθηκαν ως εξής:

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της τοπικής οικονομίας μέσα από την προβολή και προώθησή της, την ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων για επιχειρηματίες και αυτοαπασχολούμενους, καθώς και παροχή πρόσθετου ψηφιακού υλικού από τον Δήμο.

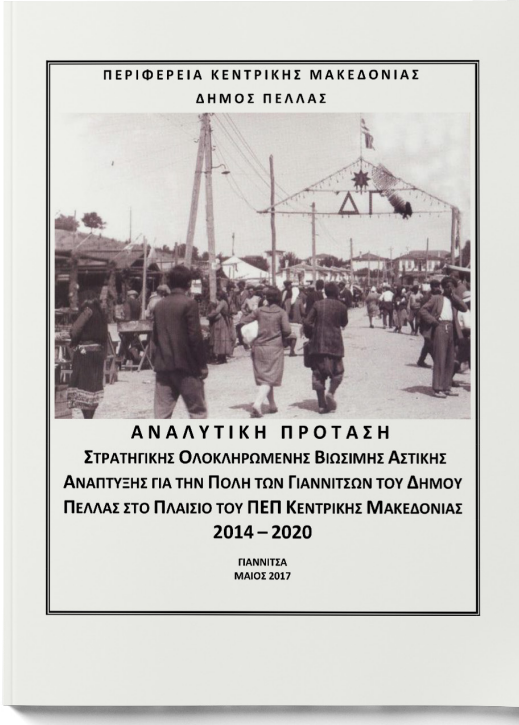
- Βελτίωση της ποιότητας και λειτουργικότητας του αστικού περιβάλλοντος με αναπλάσεις, αύξηση του αστικού πράσινου, βελτίωση των κυκλοφοριακών συνθηκών και ανάδειξη της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

- Ενίσχυση της απασχόλησης και αντιμετώπιση των συνεπειών της οικονομικής κρίσης με προώθηση της κοινωνικής ένταξης, καταπολέμηση της φτώχειας, περιορισμό των διακρίσεων και στήριξη εργοδοτών και εργαζομένων.

Και στην περίπτωση των Γιαννιτσών, οι αστικές αναπλάσεις καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού. Ειδικότερα, οι δύο εκτεταμένες βιοκλιματικές αναπλάσεις αποτελούν περίπου του 70% του εγκεκριμένου προϋπολογισμού. Ακολουθεί ο Χρηματοδοτικός Πίνακας:

ΑΞΟΝΑΣ	ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	Π/Υ (€) Δ.Δ.	ΕΔΕΤ	ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ		
					Ε.Π.	ΕΠ. ΠΡ.	ΠΠ
1	1.1	1.1.1: Ψηφιακές εφαρμογές για την τουριστική προβολή της πόλης καθώς και για την εξυπηρέτηση του πολίτη και του επισκέπτη	115.000	ΕΤΠΑ	Επ. Πρ.	2γ	78,79
	1.2	1.2.: Ενίσχυση των υφιστάμενων επιχειρήσεων του ιστορικού κέντρου των Γιαννιτσών για αναβάθμιση των όψεών τους	177.000	ΕΤΠΑ	Π.Π.	3δ	63
	1.3	1.3.1: Προγράμματα ενημέρωσης και απόκτησης τεχνογνωσίας για ανέργους, με στόχο την αυτοαπασχόληση και τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων	290.000	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	8iii	104
			582.000				
2	2.1	2.1.1.: Οργάνωση ιστορικής και πολιτιστικής πληροφορίας και διάχυσης τους στον δημόσιο αστικό χώρο	40.000	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	6γ	93
	2.2	2.2.1.: Βιοκλιματική αναβάθμιση πλατείας Γκόνου Γιώτα και ενίσχυση του πρασίνου σε κεντρικές περιοχές για τη βελτίωση των ατμοσφαιρικών συνθηκών 2.2.2.: Ανάπλαση της οδού Στράντζης για τη δημιουργία γραμμικού πάρκου 2.2.3.: Ολοκληρωμένο σύστημα πληροφόρησης οδηγών για ελεύθερες θέσεις στάθμευσης	2.650.000	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	6ε	83
			2.690.000				
3	3.1	3.1.1.: Δράσεις ανάπτυξης νέων δεξιοτήτων για την προσαρμογή στην αλλαγή	54.000	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	8v	106
	3.2	3.2.1.: Προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης για μακροχρόνια άνεργους και μακροχρόνια άνεργους που προέρχονται από ευπαθείς ομάδες πληθυσμού	208.000	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	9i	109
	3.3	3.3.1.: Ενισχυτική διδασκαλία για παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες οικογενειών που διαβιούν κάτω από τα όρια της φτώχειας 3.3.2.: Δράσεις για την ενημέρωση και πρόληψη για τη σχολική βία και τον ρατσισμό	63.000	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	9iii	111
	3.4	3.4.1.: Δράσεις για υγιή γήρανση 3.4.2.: Ενίσχυση δομών που παρέχουν υπηρεσίες πρόνοιας σε ευπαθείς ομάδες πληθυσμού, με έμφαση στα παιδιά 3.4.3.: Υποστηρικτικές δράσεις για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας σε ευπαθείς ομάδες πληθυσμού, με ενίσχυση των παρεχόμενων υπηρεσιών σε εγκαταλελειμμένα παιδιά του Ιδρύματος Παιδικής Προστασίας Γιαννιτσών «ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ»	164.000	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	9iv	112
	3.5	3.5.1.: Δράσεις οικονομικής ενίσχυσης ανέργων για την ίδρυση κοινωνικών επιχειρήσεων	45.000	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	9v	113
			534.000				
ΣΥΝΟΛΟ Σ.Α.Α.			**3.806.000**				
Σύνολο ΕΤΠΑ			**2.982.000**				
Σύνολο ΕΚΤ			**824.000**				

Πίνακας 3: Ο Πίνακας Χρηματοδότησης της ΣΒΑΑ για την πόλη των Γιαννιτσών.

ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ

Η ΣΒΑΑ συγκροτήθηκε μέσα από διαδικασίες διαβούλευσης σε δύο επίπεδα, με τη διαδικασία να πραγματοποιείται και ολοκληρώνεται με ευθύνη της επιτροπής διαβούλευσης (η οποία αποτελεί τη δομή συναίνεσης στο διαχειριστικό σχήμα της ΣΒΑΑ).

Σε εσωτερικό επίπεδο, συμμετείχαν αντιδήμαρχοι, προϊστάμενοι Διεύθυνσης και Τμημάτων, Σε εξωτερικό επίπεδο, συμμετείχαν οι εξής τοπικοί φορείς, υπηρεσίες, σύλλογοι και εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών: Εφορεία Αρχαιοτήτων Ημαθίας, Εμπορικός Σύλλογος Βέροιας, ΜΚΟ «Πρωτοβουλία για το Παιδί», ΜΚΟ «Σύλλογος Κοινωνικής Παρέμβασης "Έρασμος"», ΜΦΗ «Σωσσίδειο Γηροκομείο Βέροιας», ΚΕΜΑΕΔ, Επιμελητήριο Ημαθίας, Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας, Ιερά Μητρόπολη Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας, Πανελλαδική Συνομοσπονδία Ελλήνων Ρομ, ΚΟΙΣΠΕ «Δεσμός».

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΕ ΒΑΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΕΡΚΕΛΕΤΖΗ (ΑΠΟ ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΠΕΛΛΑΣ)

Η κυρία Χερκελετζή από το Τμήμα Προγραμματισμού του Δήμου Πέλλας, αποτιμά θετικά την προετοιμασία και διαβούλευση της στρατηγικής, παρά τις όποιες δυσκολίες. Στάθηκε στην επιτυχημένη επικοινωνία με άλλες δημοτικές υπηρεσίες, καθώς και τη σχέση με τους τοπικούς φορείς, που μετέφεραν με ακρίβεια τα προβλήματα και τις ανάγκες τους. Οι διαδικασίες και το περιεχόμενο των ΟΧΕ ήταν «αρκετά πρωτόγνωρα για το Δήμο, γιατί το πρόγραμμα ήταν πολυτομεακό» (οικονομία, κοινωνία, περιβάλλον και αστικό περιβάλλον), ενώ μέχρι πρότινος τα προγράμματα εστιάζονταν σε έναν ή, το πολύ, δύο τομείς.

Εξίσου απαιτητική διαδικασία ήταν η συγκέντρωση των στοιχείων και των πληροφοριών για την εκπόνηση της πρότασης, αφού «η σφυγμομέτρηση των αναγκών γίνεται πάντα από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, το δύσκολο κομμάτι είναι η τεκμηρίωση». Σε αρκετές μάλιστα περιπτώσεις, οι αρμόδιες υπηρεσίες δεν ήταν αρκετά διατεθειμένες να συνεργαστούν. Συνολικά όμως, όπως εκτιμά η ίδια, η διαδικασία είχε ένα θετικό αποτύπωμα, όπως αντίστοιχα και η διαβούλευση με τους φορείς.

Σε ό,τι αφορά την ανταπόκριση της κοινωνίας των πολιτών, η κα Χερκελετζή τη θεωρεί θετική. Παρόλα αυτά, δεν πιστεύει ότι η εμπειρία της συμμετοχής στις διαδικασίες διαβούλευσης αποτελεί δείκτη δημιουργίας μιας γενικότερης κουλτούρας συνδιαμόρφωσης πολιτικής στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, ούτε ότι υπάρχει σφαιρική κατανόηση του ρόλου και των στόχων που εξυπηρετεί μια τέτοια διαδικασία.

ΕΔΕΣΣΑ

Περιοχή Εφαρμογής

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Η Έδεσσα είναι η πρωτεύουσα της περιφερειακής ενότητας Πέλλας στην Κεντρική Μακεδονία και αποτελεί την τρίτη μεγαλύτερη πόλη στην περιοχή. Διαθέτει πλούσια πολιτισμική και λαογραφική ιστορία, και είναι η περιοχή με τους μεγαλύτερους καταρράκτες στην Ελλάδα. Το ιστορικό της κέντρο είναι σημαντικής πολιτιστικής αξίας, ήταν όμως η εντατική ανοικοδόμηση ήδη από τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες ο παράγοντας που διαμόρφωσε τον χαρακτήρα και τη μορφή της.

Παλιά εργοστάσια έχουν γκρεμιστεί -όπως το νηματουργείο «Γ. Τσίτσης», ένα από τα σημαντικότερα εργοστάσια κλωστοϋφαντουργίας στα Βαλκάνια- ή έχουν μετατραπεί σε χώρους εστίασης -όπως το «Καννναβουργείο Έδεσσας».

Η ανεπτυγμένη τουριστική οικονομία της συνεισφέρει σημαντικά στο τοπικό εισόδημα. Ωστόσο, επιχειρήσεις και μεγαλύτερες παραγωγικές μονάδες της πόλης επλήγησαν σημαντικά μέσα στην κρίση. Όπως και στις υπόλοιπες περιοχές της Κεντρικής Μακεδονίας, η ανεργία και οι περιορισμένες προοπτικές επαγγελματικής εξέλιξης για τη νεολαία αποτελούν κεντρικά προβλήματα της περιοχής. Η εκτιμώμενη ανεργία στην περιοχή προσεγγίζει το 38%, και σε συνδυασμό με τις ευρύτερες κοινωνικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης έχουν οξύνει τα φαινόμενα φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στην περιοχή.

Ως Περιοχή Εφαρμογής ορίστηκε το όριο της πόλης της Έδεσσας, όπως καθορίζεται από το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο.

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ & ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Με γνώμονα τα παραπάνω, διαμορφώθηκαν ως εξής:

- Αξιοποίηση των στοιχείων φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, ανάδειξη της αστικής της ταυτότητας, καθώς και σύνδεση περιβάλλοντος και οικιστικών σημείων.

- Δραστηριοποίηση απέναντι στην κλιματική κρίση, με προώθηση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας, κυκλοφοριακή αποσυμφόρηση, πεζοδρομήσεις και εναλλακτικά μέσα μετακίνησης.

- Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με μείωση εκπομπών CO2 των δημοτικών κτιρίων και των σχολείων, σημαντικών ενεργοβόρων παραγόντων -κυρίως λόγω της κακής ενεργειακής κατάστασής τους.

- Διασύνδεση της οικονομίας και ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, μέσα από την επαφή της τοπικής αγοράς και του τουρισμού και την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς επιχειρηματίες.

- Στήριξη της κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης, μέσα από τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, την υποστήριξη ευπαθών κοινωνικών ομάδων και τον εθελοντισμό.

Το μοντέλο των παρεμβάσεων ακολουθεί παρόμοια λογική με αυτές που προτάθηκαν στις υπόλοιπες πόλεις, με ένα μεγάλο τμήμα του προϋπολογισμού να πηγαίνει σε μια εκτεταμένη ανάπλαση για την ενοποίηση του τουριστικού με το εμπορικό κέντρο της Έδεσσας, ενώ υψηλός είναι ο προϋπολογισμός και δράσεων σχετικών με τη βιώσιμη κινητικότητα. Ακολουθεί ο εγκεκριμένος Χρηματοδοτικός Πίνακας:

ΑΞΟΝΑΣ	ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	Π/Υ (€) Δ.Δ.	ΕΔΕΤ	ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ		
					Ε.Π.	ΕΠ. ΠΡ.	ΠΠ
1	1.1	1.1.1: Κατασκευή νέου δημοτικού σταδίου	500.000	ΙΔΙΟΙ ΠΟΡΟΙ	ΠΕΠ	6ε	
		1.1.2: Ενοποίηση τουριστικού με εμπορικό κέντρο Έδεσσας	1.640.000	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ	6ε	83
	1.2	1.2.1.: Edessa City Branding	218.000	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ	2γ, 6γ	93
		1.2.2.: Δημιουργία Ψηφιακών Εφαρμογών για την ενοποίηση, προώθηση και προβολή του πολιτιστικού-τουριστικού προϊόντος της Έδεσσας					79
2	2.1	2.1.1.: Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας Έδεσσας	35.000	ΠΡΑΣΙΝΟ ΤΑΜΕΙΟ	ΠΕΠ	4ε	
		2.1.2.: Αυτοματοποιημένο σύστημα κοινόχρηστων ποδηλάτων	116.000	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ	4ε	43
	2.2	2.2.1.: Εξοικονόμηση ενέργειας στον οδοφωτισμό του Δήμου Έδεσσας με την προμήθεια και εγκατάσταση φωτιστικών σωμάτων νέας τεχνολογίας	1.500.000	ΙΔΙΟΙ ΠΟΡΟΙ	ΠΕΠ		
3	3.1	3.1.1.: Στήριξη νέων επιχειρήσεων				3α	67
		3.1.2.: Υποστήριξη υφιστάμενων επιχειρήσεων	196.000	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ	3δ	63
		3.1.3.: Προγράμματα κατάρτισης εργαζομένων - αυτοαπασχολούμενων	25.000	ΕΚΤ	ΠΕΠ	8v	106
4	4.1	4.1.1.: Προώθηση στην απασχόληση των ανέργων	45.000	ΕΚΤ	ΠΕΠ	8iii	104
	4.2	4.2.1.: Ηλεκτρονική υπηρεσία υγείας (e-health)	237.000	ΕΚΤ	ΠΕΠ	9i, 9iii, 9iv, 9v	112
		4.2.2.: Πρόγραμμα κατάρτισης ΑμεΑ					109
		4.2.3.: Συμβουλευτική και ψυχολογική υποστήριξη για τον περιορισμό φιανομένων κοινωνικού αποκλεισμού					111
		4.2.4.: Ανάπτυξη ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.					113
		4.2.5.: Χαρτογράφιση κοινωνικών αναγκών					112
	4.3	4.3.1.: Παροχή γευμάτων σε άπορους κατοίκους της Έδεσσας	124.000	ΕΚΤ	ΠΕΠ	9iv	112
		4.3.2.: Ενισχυτική διδασκαλία σε άπορους μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης					112
ΣΥΝΟΛΟ Σ.Α.Α.			**4.636.000**				
Σύνολο ΕΤΠΑ			**2.170.000**				
Σύνολο ΕΚΤ			**431.000**				
Άλλες πηγές χρηματοδότησης (Ιδιοι πόροι, πράσινο ταμείο)			**2.035.000**				

Πίνακας 4: Ο Πίνακας Χρηματοδότησης της ΣΒΑΑ για την πόλη της Έδεσσας.

ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ

Στο πλαίσιο της εκπόνησης της ΣΒΑΑ, αξιοποιήθηκαν μια σειρά από εργαλεία και πρακτικές. Πραγματοποιήθηκαν διαβουλεύσεις με τοπικούς φορείς σε διάφορους θεματικούς τομείς. Συγκεντρώθηκαν γραπτά υπομνήματα που υπέβαλλαν φορείς και πολίτες. Αξιοποιήθηκαν τα κοινωνικά δίκτυα για την προβολή του έργου και των δράσεων. Τέλος, δημιουργήθηκε επίσημη ηλεκτρονική σελίδα, με πληροφορίες, προτεινόμενες δράσεις και θεματικούς χάρτες, με τα στοιχεία επισκεψιμότητάς της ν' αποτελούν βασικό στοιχείο για τη θετική αποτίμηση του εγχειρήματος.

Σύμφωνα με τη δημοσιευμένη Στρατηγική ΒΑΑ, πραγματοποιήθηκαν επιμέρους θεματικές συναντήσεις και διαβουλεύσεις με διάφορους κλάδους, όπως τους επαγγελματίες τουρισμού-πολιτισμού (άλλωστε, η στρατηγική επικεντρώνεται σε μεγάλο βαθμό στην τουριστική δυναμική της πόλης), τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, συλλόγους καλλιτεχνών κ.ά. Επιπλέον, μεταξύ των κοινωνικών φορέων που συμμετείχαν στις διαδικασίες διαβούλευσης συμπεριλαμβάνονται: Εκπρόσωποι σχολικών μονάδων, Εκκλησίας, Στρατού, ΔΕΗ, ΚΑΠΗ, ΕΥΖΗΝ, Βοήθεια Στο Σπίτι, ΚΔΑΠΜΕΑ, ΔΗΚΕΔΕ, ΕΕΕΕΚ, ΑΤΕΙ, Επιμελητήριο, ΟΣΕ κ.ά.

ΚΑΤΕΡΙΝΗ

Περιοχή Εφαρμογής

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Η Κατερίνη είναι η πρωτεύουσα της Περιφερειακής Ενότητας Πιερίας στην Κεντρική Μακεδονία. Λόγω της γεωγραφικής της θέσης ανάμεσα στα Πιέρια όρη, τον Όλυμπο και στον Θερμαϊκό κόλπο, η ευρύτερη περιοχή έχει πλούσιο οικοπολιτιστικό απόθεμα, καθώς και μια αρκετά ανεπτυγμένη τουριστική οικονομία που σταδιακά εμπλουτίζεται και ανανεώνεται.

Όπως συμβαίνει με τις περισσότερες πόλεις της Κεντρικής Μακεδονίας, η γειτνίαση με τη Θεσσαλονίκη επηρεάζει την οικονομική δραστηριότητά της. Σύμφωνα με στοιχεία του Εργατικού Κέντρου Κατερίνης, το ποσοστό ανέργων είναι αρκετά υψηλά, με σχεδόν 7 στις 10 (7.100 από ένα σύνολο 10.900 ατόμων) να είναι γυναίκες. Πέρα από την ανεργία, και οι κοινωνικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης έχουν αφήσει ισχυρό το αποτύπωμά τους στην πόλη. Επιπλέον, η κλιματική κρίση και οι συνέπειές της έχουν επιδράσει στο φυσικό περιβάλλον, καθώς η πόλη εντάσσεται σε ζώνη δυνητικού κινδύνου και έχει αυξημένες ανάγκες για αντιπλημμυρική προστασία.

Ως Περιοχή Εφαρμογής ορίστηκε η κεντρική ζώνη της Αστικής Περιοχής της πόλης της Κατερίνης που ξεκινάει από την πάροδο του ΠΑΘΕ στα ανατολικά και φτάνει στην περιοχή του Δημοτικού Πάρκου στα δυτικά, εκτεινόμενη ένθεν και ένθεν του βασικού οδικού άξονα που αποτελείται από τις οδούς Χατζόγλου, 28ης Οκτωβρίου, Ειρήνης, Μεγάλου Αλεξάνδρου και 7ης Μεραρχίας.

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Σύμφωνα με την εγκεκριμένη ΣΒΑΑ, διαμορφώθηκαν ως εξής:

- Αναζωογόνηση και εξειδίκευση της τοπικής οικονομίας, με ενίσχυση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων και αύξηση του αριθμού τους σε επιλεγμένους τομείς.

- Αναβάθμιση των χαρακτηριστικών και της λειτουργίας του αστικού περιβάλλοντος, με μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και των επιπέδων θορύβου από μετακινήσεις.

- Ενίσχυση της απασχόλησης, της επιχειρηματικότητας και της κοινωνικής συνοχής.

Στην ίδια κατεύθυνση με τις προηγούμενες πόλεις, το μεγαλύτερο ποσοστό του προϋπολογισμού πηγαίνει σε ένα μεγάλο έργο βιοκλιματικών αναπλάσεων σε κοινόχρηστους χώρους και διαδρομές πεζών και ποδηλάτων. Ακολουθεί ο Χρηματοδοτικός Πίνακας που διαμορφώθηκε:

ΑΞΟΝΑΣ	ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	Π/Υ (€) Δ.Δ.	ΕΔΕΤ	ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ		
					Ε.Π.	ΕΠ. ΠΡ.	ΠΠ
ΑΣ 1 Αμαζωγόνηση - Εξειδίκευση τοπικής οικονομίας	ΕΣ1: Αύξηση του αριθμού νέων επιχειρήσεων, με έμφαση στους επιλεγμένους τομείς της RIS3 του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας 2014- 2020	1.1 Ενεργές δράσεις για την Επιχειρηματικότητα	95.000,00 €	ΕΤΠΑ	3α	ΠΕΠ ΚΜ	67
	ΕΣ2: Ενίσχυση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων	2.1 Προώθηση τοπικής ανάπτυξης με ενίσχυση τοπικού διακριτού σήματος μέσω οικονομικής Δικτύωσης πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα και Κόμβων Καινοτομίας	41.000,00 €	ΕΤΠΑ	3δ	ΠΕΠ ΚΜ	63
			136.000,00 €				
ΑΣ 2 Αναβάθμιση χαρακτηριστικών αστικού περιβάλλοντος και λειτουργίας αστικού χώρου	ΕΣ3: Βελτίωση χαρακτηριστικών αστικού περιβάλλοντος και μείωση ατμοσφαιρικής ρύπανσης	3.1 Βιοκλιματικές αναπλάσεις στο δίκτυο κοινόχρηστων χώρων πρασίνου και διαδρομών πεζών και ποδηλάτων	2.300.000,00 €	ΕΤΠΑ	6ε	ΠΕΠ ΚΜ	83
	ΕΣ5: Ανάδειξη αστικής ταυτότητας και ενίσχυση ελκυστικότητας	5.1 Ηλεκτρονικό σύστημα διαχείρισης προορισμών (DMS)	80.000,00 €	ΕΤΠΑ	2γ	ΠΕΠ ΚΜ	79
			2.380.000,00 €				
ΑΣ3: Ενίσχυση απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής	ΕΣ7: Ενίσχυση επιχειρηματικότητας και αυτοαπασχόλησης	7.1 Ολοκληρωμένες Στοχευμένες Τοπικές Παρεμβάσεις σε κλάδους αιχμής της τοπικής οικονομίας 7.2 Προώθηση βιώσιμης απασχόλησης μέσω τοπικής πρωτοβουλίας 7.3 Πιλοτικές / Στοχευμένες δράσεις για ενίσχυση των «Κοινωνικών Επιχειρηματιών »	304.000,00 €	ΕΚΤ	8ii / 8v / 9v	ΠΕΠ ΚΜ	104/ 106/ 113
	ΕΣ8: Ενίσχυση κοινωνικής συνοχής	8.1 Δέσμη ολοκληρωμένων Δράσεων για προώθηση στην αγορά εργασίας ατόμων από μειονεκτούσες ομάδες πληθυσμού 8.2 Κινητοποίηση - Δικτύωση του Τοπικού Κοινωνικού Κεφαλαίου και Κοινωνικών Φορέων - Στήριξη Κοινωνικών Δικτύων και Πρωτοβουλιών Εθελοντισμού 8.3 Ανάπτυξη πρωτοβάθμιας υγείας με ενίσχυση των τοπικών σταθμών φροντίδας και περίθαλψης	380.000,00 €	ΕΚΤ	9i / 9iii / 9iv	ΠΕΠ ΚΜ	109/ 111/ 112
			684.000,00 €				
ΣΥΝΟΛΑ Σ.Α.Α.			**3.200.000,00 €**				
Σύνολο ΕΤΠΑ			**2.516.000,00 €**				
Σύνολο ΕΚΤ			**684.000,00 €**				

Πίνακας 5: Ο Πίνακας Χρηματοδότησης της ΣΒΑΑ για την πόλη της Κατερίνης.

ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ

Κατά τη διάρκεια διαμόρφωσης της ΣΒΑΑ, υπήρξε τόσο εσωτερική διαβούλευση με υπηρεσίες και φορείς του Δήμου, όσο και εξωτερική διαβούλευση με τοπικούς φορείς και την κοινωνία των πολιτών. Ένας σημαντικός αριθμός φορέων κατέθεσε μεγάλο εύρος προτάσεων -που αποτυπώθηκαν και κωδικοποιήθηκαν σε πίνακα που συμπεριλήφθηκε στο τεύχος της εγκεκριμένης ΣΒΑΑ. Αρκετές από αυτές μάλιστα είχαν υψηλό επίπεδο εξειδίκευσης, ενώ μέρος τους αξιοποιήθηκε στο Σχέδιο Δράσεων.

Σύμφωνα με το δημοσιευμένο κείμενο της Στρατηγικής, ανάμεσα στους φορείς που έλαβαν μέρος στις διαβουλεύσεις ήταν οι εξής: Επιμελητήριο Πιερίας, Εργατικό Κέντρο Κατερίνης, ΝΕ ΤΕΕ Πιερίας, Οικονομικό Επιμελητήριο, Δ/νση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Πιερίας, Δ/νση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Πιερίας, ΟΚΑΝΑ Κατερίνης - Κέντρο Πρόληψης Ν. Πιερίας ΑΤΡΑΚΤΟΣ, Πιερική Αναπτυξιακή ΑΕ, Σύλλογος Δ. Μηχανικών Πιερίας, ΝΤ ΕΕΤΕΜ Πιερίας, Εμπορικός Σύλλογος Κατερίνης, Ποδηλατική Απόδραση.

ΝΑΟΥΣΑ

Περιοχή Εφαρμογής

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Η Νάουσα είναι μια ορεινή πόλη, χτισμένη στους πρόποδες του όρους Βερμίου, που ανήκει στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας. Αν και διαθέτει πλούσιο οικοπολιτιστικό απόθεμα, οι τουριστικοί πόροι της είναι μερικώς αξιοποιημένοι.
Η οινοποιία είναι ο μοναδικός ακμάζων κλάδος, ενώ οι υπόλοιπες τοπικές παραγωγικές δραστηριότητες -όπως η κλωστοϋφαντουργία- έχουν υποστεί σημαντικά πλήγματα μέσα στην κρίση. Πέρα από το σημαντικό πρόβλημα ανεργίας, η Νάουσα αντιμετωπίζει σημαντικές περιβαλλοντικές προκλήσεις, εξαιτίας της υποβάθμισης της ποιότητας της ατμόσφαιρας από τους θερμοηλεκτρικούς σταθμούς που βρίσκονται στην Κοζάνη και τη Φλώρινα.

Ως Περιοχή Εφαρμογής (ΠΕ) ορίστηκε η Δημοτική Ενότητα Νάουσας: Είσοδος Πόλης, Περιφερειακός γύρω από το κτίριο Λόγγου Τουρπάλη - Σφαγείων - Ανοίξεως - Σταυρού Χωνού - Λάππα - Πλατεία Παναγίας - 17ης Οκτωβρίου - Αλέξανδρου Σβώλου - Δημαρχίας - Χριστοδούλου Λαναρά - Δημητρίου Πεχλιβάνου – Απολλωνιάδος - Αγ. Νικολάου - Κωστή Παλαμά- Γρηγορίου Βαρβαρέσσου - Κώττα Σαμαρά - Στουμπάνων - Αριστοτέλη Κόκκινου - Αριστοτέλους - πρανές Νοσοκομείου, εργοστασίου «Βέτλανς» και Δημοτικού Πάρκου - πεζόδρομος μεταξύ Δημοτικού Πάρκου και ΛΑΦΝ – Περιφερειακός.

Η Νάουσα επέλεξε μια σχετικά μικρή ΠΕ (33% της επιφάνειας και 36% του πληθυσμού της πόλης). Η επιλογή αυτή στόχευε στο να εστιάσει στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η πόλη, με μια Στρατηγική αντιμετώπισης που θα είχε λόγω της εστίασης αυτής μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Με γνώμονα τα παραπάνω, διαμορφώθηκαν και εξειδικεύθηκαν ως εξής, σύμφωνα με το κείμενο της ΣΒΑΑ:

- Ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και απασχόλησης, της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ, καθώς και της προβολής και ανάδειξης του πολιτιστικού αποθέματος της πόλης.

- Προστασία του περιβάλλοντος, αύξηση του αστικού πράσινου και της πρόσβασης σε αυτό, μείωση των ΙΧ στο κέντρο και προώθηση της οικονομίας χαμηλών ρύπων.

- Στήριξη των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων μέσα από την προώθηση της ένταξής τους στο σύνολο, της ενίσχυσης της πρόσβασης στην αγορά εργασίας και της στήριξης των ΑμεΑ.

Εδώ, διακρίνουμε μια πιο ισορροπημένη κατανομή των πόρων μεταξύ των παρεμβάσεων. Βέβαια, παραμένουν κυρίαρχες οι αστικές αναπλάσεις -χάρη σε συγκεκριμένα έργα για χώρους πρασίνου και την περιβαλλοντική αναβάθμιση της κοίτης του ποταμού Αραπίτσας. Ο Χρηματοδοτικός Πίνακας, στην περίπτωση της Νάουσας, ακολούθησε μια ελαφρώς διαφορετική μορφή, καθώς δεν παραθέτει τις επιμέρους παρεμβάσεις στον ίδιο πίνακα, και διαμορφώνεται ως εξής:

ΑΞΟΝΑΣ	ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	Π/Υ (€) Δ.Δ.	ΕΔΕΤ	ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ		
					Ε.Π.	ΕΠ. ΠΡ.	ΠΠ
1	1.1	1.1.1	87,5	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	3α	67
	1.2	1.2.1	200	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	8iii	104
		1.2.2	150	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	8iii	104
	1.3	1.3.1	105	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	3δ	63
	1.4	1.4.1	220	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	8v	106
	1.5	1.5.1	88	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	6γ	93
			850,5				
2	2.1	2.1.1	950	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	6ε	83
		2.1.2	450	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	6ε	83
	2.2	2.2.1	100	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	4ε	43
		2.2.2	728	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	6ε	83
		2.2.3	40	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	6ε	96
			2240				
3	3.1	3.1.1	70	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	9i	109
		3.1.2	150,5	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	9v	113
			248,5				
4	4.1	4.1.1	160	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	2γ	78
	4.2	4.2.1	5	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	2γ	79
			165				
ΣΥΝΟΛΟ Σ.Α.Α.			3504				
Σύνολο ΕΤΠΑ			2713,5				
Σύνολο ΕΚΤ			790,5				

Πίνακας 6: Ο Πίνακας Χρηματοδότησης της ΣΒΑΑ για την πόλη της Νάουσας.

ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ

Για τη διαμόρφωση της ΣΒΑΑ, ο Δήμος Ηρωικής Πόλεως Νάουσας πραγματοποίησε διαδικασία εσωτερικής διαβούλευσης, καθώς και διαβούλευση με τους φορείς και τους πολίτες τον Δεκέμβριο του 2016. Όπως σημειώνεται στο τεύχος της εγκεκριμένης ΣΒΑΑ, ο στόχος ήταν να καταγραφούν θέσεις και απόψεις σχετικά με:

- Τα σημαντικότερα προβλήματα ή ανάγκες για την πόλη -και ειδικότερα για την προτεινόμενη Περιοχή Εφαρμογής.

- Τις περιοχές χωρικής συγκέντρωσης ή όξυνσης των προβλημάτων ή προκλήσεων.

- Προτάσεις για συγκεκριμένες δράσεις ή/και έργα (αν υπάρχουν) που να τ' αντιμετωπίζουν.

Στη διαδικασία της διαβούλευσης προσκλήθηκαν τοπικοί φορείς και πολίτες. Η συμμετοχή των πρώτων ήταν πετυχημένη, σε αντίθεση με τους δεύτερους, που και τα αποτελέσματα από την ανοιχτή διαβούλευση μαζί τους θεωρήθηκαν φτωχά και η συμμετοχή χαμηλή. Επίσης, πραγματοποιήθηκαν θεματικές συναντήσεις στρατηγικής (για την εμπορική κίνηση, την επιχειρηματικότητα, τον πολιτισμό κ.ά.). Αντίστοιχα, ορισμένοι από τους φορείς που συμμετείχαν για ζητήματα αρμοδιότητάς τους ήταν ο Εμπορικός Σύλλογος Νάουσας, το Επιμελητήριο Ημαθίας, η Εφορεία Αρχαιοτήτων, η Εφορεία Νεοτέρων Μνημείων, το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Νάουσας και ο Σύλλογος Ξενοδόχων Ημαθίας.

ΣΕΡΡΕΣ

Περιοχή Εφαρμογής

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Οι Σέρρες είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της περιοχής της Κεντρικής Μακεδονίας και η δέκατη της Ελλάδας, σύμφωνα με στοιχεία της απογραφής του 2011. Διαθέτει σημαντικό οικοπολιτιστικό απόθεμα και ανεπτυγμένη τουριστική οικονομία. Χάρη στη λειτουργία τμημάτων του Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδας στην πόλη, η παρουσία φοιτητικού πληθυσμού στην πόλη ενισχύει την τοπική οικονομία και εμπλουτίζει την πολιτιστική και κοινωνική ζωή.

Η ανεργία -και ειδικότερα των νέων- είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή. Σύμφωνα με στοιχεία του Εργατικού Κέντρου Σερρών, η πραγματική ανεργία προσεγγίζει το 42%. Οι περιορισμένες ευκαιρίες για μόνιμη και σταθερή απασχόληση, οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, καθώς και η αύξηση του κόστους ζωής και τελευταία των τιμών της ενέργειας, έχουν οδηγήσει κομμάτια του πληθυσμού στη φτωχοποίηση και έχουν οξύνει φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού. Το αστικό περιβάλλον είναι πυκνοδομημένο, ενώ τα ΙΧ κυριαρχούν στο κέντρο της πόλης. Τέλος, υπάρχει διαρκής ανάγκη για αντιπλημμυρική και αντιπυρική προστασία.

Ως Περιοχή Εφαρμογής ορίστηκε το σύνολο της πόλης των Σερρών, λόγω της σχετικής κοινωνικοοικονομικής ομοιογένειας των επιμέρους πολεοδομικών ενοτήτων, της χωρικής εμβέλειας των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων, αλλά και των περιβαλλοντικών και κλιματικών προκλήσεων. Τα όρια της Περιοχής Εφαρμογής είναι τα σαφή διοικητικά όρια οικισμού όπως αποτυπώνονται στο ΓΠΣ Σερρών (2013). Η περιοχή είναι συνεκτική, λειτουργικά και μορφολογικά, ως ενιαίος οικισμός, και αποτελεί αστικό κέντρο δεύτερου επιπέδου, σύμφωνα με το ισχύον Περιφερειακό Χωροταξικό.

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Με γνώμονα τα παραπάνω, διαμορφώθηκαν και εξειδικεύθηκαν ως εξής:

- Βελτίωση της επιχειρηματικότητας, μέσα από την ενίσχυση των υπαρχουσών και στήριξη των νέων επιχειρήσεων σε τομείς προτεραιότητας.

- Ενίσχυση της απασχόλησης και καταπολέμηση της ανεργίας.

- Προώθηση της βιώσιμης κινητικότητας, με παράλληλη μείωση της χρήσης αυτοκινήτου και ενίσχυση της χρήσης ποδηλάτου.

- Βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, μέσα από την αναβάθμιση, διαφύλαξη και ενίσχυση του δημόσιου χώρου και την εφαρμογή δράσεων αστικής ανάπτυξης.

- Βελτίωση της αποδοτικότητας των πόρων, εξοικονόμηση ενέργειας υποδομών και λειτουργιών και εισαγωγή και επέκταση συστημάτων ΤΠΕ.

Το γεγονός ότι οι Σέρρες διέθεταν τον μεγαλύτερο προϋπολογισμό μεταξύ των εγκεκριμένων στρατηγικών, συνέβαλε στο να διαθέτουν ένα περισσότερο ισορροπημένο σχέδιο δράσεων. Η πλέον δαπανηρή από αυτές είναι η ανάπλαση του κεντρικού πάρκου, ενώ ακολουθούν άλλες αναπλάσεις δημόσιων χώρων και κατασκευή ποδηλατικών δικτύων. Ο Χρηματοδοτικός Πίνακας διαμορφώθηκε ως εξής:

ΑΞΟΝΑΣ	ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	Π/Υ (€) Δ.Δ.	ΕΔΕΤ	ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ		
					Ε.Π.	ΕΠ. ΠΡ.	ΠΠ
1. Βελτίωση της επιχειρηματικότητας	1.1 Διατήρηση και ενίσχυση επιχειρήσεων	1.1.1 Πρόγραμμα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης στελεχών υφιστάμενων επιχειρήσεων	250.000,00	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	8v	106
		1.1.2 Ενισχύσεις για τον εκσυγχρονισμό ΜΜΕ	130.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	3δ	63
		1.1.3 Ενισχύσεις νέων ελεύθερων επαγγελματιών/επιστημόνων	150.000,00	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	8iii	104
			530.000,00				
	1.2 Δημιουργία νέων επιχειρήσεων σε τομείς προτεραιότητας	1.2.1 Κίνητρα για την ίδρυση νέων επιχειρήσεων έντασης γνώσης	160.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	3α	67
			160.000,00				
			690.000,00				
2. Ενίσχυση της απασχόλησης	2.1 Καταπολέμηση της ανεργίας	2.1.1 Προγράμματα κατάρτισης και απόκτησης δεξιοτήτων για την αυτοαπασχόληση	250.000,00	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	8iii	104
		2.1.2 Στήριξη για την ανάπτυξη επιχειρήσεων Κοινωνικής Οικονομίας	80.000,00	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	9v	113
		2.1.3 Προγράμματα κατάρτισης ευπαθών ομάδων	220.000,00	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	9i	109
			550.000,00				
			550.000,00				
3. Προώθηση της βιώσιμης κινητικότητας	3.1 Μείωση της χρήσης ΙΧ	3.1.1 Επεκτάσεις πεζοδρόμων	130.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	6ε	83
		3.1.2 Αναβάθμιση φωτεινών σηματοδοτών με προσθήκη ηχητικών διατάξεων για τα ΑμΕΑ	75.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	4ε	43
			205.000,00				
	3.2 Ενίσχυση της χρήσης ποδηλάτου	3.2.1 Ενοποίηση δικτύου ποδηλατικών διαδρομών	620.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	4ε	43
		3.2.2 Εγκατάσταση σταθμών κοινόχρηστων ποδηλάτων	115.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	4ε	43
			735.000,00				
			940.000,00				
4. Βελτίωση αστικού περιβάλλοντος	4.1 Αναβάθμιση, διαφύλαξη και πράσινη ενίσχυση του δημόσιου χώρου	4.1.1 Ανάπλαση πλατείας Ελευθερίας και πλατείας ΙΚΑ	470.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	6ε	83
		4.1.2 Αναβάθμιση παιδικών χαρών	250.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	6ε	83
		4.1.3 Ανάπλαση Κεντρικού Πάρκου	1.200.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	6ε	83
			1.920.000,00				
	4.2 Ενίσχυση θεσμικής ικανότητας εφαρμογής δράσεων Αστικής Ανάπτυξης	4.2.1 Αστικό Παρατηρητήριο Σερρών	50.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	6ε	83
		4.2.2 Προμήθεια και εγκατάσταση σταθμών μέτρησης ρύπανσης ατμοσφαιρικού αέρα και λοιπών περιβαλλοντικών παραμέτρων	100.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	6ε	83
		4.2.3 Ανάπτυξη και λειτουργία δικτύου εθελοντισμού	45.000,00	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	9iii	111

4. Βελτίωση αστικού περιβάλλοντος			**195.000,00**				
	4.3 Ανάδειξη τουριστικών και πολιτιστικών πόρων	4.3.1 Εφαρμογές και σήμανση τουριστικών τοποσήμων και μνημείων	30.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	6γ	93
		4.3.2 Ενέργειες προσέλκυσης επισκεπτών	70.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	6γ	93
		4.3.3 Εξοπλισμός εκδηλώσεων τουριστικής προβολής	90.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	6γ	93
			190.000,00				
			2.305.000,00				
5. Βελτίωση της αποδοτικότητας των πόρων	5.1 Εξοικονόμηση ενέργειας υποδομών και λειτουργιών	5.1.1 Δημοτικό δίκτυο οδοφωτισμού υψηλής ενεργειακής απόδοσης στο ΕΔΚ	Δεν θα χρηματοδοτηθεί από το ΠΕΠ ΚΜ (400.000)		ΑΛΛΗ		
		5.1.2 Προμήθεια ηλεκτροκίνητων οχημάτων	150.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	4ε	43
			150.000,00				
	5.2 Εισαγωγή και επέκταση συστημάτων ΤΠΕ	5.2.1 Ηλεκτρονική διακίνηση εγγράφων	24.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	2γ	78
		5.2.2 Σύστημα ηλεκτρονικής εξυπηρέτησης-ενημέρωσης επιχειρήσεων Δ/νσης Ανάπτυξης	10.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	2γ	78
		5.2.3 Πλατφόρμα διαχείρισης δημοτικών ακινήτων (GIS)	20.000,00	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ ΚΜ	2γ	78
		5.2.4 Ενίσχυση υπηρεσιών φροντίδας ΕΚΟ μέσω ΤΠΕ	30.000,00	ΕΚΤ	ΠΕΠ ΚΜ	9iv	112
			84.000,00				
			234.000,00				
ΣΥΝΟΛΟ Σ.Α.Α.			4.719.000,00				
Σύνολο ΕΤΠΑ			3.694.000,00				
Σύνολο ΕΚΤ			1.025.000,00				

Πίνακας 7: Ο Πίνακας Χρηματοδότησης της ΣΒΑΑ για την πόλη των Σερρών.

ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ

Στην περίπτωση των Σερρών, δημιουργήθηκε η Διευρυμένη Επιτροπή Διαβούλευσης -που συμπεριλάμβανε το σύνολο των μελών της Επιτροπής Διαβούλευσης του Δήμου- με αντικείμενο τη διεξαγωγή των σχετικών διαδικασιών. Σύμφωνα με το δημοσιευμένο κείμενο της στρατηγικής, έλαβαν χώρα μια εσωτερική (με υπηρεσίες και φορείς του Δήμου, δημοτικά όργανα κ.ά.) και μια εξωτερική (με φορείς της πόλης) διαδικασία διαβούλευσης.

Οι διαδικασίες έγιναν τόσο μέσα από αλληλογραφία και ειδικά έντυπα καταγραφής όσο και με διά ζώσης συναντήσεις. Ορισμένοι από τους φορείς που συμμετείχαν ήταν οι εξής: Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Σερρών (ΕΒΕΣ), ΤΕΙ Κεντρικής Μακεδονίας, ΤΕΕ/ΤΚΜ/Παράρτημα Ν. Σερρών, Ιατρικός Σύλλογος Σερρών, Πανελλήνιος Σύλλογος Αναπήρων Πολιτών/ Παράρτημα Σερρών, ΑΠΘ, ΤΕΦΑΑ Σερρών, UNESCO Σερρών, Ένωση Ξενοδόχων Ν. Σερρών, Ένωση Γυναικών Ελλάδας/ Παράρτημα Σερρών κ.ά.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΕ ΒΑΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑ ΑΘΗΝΑ ΚΟΚΚΙΝΙΔΟΥ (ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΣΕΡΡΩΝ)

Η κα Αθηνά Κοκκινίδου ανέλαβε προϊσταμένη του Τμήματος Προγραμματισμού και Ανάπτυξης του Δήμου Σερρών το 2014. Όπως ανέφερε, στον Δήμο Σερρών δεν υπήρχε προηγούμενη εμπειρία εκπόνησης ΟΧΕ. Έτσι, οι δημοτικές υπηρεσίες επικοινώνησαν αρχικά με όμορους Δήμους που είχαν υλοποιήσει την προηγούμενη προγραμματική περίοδο ολοκληρωμένες στρατηγικές και με τους οποίους έχουν καλές σχέσεις συνεργασίας. Ένας τέτοιος ήταν ο Δήμος Δράμας, που παρείχε ενημέρωση και σχετικό υλικό.

Στη συνέχεια, έγινε σε συνεργασία με τη διαχειριστική αρχή -της οποίας ο ρόλος, σύμφωνα με την κα Κοκκινίδου, ήταν καθοριστικός σε όλη τη διαδικασία- μια πρώτη καταγραφή αναγκών και προτάσεων για έργα, συντάχθηκε η πρόταση και δημιουργήθηκε ομάδα εργασίας. Στη διαδικασία διαβούλευσης συμμετείχαν τοπικοί φορείς και εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών, ωστόσο, συμπεριλήφθηκαν λίγες δράσεις που αφορούσαν τους πρώτους. Η ίδια το αποδίδει σε ενδεχόμενο φιλτράρισμα των προτάσεων που υποβλήθηκαν, το οποίο συνδέεται με την αξιολόγηση της διαχειριστικής επάρκειας του κάθε φορέα αλλά και την επιλεξιμότητα των προτάσεων.

Όσο για την υλοποίηση των δράσεων μετά την έγκρισή τους, η κα Κοκκινίδου διαπίστωσε σημαντικές καθυστερήσεις, οι οποίες σε κάποιες περιπτώσεις ξεπέρασαν τον έναν χρόνο. Ως βασικούς λόγους εντοπίζει την έλλειψη προσωπικού, το πολύπλοκο νομικό πλαίσιο, αλλά και την ευρύτητα και πολυθεματικότητα των δράσεων.

Σε ό,τι αφορά την ανταπόκριση της τοπικής κοινωνίας στην πρόσκληση για συμμετοχή στη διαβούλευση, ανέφερε ότι ήταν χαμηλή. Επιπλέον, οι πολίτες που τελικά συμμετείχαν ζητούσαν να αναδειχθούν θέματα εκτός της ατζέντας της συζήτησης, που οι ίδιοι θεωρούσαν πιο σημαντικά.

Ακόμα, κατά τη γνώμη της, μόνο οι εξειδικευμένοι επαγγελματίες και εργαζόμενοι στη διοίκηση αντιλήφθηκαν τη διαδικασία διαμόρφωσης Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης στο σύνολό της, ενώ οι υπόλοιποι είχαν την εμπειρία μιας αρκετά αποσπασματικής διαδικασίας.

Συνολικά, η κα Κοκκινίδου εκτιμά ότι η εκπόνηση και υλοποίηση της στρατηγικής ήταν μια αρκετά δύσκολη και επίπονη διαδικασία. Με δεδομένο ότι βρίσκεται σε στάδιο ολοκλήρωσης, επαφίεται στις υπηρεσίες του Δήμου ν' αποτιμήσουν τα αποτελέσματα και την επίδρασή της στην τοπική κοινωνία. Ειδικότερα για τη διαβούλευση, αναγνώρισε ότι η συμμετοχή των πολιτών ήταν μετρίως ικανοποιητική, καθώς ως Δήμοι «δεν έχουμε τα κατάλληλα εργαλεία για να τους έχουμε συνεχώς δίπλα μας».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Σε αυτό το τελευταίο κεφάλαιο της μελέτης, ο στόχος είναι να παρουσιαστούν κάποια βασικά συμπεράσματα ως προς τον τρόπο υλοποίησης των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης και το επίπεδο συμμετοχής των πολιτών στην Ελλάδα, καθώς και να κατατεθούν κάποιες προτάσεις πολιτικής. Δεν μπορώ, φυσικά, να υποστηρίξω ότι έχω πλήρη εικόνα για τις συνθήκες εκπόνησης και για το περιεχόμενο κάθε τοπικής στρατηγικής, ενώ είναι σε εξέλιξη και μια προσπάθεια σύγκρισης με παρεμφερείς ευρωπαϊκές στρατηγικές. Παρ' όλα αυτά, ο συνδυασμός της θεωρητικής διερεύνησης του διεθνούς και εθνικού θεσμικού πλαισίου και των συγκεκριμένων μηχανισμών υλοποίησης με την επαγγελματική εμπειρία σε μια σειρά από πόλεις (στην Αττική, τη Θεσσαλία και την Πελοπόννησο) και με την εστιασμένη μελέτη στις πόλεις της Κεντρικής Μακεδονίας δημιουργεί ένα πλαίσιο επαρκούς κατανόησης του αντικειμένου.

Η εξαγωγή συμπερασμάτων με μια απόπειρα γενίκευσης δεν είναι μια διαδικασία χωρίς συγκεκριμένη οπτική. Στην προκειμένη περίπτωση, δεν εξετάζεται λεπτομερώς το σχέδιο δράσεων, η επάρκεια κάθε αστικής αρχής και ο βαθμός υλοποίησης και απορρόφησης των κονδυλίων σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση. Ο στόχος είναι να κατανοηθεί το γενικό πλαίσιο εκπόνησης και διαβούλευσης των στρατηγικών και να αναγνωριστούν τα βασικά χαρακτηριστικά τους, υπό το πρίσμα του στόχου που τίθεται από τις διεθνείς συμφωνίες. Δηλαδή, να ενταχθεί η αποτίμηση μέσα στο γενικό πλαίσιο της συζήτησης για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη και τις τοπικές στρατηγικές για την επίτευξή της. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, επιδιώχθηκε να αποφευχθεί ο κίνδυνος είτε της υπερβολικής γενίκευσης, δηλαδή της έλλειψης επικέντρωσης και της γενικής αναφοράς σε παθογένειες της χώρας ή του οικονομικού συστήματος, είτε της υπερβολικής εξειδίκευσης σε μη γενικεύσιμες τάσεις.

Έχοντας ως δεδομένη την παραπάνω πρόθεση, κατατίθενται στη συνέχεια σε μορφή βασικών σημείων τα βασικά συμπεράσματα και οι προτάσεις της μέχρι σήμερα έρευνας.

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- **Ένα σημαντικό εργαλείο με πανελλαδική εφαρμογή.** Οι Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης αποτελούν μια πολύ σημαντική δραστηριότητα των Δήμων σε όλη την Ελλάδα. Παρότι αυτές δεν έχουν ακόμα γίνει ευρύτερα γνωστές στους πολίτες και παραμένουν σε μεγάλο βαθμό έξω από τη γενική συζήτηση για την Τοπική Αυτοδιοίκηση, συνδέονται άμεσα με ένα τεράστιο εύρος δράσεων και έργων σε όλη την Ελλάδα. Οι διαχειριστικές αρχές των ΠΕΠ, οι δημοτικές υπηρεσίες, οι αυτοδιοικητικές παρατάξεις, οι μελετητικές και συμβουλευτικές εταιρείες και -σε μικρότερο βαθμό- κάποιοι άλλοι φορείς έχουν πλέον μια σχετικά μακρόχρονη εμπειρία σε αυτές τις ολοκληρωμένες στρατηγικές. **Σε όλη τη χώρα γίνονται εκτεταμένες αστικές αναπλάσεις και άλλες κοινωνικές και επιχειρηματικές δράσεις μέσα από τις στρατηγικές, χωρίς να είναι κατανοητό το ενιαίο αυτής της διαδικασίας.**

- **Ένα εργαλείο που λειτουργεί.** Παρά τα προβλήματα και τις αδυναμίες, οι στρατηγικές υλοποιούνται, προχωρούν. Με καθυστερήσεις, με αλλαγές, ακόμα και με ανατροπές. Παρ' όλα αυτά, ο μηχανισμός χρηματοδοτήσεων από τα ευρωπαϊκά ταμεία στο ΕΣΠΑ, στα Περιφερειακά Προγράμματα, στους ενδιάμεσους φορείς και, εντέλει, στη δημοπράτηση έργων και προγραμμάτων βρίσκεται σε πλήρη λειτουργία. Όσο η εστίαση «χαμηλώνει» κλίμακα, ώστε να είναι ευκολότερη η αποτίμηση, φαίνεται ότι τα περισσότερα σχέδια δράσεων που κατατέθηκαν υλοποιούνται, έστω και με κάποιες τροποποιήσεις. Αυτό το συμπέρασμα έχει διττή αποτίμηση: Από τη μια πλευρά, αποδεικνύει ότι μπορούν να υλοποιηθούν ολοκληρωμένες και πολυτομεακές στρατηγικές. Από την άλλη, αυτή ακριβώς η δυνατότητα υλοποίησης δίνει και τη δυνατότητα συγκεκριμένης αποτίμησης. Εν κατακλείδι, αφού οι στρατηγικές υλοποιούνται ακόμα και στην Ελλάδα, με όλες τις ιδιαιτερότητές της, **σε ποιο βαθμό επιτυγχάνεται ο στόχος της Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης;**

- **Στρατηγικές Βιώσιμης Ανάπτυξης ή «δεξαμενές» χρημάτων;** Αποτελούν οι στρατηγικές εργαλεία για μια φιλόδοξη και μακροπρόθεσμη διαδικασία αλλαγής των πόλεων στην κατεύθυνση της αστικής βιωσιμότητας, όπως περιγράφεται από τους διεθνείς στόχους; Αυτό το ερώτημα κινδυνεύει να χαθεί μέσα στη γενικότητά του· ωστόσο, οφείλει να τεθεί. Μελετώντας τις στρατηγικές σε πανελλαδική κλίμακα, πράγματι εντοπίζονται σημαντικές παρεμβάσεις στον δημόσιο χώρο και στο πράσινο των πόλεων, καθώς και δράσεις κοινωνικού και οικονομικού χαρακτήρα. Μια πιο ενδελεχής εκτίμηση, ωστόσο, θα αναγνώριζε ότι οι στρατηγικές περισσότερο **ενσωματώνουν μέσα σε ένα ενιαίο πρόγραμμα υπό τον γενικό στόχο της Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης δράσεις που, ούτως ή άλλως, είχαν ανάγκη οι πόλεις.** Αυτό δεν αναιρεί τη σημασία τους και την ενδεχόμενη θετική επίπτωση που μπορεί να έχουν, αλλά διαμορφώνει ένα διαφορετικό πρίσμα υπό το οποίο μελετώνται. Οι στρατηγικές μοιάζει περισσότερο να είναι εργαλεία για τον καλύτερο προγραμματισμό και την οργάνωση των χρηματοδοτήσεων παρά καινοτόμοι τρόποι επίτευξης των στόχων της βιωσιμότητας. Για να γίνει καλύτερα κατανοητό: Πράγματι, οι αστικές αναπλάσεις, η βελτίωση του δημόσιου χώρου, οι διαδρομές πεζών και ποδηλάτων αποτελούν βασικές επιλογές που οφείλουν να ιεραρχούνται ψηλά στον σύγχρονο αστικό σχεδιασμό που στοχεύει στη βιωσιμότητα. Όμως, αν οι στρατηγικές βιωσιμότητας περιορίζονται σχεδόν αποκλειστικά σε τέτοιες παρεμβάσεις στην πόλη, χωρίς να αναμετρώνται με την ανάγκη ριζικότερων μετασχηματισμών στην παραγωγή του χώρου (για παράδειγμα, συγκρούσεις χρήσεων, έλλειψη ελεύθερων χώρων, αυθαίρετη δόμηση, ανεπαρκής προστασία φυσικού πλούτου, υπερκατανάλωση ενέργειας), τότε δεν ανταποκρίνονται πραγματικά στους στόχους που (θεωρητικά) θέτουν. **Μοιάζει να γίνονται περισσότερο εργαλεία αστικού εξωραϊσμού παρά Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης.**

- **Κάλυψη βασικών αναγκών σε περίοδο λιτότητας.** Η προηγούμενη διαπίστωση έχει ακόμα μεγαλύτερη σημασία στην Ελλάδα, με τη μακροχρόνια οικονομική κρίση και τις πολιτικές δημοσιονομικής προσαρμογής. Οι στρατηγικές αποτελούν σημαντικά χρηματοδοτικά εργαλεία για την κάλυψη βασικών αναγκών των Δήμων στην υλοποίηση του διαρκώς και πιο διευρυμένου ρόλου που έχουν. Καθώς η **βιωσιμότητα ως μανδύας** μπορεί να «φορεθεί» σε όλα τα θέματα, οι στρατηγικές περιλαμβάνουν δράσεις (συντήρηση υποδομών, οδοποιία και καθαριότητα, κοινωνικές υπηρεσίες και υποδομές κ.ά.) που βρίσκονται εντός του πυρήνα του έργου των Δήμων, αλλά που οι Δήμοι αδυνατούν να τις υλοποιήσουν λόγω έλλειψης προσωπικού και διαθέσιμου προϋπολογισμού. Φυσικά, οι δράσεις αυτές είναι αναγκαίες. Ωστόσο, η κάλυψή τους από αλλού θα έδινε δυνατότητες για πιο καινοτόμες δράσεις εντός των ΣΒΑΑ. Σε αυτό το πλαίσιο, ενδιαφέρουσα είναι η σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές πόλεις, οι οποίες φαίνεται (από μια πρώτη, ανολοκλήρωτη επισκόπηση) να επιλέγουν πιο στοχευμένες (εδαφικά και θεματικά) και καινοτόμες δράσεις σε στρατηγικές χαμηλότερου συνολικού προϋπολογισμού.

- **Το ζήτημα της κλίμακας.** Κρίσιμο ζήτημα για την υλοποίηση των στρατηγικών είναι η επιλογή της Περιοχής Εφαρμογής και η χωρική κλίμακα των έργων και της διακυβέρνησής τους. Οι περιπτώσεις των μικρών και μεσαίων πόλεων είναι σχετικά ευκολότερες, διότι δίνουν τη δυνατότητα για συνεκτικές στρατηγικές, με σχετικά σημαντικό αντίκτυπο, υπό τον συντονισμό μιας δημοτικής αρχής. Στις μητροπολιτικές περιοχές, το ερώτημα είναι πιο σύνθετο και κρίνεται κατά περίπτωση, ανάλογα με την περιοχή, τον διαθέσιμο προϋπολογισμό και τη θεματική εστίαση. Στην περίπτωση της Θεσσαλονίκης, το μητροπολιτικό σχήμα φαίνεται να τεκμηριώνεται, επειδή μπορεί να αναμετρηθεί με προβλήματα και δυνατότητες του πολεοδομικού συγκροτήματος, και όχι του κάθε Δήμου. Από την άλλη, στη μεγάλη χωρική κλίμακα (είτε μητροπολιτική είτε σε μεγάλους Δήμους), υπάρχει ο κίνδυνος μια στρατηγική να έχει μικρότερο αντίκτυπο και να μη γίνεται κατανοητή ως κάτι συνεκτικό, αλλά σαν μια διαδικασία χρηματοδότησης κατακερματισμένων δράσεων.

- **Το ζήτημα του χρόνου.** Εκτός από τον χώρο (στον οποίο αναφέρεται διαρκώς αυτή η μελέτη), υπάρχει και ο χρόνος. Όπως είναι γνωστό, τα θέματα του σχεδιασμού και της ανάπτυξης των πόλεων απαιτούν μακροχρόνιες διαδικασίες για διαβουλεύσεις, μελέτες, εγκρίσεις, δημοπρατήσεις κ.ά. Μέσα σε όλη αυτή τη διαδικασία, αναδεικνύεται -και ορθώς- συχνά η γραφειοκρατία του Δημοσίου ως παράγοντας καθυστερήσεων. Η προσθήκη σε αυτήν των ιδιαίτερα απαιτητικών και ακόμα περισσότερο γραφειοκρατικών διαδικασιών ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων -και μάλιστα, με υποστελεχωμένες δημοτικές υπηρεσίες- δημιουργεί ένα πλαίσιο τεράστιων καθυστερήσεων, που σε πολλές περιπτώσεις καταλήγει ακόμα και στην αδυναμία απορρόφησης πόρων και ολοκλήρωσης έργων. Αυτό επιδρά αρνητικά στον αντίκτυπο που μπορεί να έχει μια στρατηγική, καθώς από την περίοδο που γίνεται η διαβούλευση ή η έγκριση σε ένα Δημοτικό Συμβούλιο μιας δράσης μέχρι την υλοποίησή της μπορεί να περνούν πέντε ή έξι χρόνια. Σε περιπτώσεις εμβληματικών δράσεων που έχουν μεγάλο χρόνο κατασκευής, αυτό είναι λογικό. Αλλά σε μικρότερα έργα ή και σε άυλες δράσεις, αυτή η χρονική απόσταση οδηγεί στην αποσύνδεση της στρατηγικής από την υλοποίηση. Εκτός αυτού, υπάρχει πάντοτε μια αναντιστοιχία μεταξύ των πολυετών καθυστερήσεων, που συμβαίνουν σε όλες τις διαδικασίες εγκρίσεων και υλοποίησης, και του ελάχιστου χρόνου που δίνεται για την προετοιμασία των στρατηγικών και τη διαβούλευση με τους πολίτες και τους φορείς. Μια δράση μπορεί να καθυστερήσει για χρόνια ή και να ακυρωθεί για διάφορους λόγους, αλλά οι πολίτες πρέπει πάντα να πουν τις απόψεις τους μέσα σε λίγες μέρες, συνήθως εορταστικών ή καλοκαιρινών μηνών.

- **Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης και Χωρικός Σχεδιασμός.** Οι στρατηγικές υλοποιούνται υπό τον συντονισμό του Υπουργείου Ανάπτυξης και αποτελούν εργαλεία αναπτυξιακού προγραμματισμού και -τυπικά- όχι χωρικού σχεδιασμού. Πράγματι, στις προσκλήσεις και τις εγκρίσεις προτεινόμενων δράσεων, ξεκαθαρίζεται ότι αυτές οφείλουν να είναι συμβατές με τον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, καθώς και με κάθε άλλη πολεοδομική, περιβαλλοντική κ.ά. νομοθεσία. Παρ' όλα αυτά, ειδικά σε περίοδο ανεπάρκειας πόρων, οι μηχανισμοί χρηματοδοτήσεων παράγουν *de facto σχεδιασμό*, χωρίς μάλιστα να πληρούν τις προϋποθέσεις για αυτόν. Με τον τρόπο αυτό, μοιάζει να δημιουργείται ένα παράλληλο σύστημα: Από τη μια, το σύστημα του χωρικού σχεδιασμού, που λειτουργεί κυρίως αποτρεπτικά σε περιπτώσεις συγκρούσεων, αλλά δεν καθορίζει σχεδόν ποτέ το τι πραγματικά υλοποιείται. Από την άλλη, το σύστημα των χρηματοδοτήσεων, που, ακόμα κι αν δεν συγκρούεται με τον σχεδιασμό, «παράγει» πράγματι τον χώρο.

- **Επάρκεια των δημοτικών υπηρεσιών.** Σε όλες τις συζητήσεις για την ανάπτυξη των πόλεων, τίθεται σε πρώτο πλάνο η δυνατότητα (ή η αδυναμία) των δημοτικών αρχών. Πράγματι, οι δημοτικές υπηρεσίες, ειδικά έπειτα από τα μνημονιακά μέτρα, καλούνται να επιτελέσουν ένα ρόλο που αδυνατούν να επιτελέσουν ή που τον επιτελούν με τεράστιες δυσκολίες και προβλήματα. Ανεξάρτητα από τις πολλαπλές αιτίες που μπορεί κανείς να εντοπίσει, το βασικό που πρέπει να κατανοηθεί είναι η εξής αντίφαση: Οι δημοτικές υπηρεσίες (όπως και άλλες δημόσιες υπηρεσίες) αντιμετωπίζουν αυτή την ανεπάρκεια (σε πόρους, προσωπικό, κατάρτιση κ.ά.) ακριβώς την περίοδο που αναβαθμίζεται ο ρόλος τους. **Δεν μπορούν να υπάρχουν στρατηγικός σχεδιασμός και υλοποίηση στην κατεύθυνση**

των βιώσιμων πόλεων, χωρίς ισχυρές και καταρτισμένες υπηρεσίες των Δήμων οι οποίες να καθοδηγούν και να συντονίζουν τη διαδικασία. Ακόμα και στην ελληνική περίπτωση, με όλες τις δυσκολίες που αναφέρθηκαν, είναι οι υπηρεσίες αυτές (σε δημοτικό ή και μητροπολιτικό επίπεδο) που μπορούν να εγγυηθούν τη συνέχεια μιας στρατηγικής, το κύρος της συνεργασίας με τους φορείς και την αποτελεσματική (ή μη) ολοκλήρωση ενός έργου. Φυσικά, αυτό καθόλου δεν αναιρεί την ανάγκη αλλαγής τους σε μια πιο σύγχρονη, αποτελεσματική και επιστημονικά ποιοτική κατεύθυνση. Επίσης, αυτό δεν ακυρώνει τον ρόλο μελετητών, συμβούλων και εργολάβων, ειδικά πάνω σε εξειδικευμένα αντικείμενα και σύγχρονες τάσεις. Αλλά διαμορφώνει καλύτερα το πλαίσιο και τον ρόλο αυτών των υπηρεσιών, για να είναι πραγματικά χρήσιμος. Ακόμα σημαντικότερος στόχος είναι το άνοιγμα των υπηρεσιών στους πολίτες και σε ομάδες τοπικών δράσεων, καθώς και η εξασφάλιση μιας σχέσης συνεργασίας.

- **Συμμετοχή των πολιτών και διαβούλευση.** Ως προς το κατεξοχήν θέμα της μελέτης, χρειάζεται να γίνει μια ειδική αποτίμηση. Είναι σαφές ότι υπάρχει μια έντονη διάκριση. Σχεδόν το σύνολο των στρατηγικών της χώρας, πιθανότατα λόγω των οδηγιών του Υπουργείου Ανάπτυξης, υλοποίησε με σχετικά ικανοποιητικό και πρωτόγνωρο -για τα ελληνικά δεδομένα- τρόπο διαδικασίες διαβούλευσης με φορείς των πόλεων. Σε πολλές περιπτώσεις, οι φορείς πρότειναν ή συναποφάσισαν δράσεις, έγιναν δικαιούχοι κ.ά. Από την άλλη μεριά, οι διαδικασίες συμμετοχής των πολιτών ήταν περιορισμένες, με χαμηλή συμμετοχή και –σε πολλές περιπτώσεις– τυπικές. Αυτό συχνά οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει ενδιαφέρον από τους πολίτες ή ότι είναι ανέφικτη μια διαδικασία πραγματικής εμπλοκής τους. Είναι όμως αυτή η αλήθεια; Εκτιμώ πως όχι.

Οι Δήμοι σε λίγες περιπτώσεις επιχείρησαν πραγματικά μια ανοιχτή απεύθυνση στους πολίτες, με τα μέσα, τον χρόνο και την προσπάθεια που αυτή απαιτεί. Συνήθως, η απεύθυνση στο ευρύ κοινό περιορίζεται σε μια τυπική διαδικασία με ηλεκτρονικές φόρμες ή απλές παρουσιάσεις ήδη ολοκληρωμένων στρατηγικών. Χωρίς επαρκή ενημέρωση και κατανόηση της διαδικασίας και χωρίς ουσιαστικό και αποφασιστικό ρόλο για τους πολίτες, ο συμμετοχικός σχεδιασμός και η διαβούλευση χάνουν το νόημά τους. Αυτό είναι κάτι που γίνεται κατανοητό από την τοπική κοινωνία και έχει ως αποτέλεσμα την περιορισμένη ανταπόκριση και την έλλειψη εμπιστοσύνης προς την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Δεν πρέπει να ταυτίζεται η διστακτικότητα απέναντι σε διαδικασίες συμμετοχής, που μοιάζουν διεκπεραιωτικές, με την αδυναμία των συμμετοχικών μεθόδων να είναι αποτελεσματικές και εμπνευστικές για τους πολίτες.
Οι Δήμοι που έδωσαν λίγο παραπάνω χρόνο στην απεύθυνση στους πολίτες (είτε με διαδικασίες συμμετοχής είτε με τοπικά συμβούλια, είτε με ενεργές επιτροπές διαβούλευσης κ.ά.), είχαν σε πολλές περιπτώσεις ικανοποιητικά αποτελέσματα.

10 ΣΗΜΕΙΑ ΓΙΑ ΕΝΑ ΝΕΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1. Αναστοχασμός για την πόλη, την καθημερινή ζωή και τις λειτουργίες στους ανθρώπινους οικισμούς.
Η συζήτηση για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη δεν μπορεί να καταλήγει μόνο στον προγραμματισμό χρηματοδοτήσεων αστικών αναπλάσεων ή τεχνολογικών καινοτομιών για τις «έξυπνες πόλεις», αλλά οφείλει να θέτει ερωτήματα για το πώς ζούμε στις πόλεις μας.

2. Επανεφεύρεση των «χωρικών πολιτικών» ως πολιτικών μετασχηματισμού υπέρ της κοινωνίας και της προστασίας του περιβάλλοντος.
Οι στρατηγικές για τις πόλεις πρέπει να έχουν πρόσημο και να αναμετρώνται -με πρωταρχικό συγκεκριμένο τρόπο- με τις σημαντικότερες ανάγκες των κατοίκων.

3. Από τη διαβούλευση στον συνσχεδιασμό με την τοπική κοινωνία.
Για την ικανοποίηση των αναγκών, απαιτείται σε κάθε φάση της προετοιμασίας και της υλοποίησης, και σε κάθε χωρική κλίμακα (από το περιφερειακό επίπεδο μέχρι τη γειτονιά και τον δρόμο), η υιοθέτηση ειδικών μεθοδολογιών συμμετοχής και συναπόφασης.

4. Επαρκής χρηματοδότηση για τα αυξημένα προβλήματα.
Ο χωρικός σχεδιασμός πρέπει να συνδέεται με τις χωρικές στρατηγικές και, εντέλει, να υλοποιείται. Δεν αρκεί να «γίνονται έργα». Πρέπει να γίνονται αυτά τα έργα που έχουν ιεραρχηθεί ως πιο άμεσα και να υπάρχει επαρκής προϋπολογισμός για αυτά. Αν δεν υπάρχουν χρήματα για αναγκαίες υποδομές (για παράδειγμα, αντιπλημμυρικές), τότε τα λίγα χρήματα για μια πλατεία δεν συνιστούν βιώσιμη στρατηγική.

5. Επαρκείς, καταρτισμένες και στελεχωμένες δημοτικές υπηρεσίες.

Βιώσιμες πόλεις, χωρίς επαρκείς δημοτικές υπηρεσίες, δεν μπορούν να υπάρξουν. Υπηρεσίες ανοιχτές στους πολίτες. Μόνο υπό τον συντονισμό αυτών μπορούν να αναπτυχθούν σωστά και οι μελετητικές και συμβουλευτικές ομάδες.

6. Πειραματισμός και αναπροσανατολισμός των επαγγελματιών του χωρικού σχεδιασμού.

Χρειάζεται να απελευθερωθεί η δημιουργικότητα του τεράστιου επιστημονικού δυναμικού της χώρας (αρχιτεκτόνων, πολεοδόμων, μηχανικών, κοινωνικών επιστημόνων κ.ά.) από τον εγκλωβισμό μιας διαλυμένης αγοράς εργασίας. Η επαρκής χρηματοδότηση περιλαμβάνει και αυτό το δυναμικό, ώστε να ανοίξει δρόμους συμμετοχικού, βιώσιμου και κοινωνικά χρήσιμου σχεδιασμού.

7. Άμεσα βήματα, μακροπρόθεση στόχευση.

Δεν αρκούν ούτε μικρές αποσπασματικές δράσεις, που δεν «ακουμπούν» καν το μέγεθος των προβλημάτων, ούτε μακρόπνοα σχέδια που δεν υλοποιούνται ποτέ. Η στρατηγική έχει νόημα, μόνο αν μετριέται σε υλοποιήσιμα βήματα, και αντιστρόφως, κάθε επιμέρους δράση πρέπει να ολοκληρώνεται σε ένα ευρύτερο σχέδιο.

8. Το δικαίωμα στον δημόσιο χώρο, στη γειτονιά και στην πόλη.

Τόσο η καθημερινή ζωή όσο και οι χωρικές πολιτικές διαπερνούν τις χωρικές κλίμακες. Οι στρατηγικές πρέπει να δημιουργούν το πλαίσιο της διεκδίκησης μιας καλύτερης ζωής η οποία ξεκινά από το πεζοδρόμιο έξω από το σπίτι μας και φτάνει στην πόλη που είναι «το σπίτι μας απ' άκρη σ' άκρη».

9. Δεν υπάρχει μόνο η συναίνεση, υπάρχει και η σύγκρουση.

Η συμμετοχικότητα δεν σημαίνει ταύτιση συμφερόντων. Τόσο στις περιβαλλοντικές όσο και στις αστικές πολιτικές για τη βιωσιμότητα δεν αρκούν «κενά σημαίνοντα», ούτε κοινά αποδεκτοί στόχοι. Απαιτείται σύγκρουση, με συμφέροντα, δραστηριότητες, χρήσεις και μηχανισμούς, που παράγουν ανισότητες και κρίσεις.

10. Δεν αρκούν οι χωρικές πολιτικές.

Ένας χωρικός σχεδιασμός και προγραμματισμός με κοινωνικό χαρακτήρα οφείλει να υπενθυμίζει ότι δεν περνούν όλα από αυτόν. Η καλύτερη ζωή στις πόλεις χρειάζεται κατοίκους που δεν ζουν στη φτώχεια, στην ανεργία και στον κοινωνικό αποκλεισμό.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ
Θεσσαλονίκη **Ανταγωνιστική** και **Καινοτόμα**	Για να μπορέσει να υποστηρίξει την επιχειρηματικότητα συνολικά και να προσελκύσει νέες επιχειρήσεις, να συνδέσει τη ζήτηση με την προσφορά εργασίας, να προωθήσει την εκπαίδευση και απόκτηση δεξιοτήτων των ανθρώπινων πόρων της, να προσελκύσει έρευνα, καινοτομία και δημιουργική δραστηριότητα και να αναδείξει την πόλη σε τουριστικό προορισμό με βάση τον πολιτισμό.
Θεσσαλονίκη **Συνεκτική**	Για να αντιμετωπιστούν οι άμεσες συνέπειες της κρίσης και να ενσωματωθούν οι μειονεκτούσες ομάδες, να ενισχυθεί η κοινωνική οικονομία και να επιτευχθεί η δημογραφική αναζωογόνηση της πόλης.
Θεσσαλονίκη **Πράσινη** και **Ανθεκτική**	Με βελτίωση του αστικού μικροκλίματος, βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος, ενίσχυση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας και αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.
Θεσσαλονίκη **Αποτελεσματική**	Με εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας της διοίκησης και εκσυγχρονισμό της οργάνωσης των τοπικών λειτουργιών, κινητοποίηση ιδιωτικών πόρων, προώθηση της ολοκληρωμένης αστικής διακυβέρνησης και των μητροπολιτικών συνεργιών.

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ (ως προς τις προκλήσεις)
1. Θεσσαλονίκη **Ανταγωνιστική** και **καινοτόμα**	1.1. Υποστήριξη της επιχειρηματικότητας, προσέλκυση επενδύσεων και προώθηση της καινοτομίας	Βασικός όρος για την αντιμετώπιση της οικονομικής συρρίκνωσης, την απορρόφηση της ανεργίας και τη δημιουργία πόρων που θα επιτρέψουν την πραγματοποίηση παρεμβάσεων ως προς άλλες προκλήσεις.
	1.2. Ανάπτυξη και Πιστοποίηση δεξιοτήτων	Βασικός όρος για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και την απορρόφηση της ανεργίας.
	1.3. Ανάδειξη της πόλης ως τουριστικού προορισμού με βάση τον πολιτισμό	«Κεντρικός» τομέας ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας και της προσέλκυσης επιχειρήσεων.
2. Θεσσαλονίκη **Συνεκτική**	2.1. Προώθηση στην απασχόληση και ενσωμάτωση των μειονεκτουσών ομάδων	Βασικός όρος για την καταπολέμηση της ανεργίας.
	2.2. Ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας και παροχή υψηλής ποιότητας κοινωνικών υπηρεσιών	Βασικός όρος για τη μακροπρόθεσμη αντιμετώπιση των φαινομένων φτώχειας, κοινωνικού αποκλεισμού και περιθωριοποίησης, αλλά και για την οικονομική αναζωογόνηση της πόλης.
	2.3. Ισότιμη πρόσβαση στο σχολείο	Βασικός όρος για τη διασφάλιση ισότιμης πρόσβασης.

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ (ως προς τις προκλήσεις)
3. Θεσσαλονίκη Πράσινη και Ανθεκτική	3.1. Βελτίωση της προσαρμοστικότητας στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής	Βασικός όρος για την πολύπλευρη βιώσιμη διαβίωση στην πόλη, την ανάπτυξη της πόλης αλλά και την απάλειψη των αιτιών αυξημένου κόστους διαχείρισης-αντιμετώπισης των προβλημάτων από την κλιματική αλλαγή.
	3.2. Βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και μικροκλίματος	Βασικός όρος για την πολύπλευρη βιώσιμη διαβίωση και την ανάπτυξη της πόλης, αλλά και για την προσέλκυση επιχειρηματικής δραστηριότητας, με απάλειψη όλων των σημείων συμφόρησης που συνεπάγονται και αυξημένο κόστος διαχείρισης και παρεμβάσεων/έργων καταπολέμησης τους.
	3.3. Ενίσχυση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας	Βασικός όρος για την πολύπλευρη βιώσιμη διαβίωση στην πόλη και για την ανάπτυξη της πόλης, αλλά και για την προσέλκυση επιχειρηματικής δραστηριότητας.
4. Θεσσαλονίκη Αποτελεσματική	4.1.. Εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας της διοίκησης και εκσυγχρονισμός της οργάνωσης των τοπικών λειτουργιών	Βασικός όρος για την επιτυχή υλοποίηση όλων των παρεμβάσεων και για την επίτευξη όλων των στόχων.
	4.2.Ενδυνάμωση της δημόσιας διοίκησης και των δημόσιων υπηρεσιών	Βασικός όρος για την επιτυχία της στρατηγικής, με συμμετοχή και συνυπευθυνότητα όλων των φορέων και ιδίως της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

ΒΕΡΟΙΑ

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ
Ανάδειξη του οικοπολιτιστικού αποθέματος ως αναπτυξιακού τουριστικού πόρου για την πόλη	Παρεμβαίνει στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον με στόχο την ανάδειξη του οικολογικού και ιστορικού πλούτου της περιοχής, ο οποίος αποτελεί το συγκριτικό πλεονέκτημα της πόλης και τον σημαντικότερο αναπτυξιακό της πόρο.
Βιώσιμη αστική κινητικότητα, προσβασιμότητα για όλους	Παρεμβαίνει στο πεδίο των αστικών μετακινήσεων, δίνοντας με οργανωμένο τρόπο τη δυνατότητα για την προώθηση εναλλακτικών μέσων μετακίνησης (ποδηλάτων) και συμβάλλοντας στη μείωση των τροχαίων ατυχημάτων, ιδιαίτερα γύρω από σχολεία, και στον περιορισμό της χρήσης οχημάτων, καθώς και στη μείωση των εκπεμπόμενων αερίων και των επιπέδων θορύβου.

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ
Στήριξη της τοπικής επιχειρηματικότητας, προώθηση της απασχόλησης	Παρεμβαίνει στο οικονομικό πεδίο, υποστηρίζοντας την τοπική επιχειρηματικότητα και προσφέροντας ευκαιρίες για την αναμόρφωση της οργάνωσής της, με την εισαγωγή καινοτομιών και σε συνέργεια με τις παρεμβάσεις ανάδειξης του οικοπολιτιστικού αποθέματος.
Προστασία, υποστήριξη και ένταξη ευάλωτων και ευπαθών ομάδων	Παρεμβαίνει στο κοινωνικό πεδίο υποστηρίζοντας -πολυεπίπεδα- φορείς και δράσεις που στοχεύουν στη στήριξη των ευάλωτων και ευπαθών κοινωνικών ομάδων, ώστε να περιοριστούν τα φαινόμενα της φτώχειας, της στέρησης βασικών αγαθών και υπηρεσιών, του κοινωνικού αποκλεισμού, της σχολικής διαρροής και της επαγγελματικής απαξίωσης.

ΓΙΑΝΝΙΤΣΑ (ΔΗΜΟΣ ΠΕΛΛΑΣ)

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ
1. 1. Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της τοπικής οικονομίας και αξιοποίηση ΤΠΕ	1.1 Ενίσχυση προσφοράς ψηφιακού περιεχομένου του Δήμου στους πολίτες και τους επισκέπτες
	1.2 Ενδυνάμωση δράσεων προβολής και ενίσχυσης της εξωτερικής εικόνας της τοπικής επιχειρηματικότητας
	1.3 Ανάπτυξη δεξιοτήτων νέων επιχειρηματιών και αυτοαπασχολούμενων
ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	**ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ**
2. 2. Αναζωογόνηση της λειτουργικότητας κεντρικών περιοχών και βελτίωση ποιότητας αστικού περιβάλλοντος	2.1 Ανάδειξη ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς 2.2 Βελτίωση λειτουργικότητας και ανάπλαση ανοικτών κεντρικών χώρων, βελτίωση κυκλοφοριακών συνθηκών και αύξηση αστικού πρασίνου
3. Προώθηση της απασχόλησης και αντιμετώπιση συνεπειών οικονομικής κρίσης	3.1 . Προσαρμογή των εργαζομένων και των επιχειρηματιών στην αλλαγή
	3.2. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας μεταξύ των ευπαθών και ευάλωτων ομάδων πληθυσμού
	3.3. Περιορισμός και άρση διακρίσεων εις βάρος ευπαθών και ευάλωτων ομάδων πληθυσμού στην εκπαιδευτική διαδικασία και την καθημερινή διαβίωση

ΕΔΕΣΣΑ

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ (ως προς προκλήσεις)
1. Ανάδειξη, διασύνδεση και δικτύωση των αξιόλογων στοιχείων φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης της Έδεσσας	1.1. Δικτύωση τόπων πολιτισμού και περιβάλλοντος της Έδεσσας	Καταγράφεται αδυναμία σύνδεσης μεταξύ ιστορικού και εμπορικού-οικονομικού κέντρου, καθώς και ασυνέχεια κοινόχρηστων χώρων μεταξύ τους και με τα σημεία ιδιαίτερου ενδιαφέροντος.
	1.2. Ανάδειξη της ιδιαίτερης αστικής ταυτότητας της Έδεσσας	Η πόλη δεν έχει μέχρι σήμερα καταφέρει να αναδείξει στο έπακρο την ιδιαίτερη οικιστική/αστική της ταυτότητα.
2. Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή	2.1. Προώθηση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας	Κύριες αδυναμίες στην αστική κινητικότητα αποτελούν οι αποσπασματικές πεζοδρομήσεις χωρίς λογική ολοκληρωμένου «δικτύου», η έλλειψη δικτύου ποδηλατοδρόμων, η κυκλοφοριακή συμφόρηση, η μεγάλη πυκνότητα δομημένου περιβάλλοντος και τα προβλήματα στη στάθμευση.
	2.2. Μείωση εκπομπών CO2	Υπάρχει ανάγκη μείωσης της ενέργειας που καταναλώνεται από τον Δήμο είτε για τις ανάγκες θέρμανσης των δημοτικών και σχολικών κτηρίων είτε για τον δημοτικό φωτισμό. Οι επικρατούσες κλιματολογικές συνθήκες, σε συνδυασμό με την κακή ενεργειακή κατάσταση των κτηρίων, οδηγούν σε αυξημένη κατανάλωση ενέργειας για την κάλυψη των απαιτήσεων.

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ (ως προς προκλήσεις)
3. Διασύνδεση των τομέων της οικονομίας και ενίσχυση της επιχειρηματικότητας	3.1. Υποστήριξη επιχειρηματικότητας	Πρόκειται για μηχανισμό αντιμετώπισης της έλλειψης σύνδεσης των τομέων οικονομικής δραστηριότητας, ώστε να υπάρχει σύνδεση μεταξύ τοπικής εμπορικής δραστηριότητας και τουρισμού, καθώς και δυνατότητα παροχής συμβουλών προς επιχειρηματίες.
4. Στήριξη κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης στην Έδεσσα	4.1.Βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών	Η κοινωνική συνοχή πλήττεται από τις συνθήκες κρίσης, και είναι απαραίτητη η στήριξη ιδίως του ποσοστού του άνεργου πληθυσμού.
	4.2.Υποστήριξη ευπαθών κοινωνικών ομάδων	Η αστική φτώχεια και η μη ακριβής καταγραφή των ευπαθών ομάδων αποτελούν βασικούς κινδύνους συνοχής και αίτια αστοχίας πολιτικών παρεμβάσεων, καθιστώντας επιβεβλημένη πλέον την αντιμετώπισή τους.
	4.3. Ανάπτυξη Εθελοντισμού	Είναι απαραίτητη η δημιουργία μηχανισμού διαχείρισης των επιπτώσεων της κρίσης, με διάφορα μέσα, όπως η δημιουργία σχημάτων αλληλεγγύης και εθελοντισμού.

ΚΑΤΕΡΙΝΗ

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ
1. Αναζωογόνηση-Εξειδίκευση τοπικής οικονομίας	ΕΣ 1. Αύξηση του αριθμού νέων επιχειρήσεων με έμφαση στους επιλεγμένους τομείς της RIS3 του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας 2014-2020
	ΕΣ 2. Ενίσχυση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων
2. Αναβάθμιση χαρακτηριστικών αστικού περιβάλλοντος και λειτουργίας αστικού χώρου	ΕΣ 3. Βελτίωση χαρακτηριστικών αστικού περιβάλλοντος και μείωση ατμοσφαιρικής ρύπανσης
	ΕΣ 4. Μείωση ατμοσφαιρικής ρύπανσης και περιορισμός θορύβου από αστικές μετακινήσεις
3. Ενίσχυση απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής	ΕΣ 5. Ενίσχυση επιχειρηματικότητας και απασχόλησης
	ΕΣ 6 . Ενίσχυση κοινωνικής συνοχής

ΝΑΟΥΣΑ

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ
1. Ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και απασχόλησης	1.1. Βελτίωση του ισοζυγίου «ενάρξεων-διακοπών» επιχειρήσεων
	1.2 Ενίσχυση (αύξηση) της αυταπασχόλησης
	1.3 Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας υφιστάμενων ΜΜΕ
	1.4. Αύξηση παραγωγικότητας του ανθρώπινου κεφαλαίου σε κλάδους αιχμής
	1.5 Ανάδειξη/προβολή του πολιτιστικού αποθέματος – Ανάπτυξη τουρισμού
2. Προστασία/αναβάθμιση του περιβάλλοντος και προώθηση της οικονομίας χαμηλών ρύπων	2.1. Αύξηση του αστικού πρασίνου και της πρόσβασης σε αυτό
	2.2. Μείωση της κυκλοφορίας αυτοκινήτων ΙΧ εντός του εμπορικού κέντρου
3. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της απασχόλησης ευάλωτων κοινωνικά ομάδων	3.1. Ενίσχυση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας για ομάδες του πληθυσμού που απειλούνται από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό, και κυρίως για ΑμεΑ
4. Βελτίωση της πρόσβασης, χρήσης και ποιότητας των ΤΠΕ για τη διαχείριση του αστικού χώρου	4.1. Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας του Δήμου να διαχειρίζεται τον αστικό χώρο

ΣΕΡΡΕΣ

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ
1. Αναζωογόνηση-Εξειδίκευση τοπικής οικονομίας	ΕΣ 1. Αύξηση του αριθμού νέων επιχειρήσεων με έμφαση στους επιλεγμένους τομείς της RIS3 του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας 2014-2020
	ΕΣ 2. Ενίσχυση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων
2. Αναβάθμιση χαρακτηριστικών αστικού περιβάλλοντος και λειτουργίας αστικού χώρου	ΕΣ 3. Βελτίωση χαρακτηριστικών αστικού περιβάλλοντος και μείωση ατμοσφαιρικής ρύπανσης
	ΕΣ 4. Μείωση ατμοσφαιρικής ρύπανσης και περιορισμός θορύβου από αστικές μετακινήσεις
3. Ενίσχυση απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής	ΕΣ 5. Ενίσχυση επιχειρηματικότητας και απασχόλησης
	ΕΣ 6 . Ενίσχυση κοινωνικής συνοχής

Για την ολοκλήρωση αυτής της μελέτης θα ήθελα να ευχαριστήσω:

το Ίδρυμα **Χάινριχ Μπελ** για τη διαρκή υποστήριξη και κατανόηση,

τους **συνομιλητές/τριες** για την ουσιαστική συμβολή τους στην έρευνα,

τους **συνεργάτες/ιδες** μου στην **Commonspace** για τη μακροχρόνια κοινή επαγγελματική και ερευνητική πορεία,

την **Αλίκη Κοσυφολόγου** για τη σημαντική βοήθεια.

ISBN:978-618-5580-11-7

